ଛାପାବହିର ଇତିକଥା

ଜଗନ୍ନାଥ ମହାନ୍ତି

ଛାପା ବହିର ଇତିକଥା

ଡକ୍ଟର ଜଗନ୍ନାଥ ମହାନ୍ତି

Srujanika

ବିଦ୍ୟାପୁରୀ

ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶ ଏପ୍ରିଲ୍ ୧୯୮୭

ପ୍ରକାଶକ :
ଶ୍ରୀ ପୀତାମ୍ବର ମିଶ୍ର
ବିଦ୍ୟାପୁରୀ
ବାଲୁବଜାର, କଟକ ୭୫୩୦୦୨

ମୁଦ୍ରଣ :
ପ୍ରଭଞ୍ଜ ପ୍ରେସ
ଚେଲେଙ୍ଗା ବଜାର, କଟକ ୭୫୩୦୦୯

ମୂଲ୍ୟ ଟ ୭.୦୦

ସୂଚୀ

ବିଷୟ	ପୃଷ୍ଠା
୧ । ସାରା ଦୁନିଆରେ ଯାହାର ପଟୁଆର	୧
୨ । ଛବି ଓ ଭାଷାର ପହିଲ ରୂପ	୫
୩ । ଭାଷାର ଅଡ଼ୁଆ ସୂତାରୁ ଅକ୍ଷରର ଶିଶୁ	୧୧
୪ । ଚିତ୍ର ଲେଖା ବଦଳରେ ଅକ୍ଷର ଲେଖା	୧୫
୫ । ପ୍ରାଚୀନ କାଳର ଲିଖନସାମଗ୍ରୀ	୧୯
୬ । କାଗଜ ଓ ଛପାଇବାର ବାଟ ଖୋଲିଦେଲା	୨୮
୭ । ପୁସ୍ତକର ପୂର୍ବପୁରୁଷ ପାଣ୍ଡୁଲିପି	୩୩
୮ । ଆମର ମହାଦେଶରେ ଛାପାକାର୍ଯ୍ୟର ଆରମ୍ଭ	୩୭
୯ । ଜର୍ମାନୀରେ ଛପାକଳର ଜନ୍ମ	୪୩
୧୦ । ଛାପାକାର୍ଯ୍ୟର ପହିଲ ପାହାଚ	୫୧
୧୧ । ବହି ଭିତରେ ଛବି	୫୭
୧୨ । ଛାପାକଳର କୁହୁକ ଖେଳ	୬୨
୧୩ । ପୁସ୍ତକର ପୋଷାକ ପରିପାଟୀ	୬୭
୧୪ । ବହିର ଗମନାଗମନ	୭୫
୧୫ । ବହିର ଭବିଷ୍ୟତ	୮୩

ସାରା ଦୁନିଆରେ ଯାହାର ପଟୁଆର

ଆଜିକାଲି ଯୁଆଡ଼େ ଦେଖିବ, ସିଆଡ଼େ ବସ୍ତ୍ରର ପଟୁଆର । ବସ୍ତ୍ର ବିନା ଆଜିର ଦୁନିଆକୁ କଳ୍ପନା କରିବା ଅସମ୍ଭବ । ସବୁ ଦେଶର ଗାଁଗଣ୍ଡା, ସହରଗୁଡ଼ିକରେ ଛପା ଜିନିଷର କାରବାର । ଖାଦ୍ୟ ଆଉ ବାସ ପରି ବସ୍ତ୍ର ସବୁରି ଜୀବନର ନିତିଦିନିଆ ସାଥୀ ।

ଆମେ ଯେ କେବଳ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ବସ୍ତ୍ର ପିନ୍ଧୁ, ସେତିକି ନୁହେଁ, ଆମେ କେତେ ରକମର ପତ୍ରିକା, ଖବରକାଗଜ ଦେଖୁଁ । ଜଗତ ଆଉ ଜୀବନର ନାନା କଥା ଜାଣିବାକୁ ପାଉଁ । ଆଜିକାଲି ସମାଜର ସବୁ ସ୍ତରରେ ଛପାକାଗଜର ଛପ । ଔଷଧଟିଏ କିଣିଲେ ବୋତଲ ଉପରେ ଲେଖା । ଟିଣେ ତେଲ କିଣିଲେ, ସେଥିରେ ଲେଖା । ପୁଡ଼ାଏ ସିନ୍ଦୂର କିଣିଲେ ସେଥିରେ ଲେଖା । ସିନେମା, ଥିଏଟର, ଗାଡ଼ି ମଟର, କଳକାରଖାନା ସବୁଠି ଛପା ଟିକଟର କାରବାର । ଛପା ଜିନିଷ ଆଜି ସର୍ବବ୍ୟାପୀ, ସବୁଠି ତାର ଆଡ଼୍ଡା । ପୁଣି ନାନା ମନମତାଣିଆ ଆକାର ଆଉ ଆଖିଲୋଭା ରଙ୍ଗରେ ସେ ସବୁର ସଲଟଣ ! ସାରା ଦୁନିଆରେ ସତେ ଛପାବସ୍ତ୍ରର ପଲଟଣ !

ମନୁଷ୍ୟର ଚଲପଥ ଖୁବ୍ ଲମ୍ବା । କେତେ ଦୂରରୁ ତାର ଯାତ୍ରା ଆରମ୍ଭ, କେତେ ଦୂରରେ ତାର ଯାତ୍ରାଶେଷ, କେହି ଠିକ୍ କରି କହିବା ବଡ଼ କଠିନ । ଆମୋଇବାରୁ ମାଛ, ମାଛରୁ ମାଙ୍କଡ଼,

ମାଙ୍କଡ଼ରୁ ବଣମଣିଷ, ପୁଣି ବଣମଣିଷରୁ ସାମାଜିକ ମଣିଷ, ସାମାଜିକ ମଣିଷରୁ ମହାଶୂନ୍ୟର ଯାତ୍ରୀ ଆଜି ମହାମାନବ ! ପଥରର ହାତହତିଆରଠାରୁ ଅଣୁପରମାଣୁ ବୋମା, ଆଉ ଅଦ୍ଭୁତ ଗଣନାକାରୀ ଯନ୍ତ୍ର କମ୍ପ୍ୟୁଟର ! ଏସବୁ ଉନ୍ନତି ହଜାର ହଜାର, ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ବର୍ଷର ଫଳ । ମାତ୍ର ପାଞ୍ଚଶହ ବର୍ଷ ତଳେ ଆମର ଏଇ ଦୁନିଆରେ ଛପା ଜିନିଷ ଜମା ନ ଥିଲା । ଏଥିରେ ଆମେ କେତେ ପଛୁଆ ଥିଲୁ, ଏବେ କ'ଣ କେହି ସହଜରେ ବିଶ୍ୱାସ କରିପାରିବ ?

ସେତେବେଳେ ସବୁ ଗପଗୀତ, ପୁରାଣକଥା, ମଣିଷ ନିଜ ହାତରେ ଲେଖୁଥିଲା । ତାହା କେତେ କଷ୍ଟକର ଆଉ ସମୟସାପେକ୍ଷ ଥିଲା । ତେଣୁ ହାତଲେଖା ପାଣ୍ଡୁଲିପିମାନ ଭାରି ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ଥିଲା । କେବଳ ପାଞ୍ଚଶହ ବର୍ଷ ତଳେ ଜଣେ ଧର୍ମାଲୋକଙ୍କର ମାତ୍ର ଅଣତିରିଶଖଣ୍ଡି ପାଣ୍ଡୁଲିପି ଥିବାରୁ ସେ ଯେଉଁ ଗର୍ବ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ, ତାହା କ'ଣ ଅମୂଳକ ଥିଲା ?

ଆମେ ଆଉ ଟିକିଏ ପଛକୁ ଗଲେ ଜାଣିବାକୁ ପାଇବା ଯେ କେବଳ ଛପାକଳ ନ ଥିଲା, କାଗଜ, କାଳି ବି ନ ଥିଲା, କଲମ ମଧ୍ୟ ନ ଥିଲା । ଲେଖିବା ପାଇଁ ଯେଉଁ କାଗଜ, କାଳି, କଲମ ଆଜି ଏତେ ଦରକାର, ତାହା ସେତେବେଳେ ନ ଥିଲା ଭାବିଲେ ଅବାକ୍ ଲାଗେ ! ଗଛର ପତ୍ର, ବଳ୍କଳ, ଘାସ ଏମିତି କି ପଶୁ ଚମଡ଼ାକୁ କାଗଜ ବଦଳରେ, ଆଉ ଦୀପକଳା, କୋଇଲାଗୁଣ୍ଡ, ଅଙ୍ଗାରକୁ କାଳି ବଦଳରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିଲା । ଆଜିକାଲି ପରି କଲମ ତ ନ ଥିଲା, ସାଦା କାଠି କିମ୍ବା ଲୁହାର ଲେଖଣୀ ଆଉ ବ୍ରସ୍ ଲେଖିବା ପାଇଁ ଦରକାର ହେଉଥିଲା ।

ଆହୁରି ପୂର୍ବକାଳରେ ମଣିଷ ମଧ୍ୟ ଲେଖି ଜାଣି ନ ଥିଲା । ଅକ୍ଷର ବି ନ ଥିଲା । ତେଣୁ ଲେଖା ବା ହେବ କିପରି ? ଅକ୍ଷର ବନା

ଚଉଦିଗ ଅନ୍ଧାର ହୋଇଥିଲା ପରି ! କିଛି ଲେଖି ରଖିବା କିମ୍ବା ଲେଖି କାହାକୁ କିଛି ଖବର ଦେବା ସେତେବେଳେ ମଣିଷ ପକ୍ଷେ ସମ୍ଭବ ନ ଥିଲା ଅକ୍ଷର ନ ଜାଣି ସେ ସେତେବେଳେ କେତେ ଅରକ୍ଷ ଥିଲା ସତେ !

ହଜାର ହଜାର ବର୍ଷ ତଳେ ମଣିଷର ଅବସ୍ଥା ଆହୁରି ଦୟନୀୟ ଥିଲା । ସମାଜରେ ମଣିଷ ଭଳି ଚଳିବା ପାଇଁ ତାର ବହୁ ଅଭାବ ଥିଲା । ଲେଖାଲେଖି କରିବା ତ ଦୂରର କଥା, ସେ କଥା ହ କହିପାରୁ ନ ଥିଲା । ନିଜର ଭାବନା ଆଉ ଅନୁଭୂତିକୁ କାହା ପାଖରେ ପ୍ରକାଶ କରିବା ତା ପକ୍ଷେ ସମ୍ଭବ ନ ଥିଲା । ପଶୁମାନଙ୍କ ପରି ମୂକ ଥିଲା ସେ । ଆପଣା ଭିତରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବା ବା ନିଜର ମନୋଭାବ ଠିକ୍ ଭାବରେ ପ୍ରକାଶ କରିବା ତା ପକ୍ଷେ ଅସମ୍ଭବ ଥିଲା । ଠାରଠାରି କରି ସେ ନିଜ ମନର ଭାବ ଆଉ ଅଙ୍ଗଳିଭ ଅନୁଭୂତି ପ୍ରକାଶ କରୁଥିଲା ।

କିନ୍ତୁ ଯେତେହେଲେ ମଣିଷ ତ ମଣିଷ । ସେ ପଶୁ ନୁହେଁ । ସେ ପଶୁ ପରି ବେଶି ଦିନ ରହିପାରେ ନାହିଁ । ତାର ମୁଣ୍ଡ ଅଛି । ମୁଣ୍ଡରେ ମଗଜ ଅଛି । ତାର ବୁଦ୍ଧି ଅଛି, ଭାବିବାର ଶକ୍ତି ଅଛି । ତାହାହିଁ ତାର କାଉଁରୀକାଠି, ପରଶପଥର ବା ପରଶମଣି ! ତା ବଳରେ ସେ ଉନ୍ନତ ପଥରେ ଆଗେଇଲା । ପ୍ରାକୃତିକ ଶକ୍ତିଗୁଡ଼ିକୁ ସେ ଆୟତ୍ତ କଲା ଆଉ ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କୁ ଦମନ କଲା । ବିଜ୍ଞାନ ଆଉ ଯନ୍ତ୍ର ବଳରେ ଆଜି ସେ ସାଧାରଣ ମଣିଷ ନୁହେଁ । ତା ଅପେକ୍ଷା ଯଥେଷ୍ଟ ବଡ଼ । ମଣିଷ ହୋଇ ସେ ଏବେ ଦେବତା ହେବାକୁ ଯାଉଛି ।

ଜୀବନର ଜୟଯାତ୍ରା ପଥରେ ସେ ଯେତେ ପ୍ରକାର ଯନ୍ତ୍ର ବାହାର କରି ଦୁନିଆକୁ ଉନ୍ନତ କରିଛି, ତା ଭିତରେ ଛାପାକଳ

ଗୋଟିଏ ଅତି ସହାୟକ ଯନ୍ତ୍ର । ନିଜ ଜୀବନକୁ ସମୃଦ୍ଧ ଓ ସୁଖମୟ କରିବାକୁ ସେ ଯେତେ ଉପାୟ ବାହାର କରିଛି, ତା ଭିତରେ ଛପାଇବା ଏକ ପ୍ରଧାନ ଉପାୟ । ଛପାକଳର କରାମତି ଆଉ ଛପାଇବା କୌଶଳ ଦେଖିଲେ ଯେକୌଣସି ଲୋକ ପ୍ରଥମେ ଅବାକ୍ ହେବ ।

କିନ୍ତୁ ଏହି କଳ ଦିନକରେ ଜନ୍ମ ହୋଇନାହିଁ । ସେମିତି ବହି ଅଳ୍ପ କେଇ ଦିନର ସୃଷ୍ଟି ନୁହେଁ । ଯୁଗ ଯୁଗ ଧରି ଛପାକଳର ଉନ୍ନତି ହୋଇ ଚାଲିଛି । ଛପାକଳର ଜନ୍ମ ଯେମିତି କୌଣସି ଗୋଟିଏ ଦେଶରେ ସୀମାବଦ୍ଧ ନୁହେଁ, ଏହାର ଜୀବନ ସେମିତି ଗୋଟିଏ ଜାତି ପାଇଁ ବ୍ୟୟିତ ହୋଇନାହିଁ । ପ୍ରକୃତରେ ବହି ସବୁରି ସାଥୀ, ଦୁନିଆଯାକର ସମ୍ବଳ । ଏହା ଗୋଟିଏ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ପଦାର୍ଥ । ଏହା ଉନ୍ନତ ଜୀବନପଥରେ ମଣିଷର ସମସ୍ତ ଶ୍ରମ ଓ ଶକ୍ତିର ସ୍ମାରକୀ ! ପୃଥିବୀର ଜାତି ଜାତି, ଦେଶ ଦେଶ ଆଜି ନିଜ ନିଜ ଭିତରେ ସଫଳ ଭାବ ବିନିମୟ ନିମନ୍ତେ ପୁସ୍ତକ ପ୍ରଧାନ ସମ୍ବଳ ହୋଇଆସିଛି । ସୃଷ୍ଟିର ସବୁ ରହସ୍ୟର ଗନ୍ତାଘର ଖୋଲିବା ପାଇଁ ଏହା ହେଉଛି ସତେ ଅସଲ ଚାବିକାଠି !

ଛବି ହିଁ ଭାଷାର ପହିଲି ରୂପ

୧୯୪୦ ମସିହା । ଦିନେ ଫ୍ରାନ୍ସର ପାଞ୍ଚଜଣ ପିଲା ଗୋଟିଏ ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ ବୁଲୁଥିଲେ । ସେମାନେ ସେମାନଙ୍କର ପୋଷା କୁକୁର "ରୋବଟ୍"କୁ ସାଥିରେ ନେଇଥିଲେ । କୁକୁରଟି କେଉଁଠି ବାଟବଣା ହୋଇଗଲା । ସାଙ୍ଗମାନେ ଖୋଜି ଖୋଜି ତାକୁ ପାଇଲେ ନାହିଁ । ଶେଷରେ ପିଲାମାନେ ଗୋଟିଏ ଗାତ ଭିତରୁ କୁକୁରଟିର "ଭୋଭୋ" ଶବ୍ଦ ଶୁଣିଲେ । ସେମାନେ ଭାବିଲେ କୁକୁରଟି ହେଇ ଗାତ ଭିତରେ ପଡ଼ିଯାଇଛି ଆଉ ସେ ତା ଭିତରୁ ଉଠିପାରୁ ନାହିଁ ।

ଏହି ଗାତଟି ଭାରି ଅଣଓସାରିଆ ଅଥଚ ଗଭୀର । ତାହା ବହୁତ ଘାସଲତାରେ ଘୋଡ଼େଇ ହୋଇପଡ଼ିଥିଲା । ପିଲାମାନେ ସେମାନଙ୍କ ହାତ ଓ ବାଡ଼ି ସାହାଯ୍ୟରେ ସେଇ ଗାତକୁ ଆହୁରି ଓସାରିଆ କରିଦେଲେ । ଛୁରୀ ଧରି ଗଛଲତାମାନ କାଟି ସଫା କରିଦେଲେ । ଗାତଟା ଟିକିଏ ବଡ଼ ଓ ସଫା ହୋଇଯିବାରୁ ସବୁଠୁଁ ବଡ଼ ପିଲା ରବି ଦତ୍ତ ଆଣ୍ଠେଇ ଆଣ୍ଠେଇ ତା ଭିତରକୁ ପଶିଲା ; କିନ୍ତୁ ଶେଷରେ ସେ ଗାତ ଭିତରକୁ ଖସିପଡ଼ିଲା । ଗଭୀର ଗାତତଳେ ପଡ଼ି ସେ ଦେଖିଲା ଚଉଦିଗ ଘନ ଅନ୍ଧାର । ତା ପକେଟ୍‌ରୁ ଦିଆସିଲି ବାହାର କରି ମାରିଲା । ଦେଖିଲା ସେ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଗୁମ୍ଫା ଭିତରେ ପହଞ୍ଚିଛି । ସେ ଦେଖିଲା ରୋବଟ୍ ତା ଭିତରେ ଠିଆ ହୋଇଛି । ଲାଙ୍ଗୁଳ ହଲାଇ ତା ମନର ଆନନ୍ଦ ଆଉ କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଉଛି ।

ରବି ଦତ୍ତ ତାର ସାଙ୍ଗମାନଙ୍କୁ ଡାକିଲା । ସେମାନେ ବହୁତ କଷ୍ଟରେ ଗୁମ୍ଫା ଭିତରକୁ ଧସି ପଶିଗଲେ । ଦିଆସିଲି ମାରି

ସେମାନେ ଦେଖିଲେ ଯେ ଗୁମ୍ଫାଟି ଖୁବ୍ ବଡ଼ ଏବଂ ତାର ଛାତ ଓ କାନ୍ଥରେ ନାଲି ଓ କଳା ରଙ୍ଗରେ ଅଙ୍କା କେତେ ଜୀବଜନ୍ତୁଙ୍କ ଛବି । ସେମାନେ ତାକୁ ଦେଖି ଆନନ୍ଦିତ ହେଲେ ଆଉ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟରେ ପରସ୍ପର ମୁହଁକୁ ଚାହିଁଲେ ।

ପିଲାମାନେ ନିଜ ନିଜ ଘରକୁ ଫେରିଗଲେ ଏବଂ ପିତାମାତାଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର ନୂଆ ଅନୁଭୂତି ବିଷୟରେ କହିଲେ । ଏହି ନୂଆ କଥାଟିର ସମ୍ବାଦ ବିଜୁଳି ବେଗରେ ଦେଶସାରା ଖେଳିଗଲା । ଦୂରଦୂରାନ୍ତରୁ ପୁରା ତତ୍ତ୍ୱବିଦ୍‌ମାନେ ସେଠାକୁ ଆସିଲେ ଏବଂ ସେହି ଚିତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ଦେଖିଲେ । ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ଏକମତ ହେଲେ ଯେ ଏହି ଚିତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ୧୫ ହଜାର ବର୍ଷ ତଳେ ପୁରାତନ ପ୍ରସ୍ତର ଯୁଗର ମନୁଷ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ଅଙ୍କିତ ହୋଇଥିଲା ।

ସେହି ଦୂର ଅତୀତର ଲୋକମାନେ ବଣଜଙ୍ଗଲରେ ପଶୁ ପରି ରହୁଥିଲେ । ଚେରମୂଳ ଆଉ ପଶୁପକ୍ଷୀଙ୍କର କଞ୍ଚାମାଂସ ଖାଇ ପେଟ ପୂରାଉଥିଲେ । ହିଂସ୍ରଜନ୍ତୁମାନଙ୍କ ଆକ୍ରମଣରୁ ନିଜକୁ ରକ୍ଷା କରିବା ସେମାନଙ୍କ ପକ୍ଷେ ଅତି କଷ୍ଟକର ଥିଲା । ସେମାନଙ୍କ ଜୀବନ ନାନା ବିପଦ, ଦୁଃଖକଷ୍ଟରେ ପୂରି ଉଠିଥିଲା । ସେମାନେ କଥା କହି ନ ଜାଣିଥିଲେହେଁ ଠାରଠୁରି, ଗର୍ଜନତର୍ଜନ ଆଉ ପାଟିଭୁଣ୍ଡି ଦ୍ୱାରା ନିଜ ନିଜର ଭାବ ପ୍ରକାଶ କରୁଥିଲେ ।

କ୍ରମେ ଏହି ଠାରଠୁରି ଓ ପାଟିଭୁଣ୍ଡି ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମଣିଷଗୋଷ୍ଠୀ ଭିତରେ ଅର୍ଥପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲା । ଏଇଠାରୁ ଏବେ ସୁଦ୍ଧା ଆମର ଭାଷା ଓ ଭାବର ବିକାଶ ସତ୍ତ୍ୱେ ଆମର ଦୈନନ୍ଦିନ କଥାବାର୍ତ୍ତାର ଅଙ୍ଗ ହୋଇ ଯାଇଛି । ତେବେ ଯାହାହେଉ ଏଇସବୁ ଠାରଠୁରି ମଣିଷର ଭାବ ପ୍ରକାଶ ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ହୋଇ ନ ଥିଲା । ତେଣୁ ସେଇ

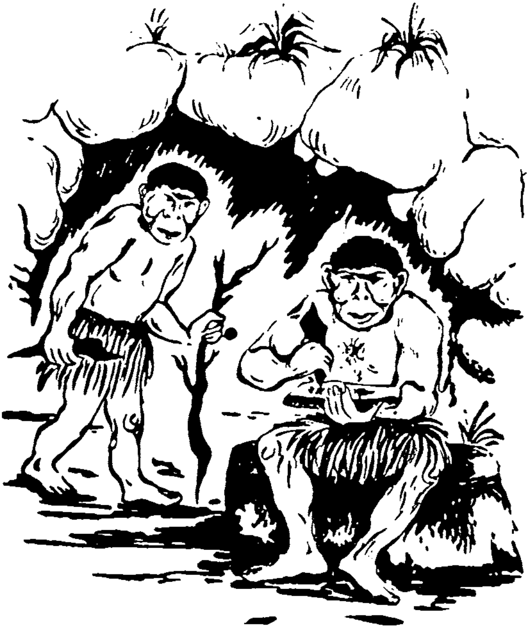

ପ୍ରସ୍ତରକାଳରେ ମଧ୍ୟ ମଣିଷ ଛବିଚିହ୍ନ ଆଦି ଆଙ୍କି ନିଜର ମନୋଭାବ ପ୍ରକାଶ କରିବା ଆରମ୍ଭ କଲା । ଏହାହିଁ ଥିଲା ମଣିଷର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଆବିଷ୍କାର । ନିଜ ମନର ଭାବ ଓ ଅନୁଭୂତିକୁ ଅନ୍ୟ ପାଖରେ ପ୍ରକାଶ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାକୁ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାୟୀ ରୂପ ଦେବା ଏହାଦ୍ୱାରା ସମ୍ଭବ ହେଲା ।

ଏହିସବୁ ସରଳ ଚିତ୍ର ହିଁ ହେଲା ଭାଷାର ପାହାଚ ଆଉ ଅକ୍ଷରର ଆଦିରୂପ । ଯେଉଁ ଠାରଠୁର ଓ ଗର୍ଜନତର୍ଜନ ମଧ୍ୟରେ ସେମାନେ ମନୋଭାବ ପ୍ରକାଶ କରୁଥିଲେ, ତାହା ଶୀଘ୍ର ଭୁଲି ହୋଇଯାଉଥିଲା । ଜୀବନର କଠିନ ଲଢ଼େଇ ଭିତରେ ସେଗୁଡ଼ିକ

ସ୍ଥାୟୀ ରୂପ ନେଇପାରି ନ ଥିଲା । ସେମାନେ ବୁଝିଲେ ଯେ ସେମାନଙ୍କର ଅଭିଜ୍ଞତାମାନ ଭବିଷ୍ୟତରେ କେବଳ ନିଜ ପାଇଁ ନୁହେଁ, ନିଜର ଲୋକ, ନିଜର ପିଲାମାନଙ୍କ ସୁବିଧା ପାଇଁ ନିତାନ୍ତ ଦରକାର । ଗୋଟିଏ ହରିଣ କି ବାର୍‌ହାକୁ କିପରି ଶିକାର କରିବାକୁ ହେବ, ଗୋଟିଏ ସିଂହ ବା ବାଘ ସାଥିରେ କିପରି ସଫଳତାର ସହିତ ଲଢ଼େଇ କରିବାକୁ ହେବ, ଏସବୁ ଅତୀତର ଅନୁଭୂତି ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ । ଏହି ଅନୁଭୂତିଗୁଡ଼ିକୁ ସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ ଲେଖି ରଖିବାକୁ ସେଇ ଆଦିମ ମଣିଷ ଇଚ୍ଛା କଲା । ତେଣୁ ନିଜର ଅବସର ସମୟରେ ଗଛଚୋପା ବା ଚଟକା ପଥର ବା ଗୁମ୍ଫା ଛାତ ଓ କାନ୍ଥରେ ଯେଇସବୁ ଅନୁଭୂତିକୁ ଫୁଟାଇ ଚିତ୍ରମାନ ଆଙ୍କିଲା । ଏହି ଚିତ୍ର ବା ଛବିମାନ ସେଇ କାଳର ଲୋକଙ୍କ ପାଇଁ ଆଉ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳର ମଣିଷଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ସ୍ମରଣୀୟ ଓ ଆବଶ୍ୟକ ଉପାଦାନ ହୋଇ ରହିଲା । ଏହା ଫଳରେ ମଣିଷର ଗୋଟିଏ ଅତି ଉପାଦେୟ ସୁପ୍ତ ଶକ୍ତି ଚେଇଁ ଉଠିଲା । ଏହି ଶକ୍ତି ତାକୁ ତାର ଭବିଷ୍ୟତ ଭାଷା ଓ କଳାର ସୃଷ୍ଟି ଓ ବିକାଶର ସୂତ୍ରପାତ କଲା । ଏଇ ପ୍ରାଥମିକ ଚିତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରତୀକ ଭାଷା ଓ ଲିଖନ ପ୍ରଣାଳୀର ମୂଳଦୁଆ ପକାଇଲା ।

ପ୍ରାଚୀନ ପ୍ରସ୍ତର ଯୁଗ ପରେ ନୂତନ ପ୍ରସ୍ତର ଯୁଗ ଆସିଲା । ବ୍ରୋଞ୍ଜ ଯୁଗ ଆସିଲା ଓ ଗଲା । ସେତେବେଳେ ମଣିଷ କିପରି ଚଳୁଥିଲା ଓ କ'ଣ କରୁଥିଲା, ଆଉ କେଉଁ ଭାଷା ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲା ଜାଣିବା କଷ୍ଟକର; କିନ୍ତୁ ପୁରା ତତ୍ତ୍ୱବିଦ୍‌ମାନେ ସେ ସମୟର କେତେକ ହାତହତିଆର, ବାସନକୁସନ ପାଇପାରିଛନ୍ତି । ସେଗୁଡ଼ିକ ହାଡ଼, ପଥର ବା କୌଣସି ଧାତୁରେ ତିଆରି ହୋଇଥିଲା । ତା ଦେହରେ ଠିକ ଠିକ ଛବି ଅଙ୍କିତ ହୋଇଛି । ସେଗୁଡ଼ିକ

ସେତେବେଳେ ମଣିଷ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା ଜିନିଷଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରତିଚ୍ଛବି । ହୁଏତ ସେଥିରୁ କେତେକ ଜିନିଷ ଏବେ ଆଉ ବ୍ୟବହୃତ

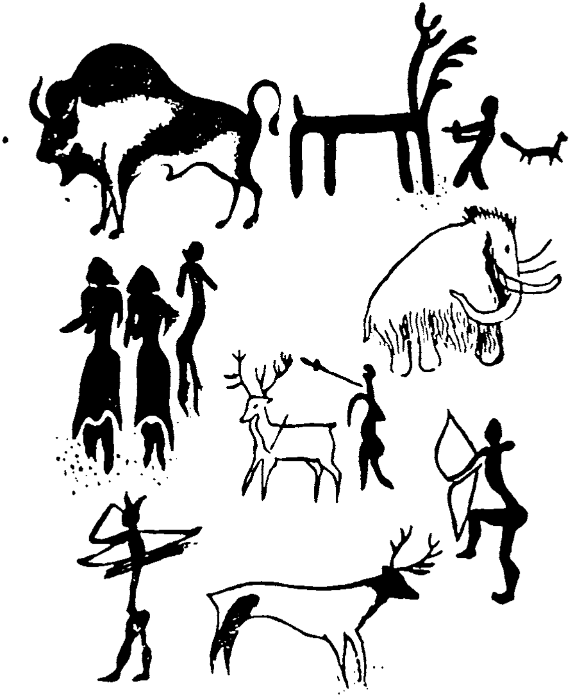

ହେଉନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ସେତେବେଳେ ଯେଉଁ ମଣିଷ ଏମିତି ଚିତ୍ର ଆଙ୍କୁଥିଲା, ତାକୁ ସେଗୁଡ଼ିକ ବୁଝିବାରେ ଅସୁବିଧା ହେଉ ନ ଥିଲା ।

ଆମେ ଯେମିତି ଏବେ ଅକ୍ଷର ବା ଭାଷା ମାଧ୍ୟମରେ ନିଜର ମନୋଭାବ ପ୍ରକାଶ କରିପାରୁଛୁ, ସେତେବେଳର ମଣିଷ ସେମିତି

ଏଇ ଚିତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ସାହାଯ୍ୟରେ ନିଜର ଧାରଣାମାନ ବାହାରେ ଫୁଟାଇ ପାରୁଥିଲେ । ଏଥିଭିତରେ ହଜାର ହଜାର ବର୍ଷ ବିତିଯାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ପୃଥିବୀର କେତୋଟି ଦେଶର ଲୋକମାନେ ଏବେ ବି ସେହିପରି ଚିତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ନିଜର ଅକ୍ଷର ବା ଭାଷା ଭାବରେ ବ୍ୟବହାର କରୁଛନ୍ତି । ଆମେରିକାର ଲୋହିତ ଭାରତୀୟ, ଦକ୍ଷିଣ ଆଫ୍ରିକାର ବୁସ୍‌ମେନ୍ ଆଉ ଉତ୍ତରମେରୁର ଏସ୍କିମୋମାନେ ଛୋଟ ଛୋଟ ଚିତ୍ର ଜରିଆରେ ନିଜର ମନୋଭାବ ଲେଖି ରଖିଥାନ୍ତି ।

ସତରେ ଯେଉଁ ଭାଷା କହନ୍ତୁ ନା କାହିଁକି, ଚିତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ବୁଝିବାରେ ବେଶି କିଛି ଅସୁବିଧା ହୁଏ ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ଛବି ବା ଚିତ୍ର ସବୁ ସାରା ଦୁନିଆର ସାଧାରଣ ଭାଷା, ଆଦିମ ମଣିଷର ପହିଲା ଭାଷା ।

ଭାଷାର ଅଡ଼ୁଆ ସୂତାରୁ ଅକ୍ଷରର ଖିଅ

୧୯୦୧ ମସିହାରେ ଲର୍ଡ଼ କର୍ଜନ ଭାରତର ଲାଟ ଥାଆନ୍ତି । ସେ ଜନ୍ ମାର୍ଶାଲ୍ ନାମକ ଜଣେ ଯୁବକ ପ୍ରତ୍ନତତ୍ତ୍ୱବିଦ୍‌ଙ୍କୁ ଭାରତର ପ୍ରତ୍ନତାତ୍ତ୍ୱିକ ଗବେଷଣାର ମୁଖ୍ୟ ଭାବରେ ନିଯୁକ୍ତ କରିଥିଲେ । ଜନ୍ ଭାରତର ଲୁଚିଛପି ଯାଇଥିବା ଅତୀତର ଗୌରବକୁ ବାହାର କରିବାରେ ମନପ୍ରାଣ ଢାଳିଦେଲେ । ଥରେ ସିନ୍ଧୁ ନଦୀର ଉପତ୍ୟକାରେ ପ୍ରାଚୀନ ସଭ୍ୟତା ଥିବା ଅଞ୍ଚଳରେ ଅନୁସନ୍ଧାନ ହେଲା । ସେଠାରେ ହରପ୍ପା ଓ ମହେଞ୍ଜୋଦାରୋ ନାମକ ଦୁଇଟି ସହର ଖୋଳା ହେଲା । ସେଠାରୁ ମିଳିଥିବା ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ପଦାର୍ଥଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ କେତେକ ସିଲ୍ (Seal) ମିଳିଥିଲା । ସେହି ସିଲ୍‌ରେ ତ କେତେକ ସୁନ୍ଦର ଚିହ୍ନବିଚିହ୍ନ ହୋଇଛି । ତାହାଛଡ଼ା ସେଇ ଚିହ୍ନକୁ ନେଇ କିଛି ଭାବ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି । ମୋଟ ଉପରେ ଆମେ ସିଲ୍ ବା ମୁଦ୍ରାରେ ଅକ୍ଷର ଲେଖିଲା ଭଳି ସିନ୍ଧୁ ଉପତ୍ୟକାର ଦ୍ରାବିଡ଼ମାନେ ସେମାନଙ୍କ ସିଲ୍‌ରେ ଚିହ୍ନ ଲେଖି ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ । ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟକୁ ସେଠାରୁ ଆଜ କୌଣସି ଲେଖା ଜିନିଷ ମିଳି ନ ଥିବାରୁ ସେହି ଚିହ୍ନଲେଖାର ଅର୍ଥ କିଛି ଜଣାପଡ଼େ ନାହିଁ ।

ପ୍ରାଚୀନ ଚୀନ୍‌ରେ ଏକ ପ୍ରକାର ଚିହ୍ନଲେଖାର ଜନ୍ମ ଓ ପ୍ରଚଳନ ହୋଇଥିଲା । ପ୍ରାୟ ଚାରି ହଜାର ବର୍ଷ ତଳେ ଶ୍ୟାଙ୍ଗ ବଂଶର ଲୋକମାନେ ଏମିତି ଚିହ୍ନଲେଖା ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ । ଚିହ୍ନ ଆଙ୍କି

ନିଜର ମନୋଭାବ ପ୍ରକାଶ କରୁଥିଲେ । ଗୋଟିଏ ଚିହ୍ନ ଗୋଟିଏ ଧାରଣା ବା ଭାବ ବୁଝାଉଥିଲା । ଏମିତିକି ହଜାର ହଜାର ବର୍ଷ ପରେ ମଧ୍ୟ ଚୀନା ଭାଷାରେ ଏହି ଚିହ୍ନଲେଖା ହିଁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଅଛି ।

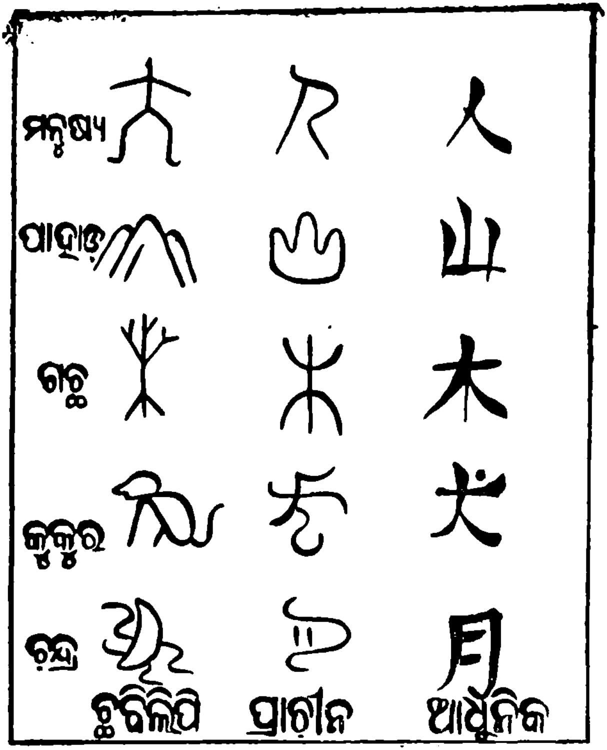
ମନୁଷ୍ୟ
ପାହାଡ଼
ଗଛ
କୁକୁର
ଚନ୍ଦ୍ର
ଛବିଲିପି
ପ୍ରାଚୀନ
ଆଧୁନିକ

ଏମିତି ଚିହ୍ନଲେଖା ପ୍ରାଚୀନ ମିଶର ଦେଶରେ ମଧ୍ୟ ଚଳୁଥିଲା । ଭାରତରେ ସେତେବେଳେ ଦ୍ରାବିଡ଼ମାନେ ଚିହ୍ନଲେଖା ଜରିଆରେ ମନୋଭାବ ଫୁଟାଉଥିଲେ, ମିଶର ଦେଶର ଲୋକମାନେ ଆଜି

ଚୀନ୍‌ର ଶ୍ୟାଙ୍ଗମାନେ ଠିକ୍ ସେତିକିବେଳେ ଚିତ୍ରାଙ୍କନ କରି ଭାଷାର ଅଭାବ ପୂରଣ କରୁଥିଲେ । ସେତେବେଳର ମିଶରୀୟ ରାଜାମାନଙ୍କ ଦୁଆରେ ମୂର୍ତ୍ତି ବା ସ୍ମୃତି ମନ୍ଦିରରେ ଏହିସବୁ ଚିତ୍ରଲେଖା ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ଅଷ୍ଟାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଶେଷ ଯାଏ ସେଇସବୁ ଚିତ୍ରଲେଖାର ଅର୍ଥ ବୁଝି ପାରୁ ନ ଥିଲା । ଫ୍ରାନ୍ସ ସମ୍ରାଟ୍ ନେପୋଲିୟନ୍‌ଙ୍କର ଜଣେ ସେନାପତି ୧୭୯୯ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ନୀଳନଦୀର ମୁହାଁଣ ପାଖରେ ରୋସେଟା ନାମକ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ମିଶରର ଚିତ୍ରଲେଖା ଥିବା ଖଣ୍ଡେ କଳା ପଥର ଦେଖିଥିଲେ । ସେଇ ପଥର ଖଣ୍ଡିକରେ ମଧ୍ୟ ଗ୍ରୀସ୍ ଭାଷାରେ ଲେଖାଟିଏ ଥିଲା । ସେଥିରୁ ଜଣାପଡ଼ିଲା ଯେ ଏଇ ପଥର ଖଣ୍ଡିକରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ୧୯୬ରେ ଲେଖାଯାଇଥିଲା । ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କୁ ସେଇ ଗ୍ରୀକ୍‌ଲେଖା ସାହାଯ୍ୟରେ ଚିତ୍ରଲେଖାରେ ଥିବା ଚିହ୍ନଗୁଡ଼ିକୁ ଅର୍ଥ କରିବାକୁ ୨୩ ବର୍ଷ ଲାଗିଥିଲା ।

ଆଜିର ଇରାନ୍, ଇରାକ୍ ପ୍ରଭୃତି ଦେଶଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇ ଆଗେ ଗଢ଼ିଉଠିଥିବା ମେସୋପୋଟାମିଆ ସଭ୍ୟତାରେ ମଧ୍ୟ ଏହିପରି ଏକ ଚିତ୍ରଲେଖା ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିଲା । କାଦୁଅରେ ଗଢ଼ା ଫଳକରେ ବିଭିନ୍ନ ଆକାର ପ୍ରକାରର ଚିତ୍ର ଆଙ୍କି ଶୁଖାଇ ଦିଆଯାଉଥିଲା । କେତେକ ଦେଶର ଯାଦୁଘରେ ଏଇ ଫଳକ ଗଚ୍ଛିତ ରହିଛି । ଏଥିରୁ ସେତେବେଳର ଲୋକମାନଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ଅନେକ ମଜା କଥା ଜାଣି ହେଉଛି । ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କ ମତରେ ଏହି ଲୋକମାନେ ପ୍ରାୟ ଛଅ ହଜାର ବର୍ଷ ତଳେ ସଭ୍ୟଜୀବନ ଯାପନ କରୁଥିଲେ ।

କାଳକ୍ରମେ ପ୍ରାଚୀନ ଲୋକମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅଙ୍କିତ ଚିତ୍ରଗୁଡ଼ିକ କେତେକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଚିହ୍ନ ଓ ଆକାର ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲା । ଏହି ଚିହ୍ନ ଓ ଆକାର ପରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଧାରଣାକୁ ଫୁଟାଇଥିଲା । ତେଣୁ ବହୁଳ ବ୍ୟବହାର ଫଳରେ ଚିତ୍ରଲେଖାଗୁଡ଼ିକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାବ ପ୍ରକାଶ

କରିବାକୁ କ୍ଷମ ହେଲ ଏବଂ କଥିତ ଭାଷା ସହିତ ଏକ ସମତା ରକ୍ଷା କଲା । ଛାପରେ ଗୋଟିଏ ଚିହ୍ନ ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦ ଓ ପରେ ଗୋଟିଏ ଅକ୍ଷରକୁ ଫୁଟାଇଲା । ଅବଶ୍ୟ ବିଭିନ୍ନ ଦେଶରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ରୂପରେ ଅକ୍ଷରଗୁଡ଼ିକ ରୂପ ନେଇଥିଲା ।

ଯେମିତି ମିଶର ଦେଶରେ ହଜାର ହଜାର ବର୍ଷ ତଳେ ଚୀନା ଭାଷା ପରି ଉପରୁ ତଳକୁ ଏକ ପ୍ରକାର ଚିତ୍ରଲେଖା ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିଲା । ତଳେ ଦିଆଯାଇଥିବା ଗୋଟିଏ ପ୍ରସ୍ତରଫଳକରୁ ସହଜରେ ଜାଣିହେବ ଯେ ଏହା କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଚିତ୍ରର ସମଷ୍ଟି । ମିଶରର ରାଣୀ କ୍ଲିଓପାଟ୍ରାଙ୍କ ନାମଟି ଲେଖିବାକୁ ଏହି ପ୍ରସ୍ତରଫଳକରେ ନଅଟି ଚିତ୍ର ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଛି ।

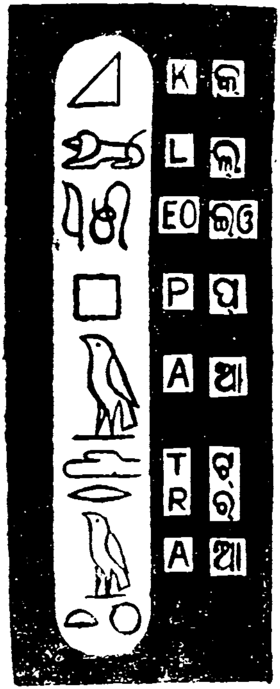

କ୍ଲିଓପାଟ୍ରା

ମିଶରୀୟ ଲେଖା ସ୍ୱର ଅନୁସାରେ ଗଠିତ । ମାତ୍ର ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ସ୍ୱର ପାଇଁ ବହୁସଂଖ୍ୟକ ଚିହ୍ନ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଯଥା 'ଅ' ସ୍ୱର ପାଇଁ ସେଇ ଭାଷାରେ ୨୦ଟି ଚିହ୍ନ ଓ 'ହ' ସ୍ୱର ପାଇଁ ୩୦ଟି ଚିହ୍ନ ରହିଥିଲା । ତେଣୁ ସେଥିରେ ଭାବ ପ୍ରକାଶ କରୁଥିବା ସମସ୍ତ ସ୍ୱର

ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ମୋଟ ତିନି ଛଅ ଶହ ଚିହ୍ନ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିଲା । ତେଣୁ ମିଶରୀୟ ଭାଷା ଖୁବ୍ ଜଟିଳ ହୋଇପଡ଼ୁଥିଲା ।

କିନ୍ତୁ ଏହି ଜଟିଳତା ଭିତରୁ ଭାଷାର ସରଳତା ଆଉ ଏଇ ଅଡ଼ୁଆ ସୂତାରୁ ଅକ୍ଷରର ଖିଅ ମିଳିଥିଲା ।

ଚିତ୍ର ଲେଖା ବଦଳରେ ଅକ୍ଷର ଲେଖା

ଆଜକୁ ପ୍ରାୟ ଛଅ ହଜାର ବର୍ଷ ତଳେ ଭାରତର ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ ବାସ କରୁଥିଲେ । ସଂସ୍କୃତ ଥିଲା ସେମାନଙ୍କର ମାତୃଭାଷା ଏବଂ ସେଇ ଭାଷାରେ ସେମାନେ 'ବେଦ' ରଚନା କରିଥିଲେ । ପୁରୁଷ ପରେ ପୁରୁଷ ଶୁଣି ଶୁଣି ବେଦକୁ ମନେରଖୁଥିବାରୁ ଏହାର ଅନ୍ୟ ନାମ "ଶ୍ରୁତି" ହୋଇଥିଲା । ବେଦକୁ ଲେଖି ରଖିଲେ ଅଶୁଦ୍ଧ ହୋଇଯିବ ବୋଲି ସେମାନେ ଭାବୁଥିଲେ । ଏମିତିକି ଦୁଇ ହଜାର ବର୍ଷ ତଳେ ଲେଖା ପ୍ରଣାଳୀ ଭାରତରେ ପ୍ରଚଳିତ ହେଲା ପରେ ମଧ୍ୟ ବେଦ ଲେଖାଯାଇ ନ ଥିଲା; କିନ୍ତୁ ଆର୍ଯ୍ୟ ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କର ପ୍ରଖର ସ୍ମୃତିଶକ୍ତି ଯୋଗୁଁ ହଜାର ହଜାର ବର୍ଷ ଧରି ବେଦ ଲୋକମୁଖରେ ବଞ୍ଚି ରହିଥିଲା ।

ପୃଥିବୀର ଜଣାଶୁଣା ଭାଷାବିଦ୍‌ମାନଙ୍କ ମତରେ ସଂସ୍କୃତ କେବଳ ଅଧିକାଂଶ ଭାରତୀୟ ଭାଷାର ମାଆ ନୁହେଁ, ଏହା ବହୁ ୟୁରୋପୀୟ ଭାଷାର ମାଉସୀ । ଭାରତର ଏହି ସଂସ୍କୃତ ଭାଷା ଓ ଅକ୍ଷର ଖୁବ୍ ବିଜ୍ଞାନସମ୍ମତ ଓ ପୃଥିବୀକୁ ଭାରତର ଏକ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅବଦାନ । ଐତିହାସିକମାନଙ୍କ ମତରେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟରେ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାର ଶିକ୍ଷା ହିଁ ୟୁରୋପରେ ସ୍ୱରବିଜ୍ଞାନର ଜନ୍ମ ଦେଲା ।

ପ୍ରାୟ ପାଞ୍ଚ ହଜାର ବର୍ଷ ତଳେ ସିନ୍ଧୁ ଉପତ୍ୟକାରେ ଭାରତୀୟଗଣ ଲିପିର ବ୍ୟବହାର ଜାଣିଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟକୁ ସେଇ ସଭ୍ୟତାର ପତନଠାରୁ ଆଜକୁ ପାଞ୍ଚ ହଜାର ଦୁଇ ଶହ ବର୍ଷ ତଳଯାଏ ଭାରତର କୌଣସି ଲିଖିତ ପଦାର୍ଥ ମିଳେ ନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରାୟ ୨୫ଶହ ବର୍ଷ ତଳେ ପାଲି ଭାଷାରେ ରଚିତ ବୌଦ୍ଧ ଓ ସୂତ୍ର ସାହିତ୍ୟରେ ଲିଖନ କାର୍ଯ୍ୟ ବିଷୟରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇଛି । ସେତେବେଳେ ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତିର ପ୍ରଭାବ ମଧ୍ୟ ଏସିଆ ଦେଇ ଚୀନ୍ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପଡ଼ିଥିଲା । ଚୀନ୍ ଓ ଭାରତ ମଧ୍ୟରେ ଧର୍ମ ଓ ସଂସ୍କୃତି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଘନିଷ୍ଠ ସମ୍ପର୍କ ଥିଲା । ତେବେ ଅଶୋକଙ୍କ ଶିଳାଲିପି ଭାରତର ସବୁଠୁଁ ପ୍ରାଚୀନ ଲେଖାଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ଜଣାଶୁଣା । ଦୁଇ ପ୍ରକାର ଲିପିରେ ତାଙ୍କର ଶିଳାଲିପିଗୁଡ଼ିକ ଲିଖିତ ହୋଇଥିବା ଦେଖାଯାଏ । ବହୁବର୍ଷ ଧରି ଏହି ଲିପିଗୁଡ଼ିକ ସମୋନ୍ନତ କରି ସେହି ଅବସ୍ଥାରେ ପହଞ୍ଚିଥିବା ଅନୁମିତ ହୁଏ । ଅଶୋକଙ୍କ ଶିଳାଲିପିରେ ବ୍ୟବହୃତ ଦୁଇପ୍ରକାର ଲିପି ମଧ୍ୟରେ ବ୍ରାହ୍ମୀଲିପି ପ୍ରଧାନ ଏବଂ ଏହା ବହୁ ଭାରତୀୟ ଭାଷାର ମାଆ ଭାବରେ ଖ୍ୟାତ । ବହୁ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ମତରେ ଭାରତରୁ ହିଁ ଦକ୍ଷିଣ-ପୂର୍ବ ଏସିଆର ଲୋକମାନେ ଲିଖନ ପ୍ରଣାଳୀ ଶିକ୍ଷା କରିଥିଲେ ।

ଏହି ଶତାବ୍ଦୀର ଆରମ୍ଭରେ ଐତିହାସିକମାନେ କ୍ରେଟ୍ ଦ୍ୱୀପରେ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନ ଖୋଳିଥିଲେ । ସେଠାରେ ସେମାନେ କେତେ ମୃତ୍ତିକା ଫଳକ ପାଇଥିଲେ । ସେଥିରେ ଲେଖାହୋଇଥିବା ଭାଷା ପ୍ରାଚୀନ କ୍ରେଟ୍‌ର କୌଣସି ଏକ ଅଜଣା ଭାଷା ବୋଲି ସମସ୍ତେ ଭାବି ନେଇଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ଗ୍ରୀସ୍‌ରେ ସେହିପରି ଭାଷାରେ ଲିଖିତ ମୃତ୍ତିକା ଫଳକ ମଧ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଥିଲେ । ସେମାନେ

ଭାବୁଥିଲେ ଯେ ସମ୍ଭବତଃ କେବେ ଗ୍ରୀସ୍‌ରୁ କ୍ରେଟ୍‌ର ଲୋକମାନେ ଶାସନ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ସେମାନେ ସେମାନଙ୍କ ଭାଷାରେ ଏହି ଫଳକ ଲେଖିଥିଲେ । ପ୍ରାୟ ୫୦ ବର୍ଷ ଧରି ଏହି ଫଳକଗୁଡ଼ିକୁ ପଢ଼ି ହେଉ ନ ଥିଲା । ପ୍ରାଚୀନ ଭାଷାଗୁଡ଼ିକର ଜଣେ ପଣ୍ଡିତ ୧୯୫୩ ମସିହାରେ ଏହି ଫଳକକୁ ପାଠ କରି ସେଥିରୁ ଅର୍ଥ ବାହାର କରିଥିଲେ । ସେ କହିଥିଲେ ଯେ ଏଥିରେ ବ୍ୟବହୃତ ଲିପି କ୍ରେଟ୍ ଭାଷାର ନୁହେଁ । ଏହାକି ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରୀକ୍ ଭାଷାର ଲିପି ।

ଇଂରାଜୀରେ ଅକ୍ଷରକୁ "ଆଲ୍‌ଫାବେଟ୍" କୁହାଯାଏ । ଦୁଇଟି ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରୀସ୍ ଭାଷାର ଅକ୍ଷର 'ଆଲ୍‌ଫା' ଓ 'ବେଟା'କୁ ନେଇ ଏହା ଗଠିତ । ପ୍ରାଚୀନ ଫୋନେସିୟାନ୍, ଆଧୁନିକ ଆରବୀ ପ୍ରଭୃତି ଭାଷାରେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଅକ୍ଷରଗୁଡ଼ିକ ରହିଛି । ଏଥିରୁ ପଣ୍ଡିତମାନେ ମତ ଦିଅନ୍ତି ଯେ ଗ୍ରୀକ୍‌ମାନେ ପ୍ରାଚୀନ ଫୋନେସିୟାନ୍‌ମାନଙ୍କଠାରୁ ସେମାନଙ୍କ ଅକ୍ଷର ଶିଖିଥିଲେ । ଫୋନେସିୟାନ୍‌ମାନେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ବ୍ୟବସାୟୀ ଜାତି ଥିଲେ । ସେମାନେ ୟୁରୋପର ବହୁ ଦେଶ ସହିତ ବଣିଜ ବେପାର କରୁଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ଲିଖନ ପ୍ରଣାଳୀକୁ ମଧ୍ୟ ସେସବୁ ଦେଶର ଲୋକମାନେ ଅନୁକରଣ କରିଥିଲେ । ଏହି ପ୍ରକାରେ ଗ୍ରୀକ୍ ଓ ରୋମୀୟ ଲୋକମାନେ ଫୋନେସିୟାନ୍‌ମାନଙ୍କ ଅକ୍ଷର ଶିକ୍ଷା କରି ସେଥିରେ ଉନ୍ନତି କରିଥିଲେ । ପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଫୋନେସିୟାନ୍, ଗ୍ରୀକ୍ ଓ ରୋମାନ୍ ଭାଷାର ଏକ ତୁଳନା ଦିଆଗଲା । ଆଫ୍ରିକା ଓ ଏସିଆର ସଭ୍ୟ ଲୋକମାନଙ୍କ ସହିତ ମଧ୍ୟ ଏହି ଫୋନେସିୟାନ୍‌ମାନଙ୍କର ସମ୍ପର୍କ ଥିଲା । ସେମାନଙ୍କ ଭାଷା ସହିତ ଅଶୋକଙ୍କ ଶିଳାଲିପିରେ ବ୍ୟବହୃତ ବ୍ରାହ୍ମୀ ଭାଷାର ସମ୍ବନ୍ଧ ରହିଥିବା ବିଷୟ ଐତିହାସିକମାନଙ୍କ ମତ ।

ଫୋନେସିୟାନ୍‌ମାନଙ୍କ ଶିଳାଲିପିରୁ ସେମାନଙ୍କର ଅକ୍ଷର ସବୁ ଉନ୍ନତ ଅବସ୍ଥାକୁ ଆସିଥିବା ଜଣାଯାଏ । ୧୯୨୩ ମସିହାରେ ଜଣେ ଫରାସୀ ପଣ୍ଡିତ ପ୍ରଥମ ଥର ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଫୋନେସିୟାନ୍ ଶିଳାଲିପି ପାଇଥିଲେ । ତାହା ଅହିରାମ ନାମକ ଜଣେ ଫୋନେସିୟାନ୍ ରାଜାଙ୍କର କବର ଭିତରୁ ବାହାରିଥିଲା । ପଣ୍ଡିତମାନେ ସ୍ଥିର କରିଛନ୍ତି ଯେ, ଏହି ଶିଳାଲିପି ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ତ୍ରୟୋଦଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଲେଖାଯାଇଥିଲା । ମୃତ ପିତାଙ୍କର ପୁତ୍ର କବର ଦେହରେ ଏହାକୁ ରଖିଥିଲେ ଏବଂ ଲେଖିଥିଲେ ଯେ କୌଣସି ଲୋକ ଏଥିରେ ଲାଗିଲେ ଅଭିଶପ୍ତ ହେବ । ଏହା ଡାହାଣରୁ ବାମକୁ ଲେଖା ହୋଇଥିଲା ।

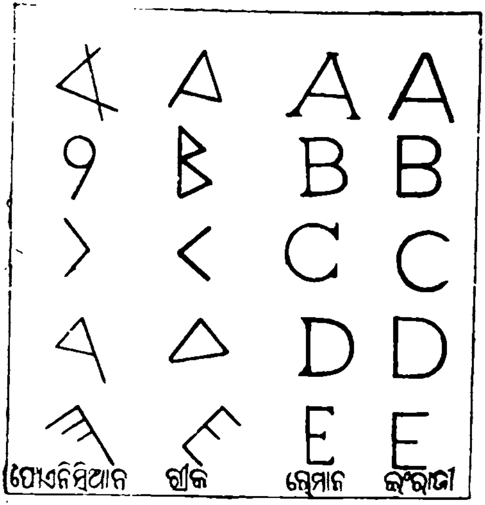

ଫୋନେସିୟାନ୍, ଗ୍ରୀକ୍ ଓ ରୋମାନ୍ ଲିପିର ବିକାଶ

ଏମିତି ଚିତ୍ରଲେଖା ବଦଳରେ ଅକ୍ଷର ଲେଖା ଦେଖାଦେଲା । ଅତୀତର ଜଟିଳ ରେଖାଚିତ୍ରର କୁହେଳି ଦୂରେଇଗଲା । ଅକ୍ଷରର ଆଗମନରେ ମନୁଷ୍ୟ ସମାଜର ଭାବ ପ୍ରକାଶ ସହଜ ଓ ସାବଲୀଳ ହେଲା । ଏବେ ଆମେ କେତେ ସୁବିଧାରେ ସେହି ଅକ୍ଷରଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇ ଆମ ମନର ଭାବ ପ୍ରକାଶ କରିପାରୁଛୁଁ, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଯୁଗଯୁଗ ଧରି ଲାଗି ମନୁଷ୍ୟ ବାହାର କରିପାରିଛି । ଯାହା ହଜାର ହଜାର ବର୍ଷର ଫଳ, ଆଜି ତାକୁ କେତୋଟି ମାସ ଭିତରେ ପାଞ୍ଚ ଛଅ ବର୍ଷର ଶିଶୁ ଆୟତ୍ତ କରିପାରୁଛି । ଆମେ ଆଜି ସତେ କେତେ ଭାଗ୍ୟବାନ୍ !

ପ୍ରାଚୀନ କାଳର ଲିଖନସାମଗ୍ରୀ

ପ୍ରଥମେ ମନୁଷ୍ୟ ଗୁମ୍ଫାର କାନ୍ଥ ଓ ଛାତ ଦେହରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଚିତ୍ର ଆଙ୍କି ନିଜ ନିଜର ମନୋଭାବ ପ୍ରକାଶ କରୁଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ଅକ୍ଷର ଲେଖିବା ପାଇଁ ଏହା ସୁବିଧାଜନକ ହେଲା ନାହିଁ । ଯେମିତି ଏବେ ଆମେରିକାର ଆଦିମ ଅଧିବାସୀ ଲୋହିତ ଭାରତୀୟମାନେ ମଇଁଷି ଚମଡ଼ା ବା ଗଛ ବଲ୍କଳ ଉପରେ ଚିତ୍ର ଆଙ୍କନ୍ତି, ପ୍ରାଚୀନ ଲୋକମାନେ ସେମିତି ଚମଡ଼ା, ଗଛପତ୍ର ବା ଖପରାକୁ ନିଜର ଲିଖନସାମଗ୍ରୀ ଭାବରେ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ଏହିସବୁ ପଦାର୍ଥ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯିବାରୁ ଏବେ ଆଉ ସେ ଯୁଗର ଲିଖିତ ପଦାର୍ଥ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ । କେବଳ ପାହାଡ଼ ଓ ପଥର ଉପରେ ଅଙ୍କିତ ଲେଖା ଓ ଚିତ୍ରମାନ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହିଛି । ଏଗୁଡ଼ିକ ସେହି ଆଦିମ ଅଧିବାସୀମାନଙ୍କର ସୃଜନଶୀଳ ପ୍ରତିଭାର ସୂଚନା ଦିଏ ।

ସମୟ ଓ ଜଳବାୟୁର ଅତ୍ୟାଚାରରୁ ରକ୍ଷାପାଇଥିବା ଅତି ପ୍ରାଚୀନ ଲିଖିତ ପଦାର୍ଥ ହେଲା ମେସୋପୋଟାମିଆର ପୋଡ଼ାମାଟିର ଫଳକ । ମେସୋପୋଟାମିଆର ଲୋକମାନେ କଲମ ପରି ଗୋଟିଏ ଉପକରଣ ସାହାଯ୍ୟରେ କୀଳକ ଆକୃତିର ରେଖାଚିହ୍ନମାନ କଞ୍ଚାମାଟିରେ ଆଙ୍କି ଦେଉଥିଲେ । ଏମିତି ଲେଖିବା ପରେ ସେହି ଫଳକଗୁଡ଼ିକୁ ନିଆଁ ବା ଖରାରେ ପୋଡ଼ି ଦିଆଯାଉଥିଲା । ଏହିପରି ଲେଖାକୁ 'କୀଳକ ଲିପି' କୁହାଯାଏ । ଏହି ଲେଖା କୀଳ ପରି ଦେଖାଯାଉଥିବାରୁ ଏହାର ନାମକରଣ ଏପରି ହୋଇଛି । ମେସୋପୋଟାମିଆର ଦୁଇଟି ବଡ଼ ସହର ବେବିଲୋନିଆ ଓ ଆସିରିଆର ଧ୍ୱଂସାବଶେଷରୁ ବିଭିନ୍ନ ଆକାର ପ୍ରକାରର ଏହିପରି ଅନେକ ଫଳକ ମିଳିଥିଲା । ସେଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ ସରକାରୀ ଦସ୍ତାବିଜ, ଆଇନ୍‌କାନୁନ୍, ଚୁକ୍ତିପତ୍ର, ହିସାବପତ୍ର ଏମିତିକି ବିଜ୍ଞାନ ଓ ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରଭୃତି ସ୍ଥାୟୀ ମୂଲ୍ୟ ଥିବା ପଦାର୍ଥଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରଧାନ ।

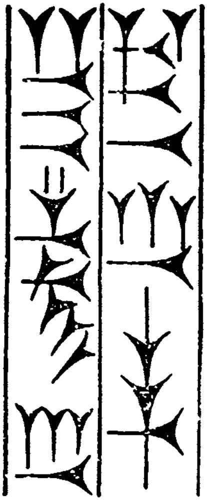
କୀଳକ ଲିପି

ମାଟି ଫଳକଗୁଡ଼ିକ ଅତି ଓଜନିଆ ଓ ନେବା ଆଣିବାକୁ କଷ୍ଟକର ଥିଲା । ସେଗୁଡ଼ିକ ସାଇତି ରଖିବା ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ ଦରକାର ହେଉଥିଲା । ତେଣୁ ପ୍ରାଚୀନ ମିଶରୀୟମାନେ "ପାପିରସ" ନାମକ ଗୋଟିଏ ନୂଆ ପଦାର୍ଥ ବ୍ୟବହାର କରିଥିଲେ । ଏକପ୍ରକାର ଘାସ "ପାପିରସ" ନୀଳନଦୀ କୂଳରେ ପ୍ରଚୁର ପରିମାଣରେ ହେଉଥିଲା । ପାପିରସର ମଞ୍ଜି ଶସକୁ ବାହାର କରି କାଟି ଦିଆ-

ଯାଉଥିଲା ଏବଂ ପାଖକୁ ପାଖ ତାକୁ ରଖି ପିଟାଯାଉଥିଲା । ଫଳରେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ବିଭିନ୍ନ ଆକାର ପ୍ରକାରର ତିଆରି କରାଯାଇ ପାରୁଥିଲା । ସମୟ ସମୟରେ ଅଠା ମାରି ଶୁଖିଲା ପାପିରସକୁ ଯୋଡ଼ା ଯାଉଥିଲା । ଖରାରେ ତାକୁ ଶୁଖାଇ କାଗଜ ପରି ଟାଣ କରାଯାଉଥିଲା । କାଗଜର ଇଂରେଜି ନାମ 'ପେପର' ଏଇ ପାପିରସରୁ ହିଁ ଆସିଛି ।

ମିଶରର ଲେଖକମାନେ ଏଇ ପାପିରସ ଉପରେ ଅଠା, କଳା ଓ ପାଣି ମିଶାଇ କାଠିକଲମରେ ଲେଖୁଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ଲିଖନ ଉପକରଣ ଥିଲା ଦୁଇଟି କାଠିକଲମ, କିଛି ନାଳି ଓ କଳା କାଳି, ଆଉ ଗୋଟିଏ ଶ୍ଲେଟ ଜଳପାତ୍ର । ସେମାନଙ୍କର କାଠିକଲମ ବ୍ରସ୍ ପରି ହୋଇଥିଲା । ସେମାନେ କାଠିର ଗୋଟିଏ ମୁଣ୍ଡ ଦାନ୍ତକାଠି ପରି ଚୋବାଇ ତୁଆ ବାହାର କରୁଥିଲେ ଏବଂ ଏଇ ତୁଆ ବ୍ରସ୍ ପରି କାମ ଦେଉଥିଲା । ସବୁଠୁଁ ପୁରୁଣା ପାପିରସ ଲେଖା ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ୩,୫୦୦ ସମୟରେ କବର ଭିତରୁ ମିଳିଥିଲା । ମିଶରୀୟ ଲେଖକମାନେ ଆଜିକାଲି ଖବରକାଗଜ ଛପା ହେଲାଭଳି ସ୍ତମ୍ଭାକାରରେ ଲେଖୁଥିଲେ । ପୁଣି ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ତମ୍ଭ ବହିର ପୃଷ୍ଠା ଭାବରେ ହିସାବ କରାଯାଉଥିଲା । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଧାଡ଼ିରେ ସାଧାରଣତଃ ଅଠତିରିଶଟି ଅକ୍ଷର ଲେଖା ହେଉଥିଲା ।

ଲମ୍ବ ଆକାରରେ ପାପିରସ ଲେଖାଗୁଡ଼ିକ ଗୁଡ଼େଇ ହୋଇ ରଖାଯାଉଥିଲା । ଏହାର ତଳ ଓ ଉପରପଟେ ଦୁଇଟି ଟାଣ ପଟି ଅଠା ମାରି ଲଗାଇ ଦିଆଯାଉଥିଲା । ଏହା ଲେଖାଗୁଡ଼ିକୁ ମଜବୁତ କରି ରଖିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିଲା । ତେବେ ସୁଦ୍ଧା ପାଣି ଲାଗି ଏହା ଅନେକ ସମୟରେ ନଷ୍ଟ ହେଉଥିଲା । ମିଶରର ଶୁଷ୍କ ଜଳବାୟୁରେ

କିନ୍ତୁ ପାପିରସ ଲେଖା ହଜାର ହଜାର ବର୍ଷ ଧରି ବଞ୍ଚି ରହିଥିଲା । ତେବେ ଅଧିକାଂଶ ଜନପଦରେ ରଖାଯାଇଥିବା କବର ଭିତରୁ ମିଳିଥିଲା । ସେଗୁଡ଼ିକ ଏବେ ଯାଦୁଘର ପ୍ରକୋଷ୍ଠରେ ଅତି ଯତ୍ନର ସହିତ ରଖାଯାଇଛି ।

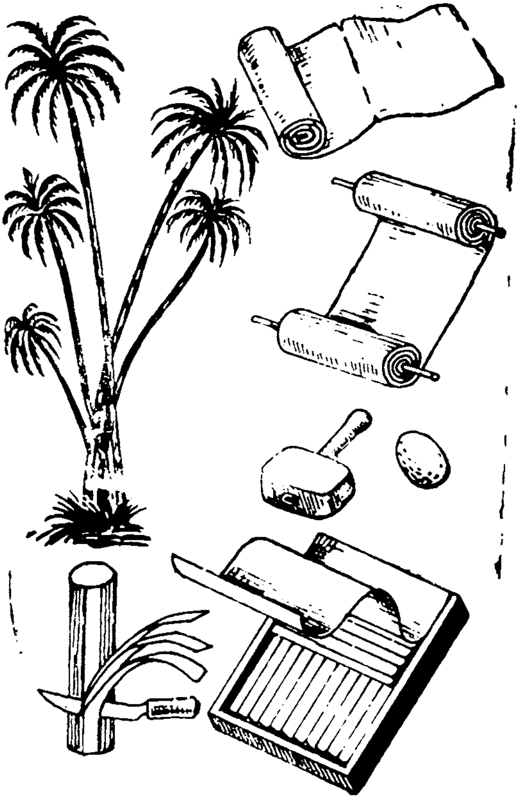

ପାପିରସର ବିଭିନ୍ନ ରୂପ

ପ୍ରାୟ ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ୫୦୦ରେ ମନ୍ତଳା ଚମଡ଼ା ଏକ ଲିଖନ-ସାମଗ୍ରୀ ଭାବରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିଲା । ବାଛୁରି, ଛେଳି, ମେଣ୍ଢା ପ୍ରଭୃତି ପଶୁମାନଙ୍କର ଚମଡ଼ାରୁ ଏହା ତିଆରି ହେଉଥିଲା । ଏହାର ବ୍ୟବହାର ସମ୍ପର୍କରେ ଗୋଟିଏ ଗଳ୍ପ ଶୁଣାଯାଏ । ତାହାହେଲା, ପଶ୍ଚିମ ଏସିଆରେ ପେର୍ଗାମାମ୍ ବୋଲି ଗୋଟିଏ ରାଜ୍ୟ ଥିଲା । ସେହି ରାଜ୍ୟ ସହିତ ମିଶର ଦେଶର ଅପଡ଼ ହେଲା । ଏହା ହେଲା ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ଦ୍ୱିତୀୟ ଶତାବ୍ଦୀର କଥା । ମିଶର ପେର୍ଗାମାମ୍ ରାଜ୍ୟକୁ ଆଉ ପାପିରସ ପଠାଇଲା ନାହିଁ । ତେଣୁ ପେର୍ଗାମାମ୍ ରାଜ୍ୟର ଲୋକମାନେ ପାପିରସ ବଦଳରେ ନରମ ଚମଡ଼ାକୁ ବ୍ୟବହାର କଲେ । ଏହା ମଧ୍ୟ ପାପିରସଠାରୁ ଅଧିକ ମଜବୁତ୍ ହୋଇଥିବାରୁ ଭାରି ଲୋକପ୍ରିୟ ହେଲା । ପରେ ପେର୍ଗାମାମ୍ ରାଜ୍ୟରୁ ଏହିପରି ନରମ

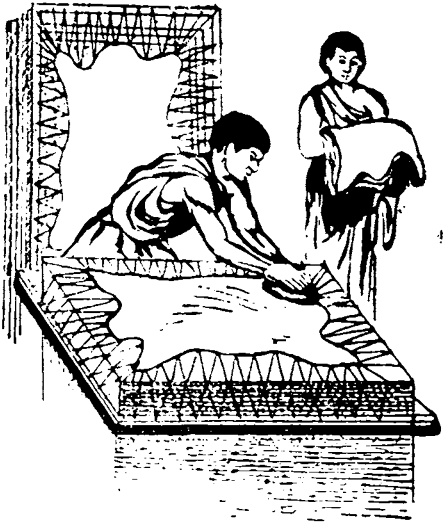

ପାର୍ଚମେଣ୍ଟ

ଚମଡ଼ା ବହୁଳ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ରାଷ୍ଟ୍ରକୁ ରପ୍ତାନି ହେଲା । ପେର୍ଗାମାମ୍‌ରୁ ଏହି ଲିଖନସାମଗ୍ରୀ ପ୍ରଥମେ ବାହାରିଥିବାରୁ ଏହି ନରମ ଚମଡ଼ାର ନାମ 'ପାର୍ଚମେଣ୍ଟ' ହେଲା ।

ଯଦିଓ ପ୍ରଥମେ ପାର୍ଚମେଣ୍ଟ ପାପିରସ୍ ପରି ଅତି ଲୋକପ୍ରିୟ ହୋଇ ନ ଥିଲା, ଚତୁର୍ଥ ଶତାବ୍ଦୀ ବେଳକୁ ୟୁରୋପରେ ଏହା ଗୋଟିଏ ପ୍ରଧାନ ଲିଖନସାମଗ୍ରୀରେ ପରିଣତ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ଏହାର ବ୍ୟବହାର ଫଳରେ ଲିଖନ ଶୈଳୀରେ ମଧ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଦେଲା । କାରଣ ଏହା ଚିକ୍‌କଣ ହୋଇଥିବାରୁ ଲେଖିବା ପାଇଁ ନରମ ବ୍ରସ୍ ବଦଳରେ ଗୋଜିଆ କଲମର ବ୍ୟବହାର ହେଲା । ଏହିପରି କାଠି ବା ପରକଲମର ଜନ୍ମଲାଭ ହେଲା ।

ପ୍ରାଚୀନ ଚୀନ୍ ଦେଶରେ ଶ୍ୟାଙ୍ଗ ଜାତିର ଲୋକମାନେ ଭାରି ସଭ୍ୟ ଥିଲେ । ସେମାନେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ଦୁଇ ହଜାର ବର୍ଷ ତଳେ ବାସ କରୁଥିଲେ । ରେଶମ ଓ ସୂତାକନା ପ୍ରଭୃତି ଉପରେ ସେମାନେ କାଳିରେ ବ୍ରସ୍ ବୁଡ଼ାଇ ଲେଖୁଥିଲେ । ଏହି କନାର ପୃଷ୍ଠାଗୁଡ଼ିକୁ ଏକାଠି ସିଲେଇ କରି ଏବଂ ଏହାର ତଳେ ଉପରେ ବାଉଁଶବତା ଦେଇ ବନ୍ଧା କରାଯାଉଥିଲା । ପ୍ରାଚୀନ ମିଶର ଓ ରୋମ୍‌ର ଲୋକମାନେ ମଧ୍ୟ ଲେଖିବା ପାଇଁ ସମସ୍ତ ସମୟରେ କନା ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ । ରୋମ୍‌ର ଲୋକମାନେ ମଧ୍ୟ ମହମ ଉପରେ ଗୋଜିଆ ଲେଖଣୀ ସାହାଯ୍ୟରେ ଅକ୍ଷରମାନ ଖୋଳି ଲେଖୁଥିଲେ । ଲେଖଣୀର ଅନ୍ୟ ମୁଣ୍ଡଟି ଚଟକା ଥିଲା ଏବଂ ଲେଖିଲାବେଳେ କୌଣସି ଭୁଲ୍ ହେଲେ, ଏଥିରେ ମହମକୁ ଦାବିଦେଇ ଲିଭାଇ ଦିଆଯାଉଥିଲା । ପୁରାତନ ପମ୍ପେଇ ସହରର ଧ୍ୱଂସାବଶେଷ ଭିତରୁ ଏହିପରି କେତୋଟି ଲିଖିତ ମହମ ମିଳିଥିଲା ।

ପ୍ରାଚୀନ କାଳରୁ ଭାରତ, ବର୍ମା, ଶ୍ରୀଲଙ୍କା ପରି କେତେକ ଏସୀୟ ଦେଶରେ ତାଳପତ୍ର ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିଲା । ଜଣେ ଲେଖକ ଏହାକୁ ‘‘ଲିଖନସାମଗ୍ରୀ ମଧ୍ୟରେ ସବୁଠୁଁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ’’ ବୋଲି କହିଛନ୍ତି । ଏହି ତାଳପତ୍ର ଲେଖା ଏବେ ଭାରତର ବହୁ ଅଞ୍ଚଳରେ ଚଳୁଛି । ଭାରତର ବହୁ ପ୍ରାଚୀନ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର, କାବ୍ୟକବିତା, କଳାବିଜ୍ଞାନ ଏହି ତାଳପତ୍ରରେ ଲେଖାଯାଇଥିଲା । ଗାଁଗହଳିରେ ଏବେ ବି ପବିତ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥ ଭାବରେ ଏଗୁଡ଼ିକ ସାଇତାହୋଇ ରହିଛି । ତାଳପତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ଶୁଖାଇ ସମାନ ଆକାରରେ କାଟି ଦିଆଯାଉଥିଲା ।

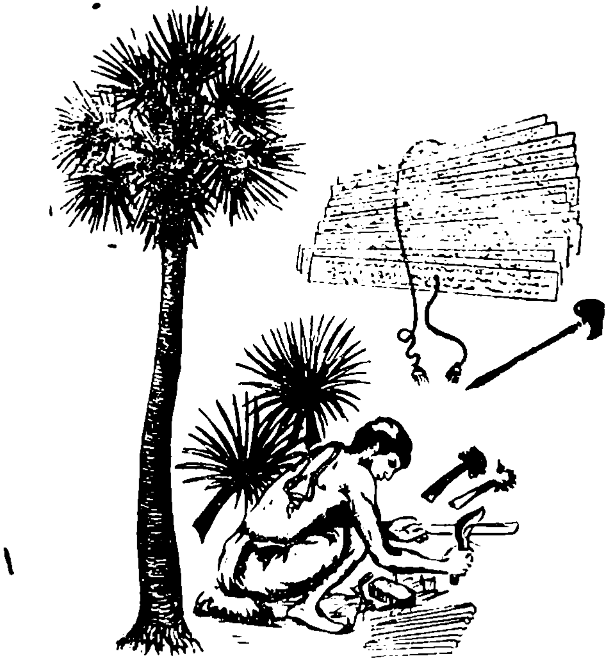

ପୋଥି, ତାଳପତ୍ର ଓ ଲୁହାର ଲେଖନୀ

ଏବଂ ଗୋଟିଏ ଲେଖନୀ ସାହାଯ୍ୟରେ ତା ଉପରେ ଖୋଳି ଲେଖାଯାଉଥିଲା । ସେଗୁଡ଼ିକର ମଝିରେ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ କଣା ଓ ତା ମଧ୍ୟଦେଇ ସୂତାଟିଏ ପୂରାଇ ଏକାଠି ରଖାଯାଉଥିଲା । ତାକୁ 'ପୋଥି' କୁହାଯାଏ । ବଡ଼ ପୋଥିରେ ସମସ୍ତ ସମୟରେ ଦୁଇଟି ସୂତା ଲାଗୁଥିଲା । ପୋଥିର ତଳେ ଉପରେ କାଠ ବାଉଁଶର ପଟା ଦିଆଯାଇ ମଜବୁତ କରାଯାଉଥିଲା ।

ଥରେ ଥରେ ଏଇ ପଟା ମଲାଟ ଓ ତାଳପତ୍ର ପୃଷ୍ଠାରେ ଛବି ଆଙ୍କି ଦିଆଯାଉଥିଲା । ସେହି ଛବି ମଧ୍ୟ କେତେକ ସ୍ଥଳରେ ନାନା ପ୍ରକାର ରଙ୍ଗ ଦିଆଯାଇ ସୁନ୍ଦର କରାଯାଉଥିଲା । ପୋଥିରେ ଲେଖିବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ଲୁହାର 'ଲେଖନୀ' ବ୍ୟବହାର ହେଉଥିଲା, ତା'ର ଗୋଟିଏ ମୁଣ୍ଡ ଗୋଜଆ ଓ ଅନ୍ୟ ମୁଣ୍ଡଟି ଧାରୁଆ ଥିଲା । ଗୋଜଆ ମୁଣ୍ଡରେ ତାଳପତ୍ରକୁ ଖୋଳି ଲେଖାଯାଉଥିଲା ଏବଂ ଧାରୁଆ ମୁଣ୍ଡରେ ତାଳପତ୍ରକୁ କାଟି ସମାନ କରାଯାଉଥିଲା । ଲେଖିବା ପରେ ଘାପକଳା ବା ଅନ୍ୟ ରଙ୍ଗର ଚୂନା ତାଳପତ୍ର ଉପରେ ଛଞ୍ଚ ଘଷି ଦିଆଯାଉଥିଲା । ଏହା ଫଳରେ ଅକ୍ଷରଗୁଡ଼ିକ ସ୍ପଷ୍ଟ, ସୁନ୍ଦର ଓ ଗୋଲାକାର ହେଉଥିଲା । ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର ଲେଖିବା ପାଇଁ ଯେଉଁ କାଳି ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିଲା, ତାହା ଘାପକଳା ଓ କାଠ କୋଇଲାରୁ ତିଆରି କରାଯାଉଥିଲା । ଏଥିରେ କାଠି ବା ପରକଲମ ବୁଡ଼ାଇ କେତେକ ଗଛର ପତ୍ର ଓ ଶ୍ଳେପାରେ ଲେଖାଯାଉଥିଲା ।

ଉତ୍ତର ଭାରତରେ ତାଳପତ୍ର ବେଶି ମିଳୁ ନ ଥିବାରୁ ଭୂର୍ଜପତ୍ର ଓ କେତେକ ଗଛର ବକ୍‌କଳକୁ ଲେଖିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଉଥିଲା । ସମସ୍ତ ସମୟରେ ତୂଳା, ରେଶମ, କାଠ, ବାଉଁଶ ମଧ୍ୟ ଲେଖନସାମଗ୍ରୀ ଭାବରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିଲା; କିନ୍ତୁ ସବୁଠୁଁ

ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଲେଖା ପାଇଁ ତମ୍ବାପଟା ବ୍ୟବହାର କରଯାଉଥିଲା । ଭାରତୀୟ ରାଜା ଜମିଦାରମାନେ ଏହା ଉପରେ ଖୋଦାଇ ସ୍ଥାୟୀ ଦଲିଲ, ଦସ୍ତାବଜ, ଆଦେଶନାମା ଓ ମାନପତ୍ର ଭାବରେ ପ୍ରଜା ଓ ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ କରୁଥିଲେ ।

ଏହାପରେ ପୃଥିବୀର ବିଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳରେ ସ୍ଥାନୀୟ ସୁବିଧାକୁ ଚାହିଁ ନାନା ପ୍ରକାର ଲିଖନସାମଗ୍ରୀ ବ୍ୟବହୃତ ହେଲା । ଲିଖନ ଉପକରଣ ଅନୁସାରେ ଲିଖନ ଶୈଳୀ ଓ ଅକ୍ଷରର ଆକାର ମଧ୍ୟ ଗଢ଼ି ଉଠିଥିଲା । ମେସୋପୋଟାମିଆର କୀଳକ ଲିପି, ଗ୍ରୀସ୍‌ର ରେଖାକୃତି ଲିପି, ଭାରତର ଗୋଲକାର ଅକ୍ଷର, ଚୀନା ଓ ଜାପାନୀ ଭାଷାର ଚିତ୍ରାଙ୍କର ଲିପି ପ୍ରଭୃତି ଏହି ଲିଖନ ଉପକରଣ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସମ୍ଭବ ହୋଇଛି । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷ ଏଥିରେ ମଧ୍ୟ ଅତୀତ ବର୍ତ୍ତମାନକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିଛି ।

କାଗଜ ହିଁ ଛପାଇବାର ବାଟ ଖୋଲିଦେଲା

ଆଗ କାଳରେ ମଣିଷ ପୃଥିବୀର ବିଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳରେ କିପରି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଲିଖନ ଉପକରଣ ବା ସାମଗ୍ରୀ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲା, ଆମେ ଦେଖିଲୁ ; କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତରେ କାଗଜ ହିଁ ଛପାଇବାର ବାଟ ଖୋଲିଥିଲା । କିପରି ଏହା ହେଲା, ଏହି ଅଧ୍ୟାୟରେ ଆମେ ଜାଣିବା ।

ଚୀନ୍ କାଗଜର ପ୍ରଥମ ମାତୃଭୂମି । ଅବଶ୍ୟ କେତେକଙ୍କ ମତରେ ଉତ୍ତର ଭାରତରେ ପ୍ରଥମେ କାଗଜ ତିଆରି ହେଉଥିଲା । ବହୁ ପୂର୍ବକାଳରେ ମଧ୍ୟ ଏସିଆର କେତେକ ଅଞ୍ଚଳରେ କାଗଜର ବ୍ୟବହାର ହେଉଥିଲା ।

ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କ ମତରେ ପ୍ରଥମେ ୧୦୫ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ତାଇଲୁନ୍ ଚୀନ୍‌ର ସମ୍ରାଟ୍ ହୋତିଙ୍କୁ କାଗଜ ତିଆରିର ଉପାୟ ଜଣାଇଥିଲେ । ତେଣୁ ସମ୍ରାଟ୍ ତାଙ୍କୁ ଏଥିପାଇଁ ବଧାଇ ଜଣାଇଥିଲେ । ଏବେ ମଧ୍ୟ ଚୀନ୍‌ର ବହୁ ପୁରୁଣାକାଳିଆ ଦୋକାନରେ ଲୁନ୍‌ଙ୍କର ପ୍ରତିଛବି ରଖାଯାଇ ପୂଜା କରାଯାଏ । ପଞ୍ଚମ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ସୁଦ୍ଧା କାଗଜ ଏସିଆର ଅଧିକାଂଶ ଉନ୍ନତ ରାଷ୍ଟ୍ରରେ ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା । ଦେଶ ଦେଶ ମଧ୍ୟରେ ଧର୍ମପ୍ରଚାର ଓ ଯୁଦ୍ଧ ଯୋଗୁଁ କେବଳ ଏସିଆରେ କାହିଁକି ୟୁରୋପର ବହୁ ରାଷ୍ଟ୍ରରେ କାଗଜର ବ୍ୟବହାର ପ୍ରସାରିତ ହୋଇଥିଲା ।

ଏକାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଜଣେ ଆରବୀ ଲେଖକ ସମରକନ୍ଦର ଲୋକମାନଙ୍କ ପାଇଁ କାଗଜର ଉପାଦେୟତା କହିବାକୁ ଯାଇ ଲେଖିଥିଲେ, ‘‘ସମରକନ୍ଦର ବିଶିଷ୍ଟ ପଦାର୍ଥଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ କାଗଜ ଅନ୍ୟତମ । ଏହା ମିଶରର ପାପିରସ ଓ ପାର୍ଚମେଣ୍ଟର ସ୍ଥାନ ପୂରଣ କରିପାରିଲା । କାରଣ ଏହା ଅଧିକ ସୁନ୍ଦର, ଶସ୍ତା ଓ ସୁବିଧାଜନକ । କାଗଜ ତିଆରି କେବଳ ସ୍ଥାନୀୟ ଆବଶ୍ୟକତା ପୂରଣ କଲାନାହିଁ,

ଏହା ସମରକନ୍ଦ ଲୋକଙ୍କର ଏକ ପ୍ରଧାନ ପଣ୍ୟରେ ପରିଣତ ହେଲା । ଏହିପରି ଏହା ପୃଥିବୀର ସବୁ ଦେଶର ମଣିଷର ମଙ୍ଗଳ ଓ ଅଭାବ ପୂରଣ କରିପାରିଲା ।" ପ୍ରସିଦ୍ଧ 'ଆରବ୍ୟରଜନୀ' ଗ୍ରନ୍ଥରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହରୁନ୍ ଆଲ୍ ରସିଦ ୭୯୩ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଚୀନ୍‌ରୁ କେତେକ କାଗଜ ତିଆରି କାରିଗରଙ୍କୁ ବାଗ୍‌ଦାଦ ଆଣାଇଥିଲେ ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ଏଠାରୁ ଡାମାସ୍କସ୍‌ର ଲୋକମାନେ କାଗଜ ତିଆରି ଶିଖିଥିଲେ ଏବଂ ଡାମାସ୍କସ୍ ଶହ ଶହ ବର୍ଷ ଧରି କାଗଜ ତିଆରିର ପ୍ରଧାନ କେନ୍ଦ୍ର ହୋଇଥିଲା ।

ତାପରେ ମିଶରର ଲୋକମାନେ କାଗଜ ତିଆରି କଲେ । ମିଶରର ଶୁଷ୍କ ଜଳବାୟୁ ଯୋଗୁଁ ନବମ ଶତାବ୍ଦୀରୁ ୧୪ଶ ଶତାବ୍ଦୀ ମଧ୍ୟରେ ଲେଖାଯାଇଥିବା କେତେକ କାଗଜ ଦଲିଲ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । କ୍ରମେ ବହୁ ଦେଶର ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଓ ରଙ୍ଗର କାଗଜ ତିଆରି ହେଲା । ଆଜିକାଲି ଅସଂଖ୍ୟ ପ୍ରକାର କାଗଜ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ; କିନ୍ତୁ ସବୁ ପ୍ରକାର କାଗଜ ତିଆରିର ମୌଳିକ ନୀତି ଏକ । ଲୁଗାବୁଣା ବା କୁମ୍ଭାର କାମ ପରି କାଗଜ ତିଆରି ପଦ୍ଧତିରେ ପ୍ରାଚୀନ କାଳଠାରୁ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଶେଷ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇନାହିଁ ।

ଘାସ, କାଠ, ବାଉଁଶ ପ୍ରଭୃତି ସାଧାରଣ ପଦାର୍ଥରୁ କାଗଜ ତିଆରି ହୁଏ । ପ୍ରଥମେ ଏହିସବୁ ପଦାର୍ଥକୁ ଗୁଣ୍ଡ କରି ସିଝାଇ ଦିଆଯାଏ । ଏହି ତରଳ ପଦାର୍ଥକୁ ମଣ୍ଡ ବା ପଲ୍‌ପ କୁହାଯାଏ । ଥଣ୍ଡା ହୋଇଗଲେ ଏହି ମଣ୍ଡକୁ ଛାଞ୍ଚ ଭିତରେ ପୂରାଇ ସମତୁଲ କରିଦିଆଯାଏ । ତାପରେ ମଣ୍ଡରୁ ଜଳୀୟ ଅଂଶ ନିଗିଡ଼ାଯାଏ ଏବଂ ଛାଞ୍ଚରେ ଏକ ପତଳା ଆସ୍ତରଣ ପଡ଼ିଯାଏ । ଏହି ପତଳା ଆସ୍ତରଣ ଓଦା ଥିଲାବେଳେ ବିଭିନ୍ନ ଉପାୟରେ ଚିପି ଜଳୀୟ ଅଂଶତକ ବାହାର କରିଦିଆଯାଏ । ତାପରେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଖରାରେ ବା

ପବନରେ ଶୁଖାଇଲେ ହାତତିଆରି କାଗଜ ମିଳେ । ବିଭିନ୍ନ ଦେଶରେ କାଗଜ ତିଆରି ପଦ୍ଧତିରେ ଅଳ୍ପ କେତେକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଥାଏ ।

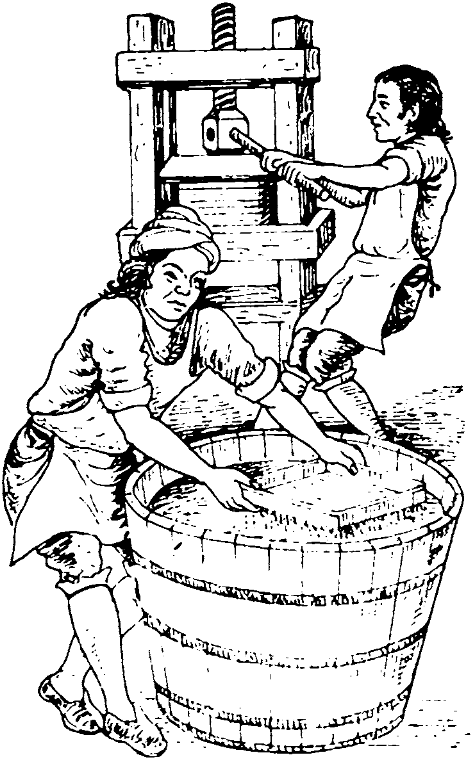

ହାତ ତିଆରି କାଗଜ

ତାପରେ କାଗଜକଳ ବାହାରିଲା । ଏଥିରେ ବହୁ ପରିମାଣର କାଗଜ ଅଳ୍ପ ସମୟ ଭିତରେ ତିଆରି ହେଲା । ବିଭିନ୍ନ ଯନ୍ତ୍ରରେ ପ୍ରଚୁର ପରିମାଣର କାଗଜମଣ୍ଡ ତିଆରି କରାଯାଏ ଏବଂ ସେଥିରୁ

ବିଭିନ୍ନ ରଙ୍ଗ, ଆକାର ଓ ଗୁଣ ଥିବା କାଗଜ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ । ତେବେ ହାତତିଆରି କାଗଜରେ ସେଉଁସବୁ ଉପାୟ ଅବଲମ୍ବନ କରାଯାଏ, କଳତିଆରି କାଗଜରେ ପ୍ରାୟ ସେହିସବୁ କରାଯାଏ । କେବଳ କଳରେ ଖୁବ୍ ଶୀଘ୍ର ବହୁ ପରିମାଣରେ କାଗଜ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥାଏ ।

ଏହି କାଗଜକଳ ପ୍ରଥମେ ୧୭୯୮ ମସିହାରେ ଫ୍ରାନ୍ସର ଲୁଇସ୍ ରବର୍ଟ ଉଦ୍ଭାବନ କରିଥିଲେ । ତାପରେ ହେନେରୀ ଫର୍ଡିନୟର ବିଲାତରେ ଏହି ଯନ୍ତ୍ରର କେତେକ ଉନ୍ନତି କରିଥିଲେ । ପୃଥିବୀର ବିଭିନ୍ନ ଦେଶରେ ଏହା କ୍ରମେ ଲୋକପ୍ରିୟ ହୋଇଥିଲା ।

କଳତିଆରି କାଗଜ ସାଧାରଣତଃ ଆକାରରେ ଖୁବ୍ ଲମ୍ବ ହୋଇଥାଏ । ଏହାକୁ ଅନ୍ୟ ଏକ କଳରେ କାଟି ବିଭିନ୍ନ ଆକାରର କରାଯାଏ । ଏହା ସମସ୍ତ ସମୟରେ ଅତି ଲମ୍ବା ଆକାରରେ ଗୁଡ଼ାଇ ହୋଇ ସିଧା ଖବରକାଗଜ ଛପାକଳକୁ ଯାଏ ଏବଂ

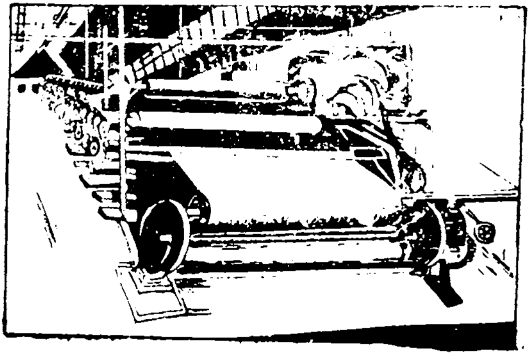

କଳରେ କାଗଜ ପ୍ରସ୍ତୁତି

ସେଠାରେ ସ୍ୱେଟାଶ୍ୱ ଯନ୍ତ୍ରରେ ଛପାଯାଇ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହୋଇ କଟିଯାଏ ।

କ୍ରମେ ନାନା ପ୍ରକାର କାଳି ତିଆରି ହେଲା । ତାହା ଆଗ ପରି ହାତରେ ତିଆରି ନ ହୋଇ କଳରେ ହେଉଛି । ଆଜିକାଲି ଯେଉଁ କାଳି ଛପାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଛି, ତାହା ଅତି ଚିକ୍କଣ । ତେଣୁ କାଗଜରେ ତାହା ଚପିଯାଏ ନାହିଁ । ରଙ୍ଗୀନ୍ ଛପା କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ପରେ ଗୋଟିଏ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର କାଳି ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ ଏବଂ ଭଲ କାଗଜ ଦରକାର ହୁଏ ।

ବହୁ ପଣ୍ଡିତ ମତ ଦିଅନ୍ତି ଯେ, ଯଦି କାଗଜ ନ ଥାନ୍ତା, ଛାପାକଳ ଏତେ ଉନ୍ନତି କରିପାରି ନ ଥାନ୍ତା । ତେବେ ଏହା ନିଶ୍ଚୟ ଯେ, କାଗଜ ଯୋଗୁଁ ଛାପାକଳର ଜନ୍ମ ସହଜ ହୋଇପାରିଥିଲା । କାଗଜର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଯୋଗୁଁ ଆଜିକାଲି ଏତେ ପ୍ରକାର ବହିପତ୍ର ଛପା ହୋଇପାରୁଛି ।

ପୁସ୍ତକର ପୂର୍ବପୁରୁଷ ପାଣ୍ଡୁଲିପି

ଯିଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ଜନ୍ମର ବହୁବର୍ଷ ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତୀୟମାନେ ତାଳପତ୍ରରେ, ଚୀନ୍‌ର ଶ୍ୟାଙ୍ଗ୍‌ମାନେ କନାରେ, ମିଶରୀୟମାନେ ପାପିରସ ଘାସରେ, ରୋମୀୟମାନେ ମହମରେ ହାତଲେଖା ବହି ବା ପାଣ୍ଡୁଲିପି ତିଆରି କରୁଥିଲେ । ଶହ ଶହ ବର୍ଷ ଧରି ଏମିତି ଚାଲିଲା । ଏହି ପାଣ୍ଡୁଲିପି ହିଁ ବହିର ପ୍ରଥମ ରୂପ । ଏବେ ମଧ୍ୟ ବିଜ୍ଞାନର ଏତେ ଅଗ୍ରଗତି ସତ୍ତ୍ୱେ ପାଣ୍ଡୁଲିପି ହିଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବହିର ପ୍ରଥମ ରୂପ !

ଏହି ପୁରୁଣା ପାଣ୍ଡୁଲିପିଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରକୃତରେ ମଣିଷ ଜାତିର ଖୁବ୍ ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ସମ୍ପଦ । ମଣିଷ ସମାଜର ଅଗ୍ରଗତି-ପଥରେ ସେଗୁଡ଼ିକ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଚିହ୍ନଟ ପଥର । ପୃଥିବୀର ବିଭିନ୍ନ ଦେଶର ଲେଖକ ଧର୍ମ, ସାହିତ୍ୟ, ବିଜ୍ଞାନ ପ୍ରଭୃତି ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟରେ ବହୁ ପାଣ୍ଡୁଲିପି ଲେଖିଯାଇଛନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ସେମାନେ ଅକ୍ଳାନ୍ତ ପରିଶ୍ରମ କରିଯାଇଛନ୍ତି । ସେଥିରୁ କେତେକ ବିଭିନ୍ନ ଦୁର୍ଘଟଣାରେ ଧ୍ୱଂସ ପାଇଛି ଏବଂ କେତେକ ନାନା ଘାତ ପ୍ରତିଘାତ ଭିତରେ ବଞ୍ଚି ରହିଛି । ରୋମ୍, ଚୀନ୍, ମିଶର ଓ ଭାରତର ବହୁ ପୁସ୍ତକାଗାର ଅସଭ୍ୟ ଓ ବର୍ବର ଆକ୍ରମଣକାରୀମାନଙ୍କ ହାତରେ ଧ୍ୱଂସ ପାଇଥିଲା । ସୌଭାଗ୍ୟର କଥା, କେତେକଙ୍କର ଧର୍ମଭାବ, ଜାତୀୟପ୍ରେମ କିମ୍ବା ଜ୍ଞାନପ୍ରୀତି ବଳରେ ବହୁ ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ପାଣ୍ଡୁଲିପି ଧ୍ୱଂସମୁଖରୁ ରକ୍ଷା ପାଇଥିଲା ।

ରୋମ୍ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ପତନ ପରେ ପ୍ରାୟ ୫ମ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଅନେକ ପଣ୍ଡିତ ଗୀର୍ଜା, ମଠ ପ୍ରଭୃତିରେ ଆଶ୍ରୟ ନେଇଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେକ ପାଣ୍ଡୁଲିପି ଲେଖୁଥିଲେ ଏବଂ କେତେକ

ପାଣ୍ଡୁଲିପିରୁ ଉତାର ବହୁ ସଂଖ୍ୟାରେ ରୂପ ଦେଉଥିଲେ । ଯେଉଁମାନେ ଏହିପରି ଉତାରୁଥିଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ସ୍କ୍ରାଇବ୍ ବା ଲିପିକାର କୁହାଯାଉଥିଲା । ସେମାନେ ଗୋଟିଏ ଅଲଗା ଘରେ

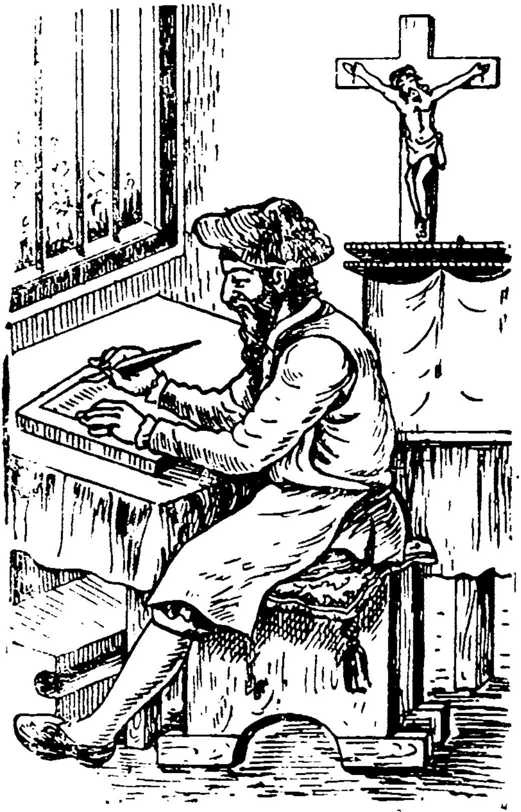

ପାଣ୍ଡୁଲିପି ରଚନାରେ ନିଯୁକ୍ତ ଲିପିକାର

ବସି ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ନିରାପତ୍ତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସେଠାରେ ନିଆଁ ଆଲୁଅର ବ୍ୟବହାର ହେଉ ନ ଥିଲା । ଦିନ ଆଲୁଅରେ ସେମାନେ

ଯାହା ଲେଖୁଥିଲେ ଏବଂ ସେହି ଘରକୁ ଅଳ୍ପ କେତେଜଣଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କାହାକୁ ଯିବା ପାଇଁ ମନା ଥିଲା । ସେଇ ଘରକୁ ଲିଖନଶାଳା କୁହାଯାଉଥିଲା । ତାହା ସର୍ବଦା ନିସ୍ତବ୍ଧ ଓ ନୀରବ ଥିଲା । ଜଣେ କର୍ମଦକ୍ଷ ଏହି ଲିଖନଶାଳା ଦାୟିତ୍ୱରେ ରହୁଥିଲେ ଏବଂ ସେ କାଗଜ, କଲମ, କାଳି, ତୁଳୀ ପ୍ରଭୃତି ଲିଖନସାମଗ୍ରୀ ଯୋଗାଇ ଦେଉଥିଲେ ।

ପ୍ରାୟ ଆଠ ପୃଷ୍ଠା ଲେଖା ସରିଲେ ଅନ୍ୟଜଣେ ଲୋକକୁ ମିଳେଇ ଦେବାକୁ କୁହାଯାଉଥିଲା । ଏମିତି ପାଣ୍ଡୁଲିପିଟି ଲେଖା ସରିଲେ, ତାକୁ ସୁନ୍ଦର କରିବା ପାଇଁ କେତେକ ଚିତ୍ରକାରଙ୍କୁ ଡକାଯାଉଥିଲା । ସେ କେତେକ ଚିତ୍ର ଆଙ୍କି ଦେଉଥିଲେ ବା କେତେକ ଅକ୍ଷରକୁ ସୁନ୍ଦର କରିଦେଉଥିଲେ । ଏଥିପାଇଁ ନାନାପ୍ରକାର ରଙ୍ଗ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିଲା । ତାପରେ ଜଣେ କାଠ, ବାଉଁଶପଟା ଲଗାଇ ବାନ୍ଧି ଦେଉଥିଲେ । ଏହିପରି ହାତଲେଖା ବହି ବହୁ କଷ୍ଟରେ ଲେଖାଯାଉଥିଲା ।

ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଦେଶଗୁଡ଼ିକରେ ସେତେବେଳେ ସାଧାରଣତଃ ବାଇବେଲ୍ ପ୍ରଭୃତି ଧର୍ମଶିକ୍ଷାମୂଳକ ପାଣ୍ଡୁଲିପି ଲେଖାଯାଉଥିଲା । ସେହିପରି ଆମ ଦେଶରେ କାଳିଦାସ, ଭବଭୂତି, ପାଣିନି, ଜୟଦେବ, ଉପେନ୍ଦ୍ର, କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରମୁଖ କବିଗଣ କାବ୍ୟକବିତାମାନ ତାଳପତ୍ର ଉପରେ ଲେଖୁଥିଲେ । ୟୁରୋପର ଭର୍ଜିଲ, ହୋରେସ୍, ପ୍ଲାଟୋ, ଆରିଷ୍ଟଟଲ, ୟୁକ୍ଲିଡ ପ୍ରମୁଖ ଲେଖକଗଣ କାଗଜ ବା ଚମଡ଼ା ଉପରେ ଲେଖୁଥିଲେ ।

କିନ୍ତୁ ଲିପିକାରମାନଙ୍କୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେବା କଥା ଯେ, ସେମାନେ ଭଲ ଭଲ ପାଣ୍ଡୁଲିପିକୁ ଅତି ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଓ ଯତ୍ନର ସହ ଉତାରି ପାରିଛନ୍ତି । ଏହାଦ୍ୱାରା କେବଳ ସେଗୁଡ଼ିକ ସମାଜରେ ଯେ ଆଦୃତ

ହୋଇପାରିଛି ତାହା ନୁହେଁ, ସେଗୁଡ଼ିକ ବିଭିନ୍ନ ବିପଦ ଆପଦରୁ ବଞ୍ଚି ରହିପାରିଛି । ଅନେକ ମୂଳ ଲେଖାର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ଲୋପ ପାଇଥିଲେ ହେଁ ସେଗୁଡ଼ିକର ଅବିକଳ ନକଲ ଆମେ ପାଇପାରୁଛୁଁ । ବହୁ ଉପାଦେୟ ଲେଖା ଓ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଦଲିଲ ଦସ୍ତାବିଜ୍ କେତେକ ପଣ୍ଡିତଙ୍କର ଅକ୍ଳାନ୍ତ ପରିଶ୍ରମ ଫଳରେ ଭୂଇଁତଳୁ ବା ଗୁପ୍ତ ସ୍ଥାନରୁ ଉଦ୍ଧାର କରାଯାଇଛି । ଧ୍ୱଂସମୁଖରୁ ସେ ସବୁ ରକ୍ଷା ପାଇବାର ବହୁ ମନୋରମ ଘଟଣା ଆମେ ଜାଣିବାକୁ ପାଉଁ । ହାତଲେଖା ବହିଗୁଡ଼ିକର ଜୀବନ ଇତିହାସ କେବଳ ଚିତ୍ତାକର୍ଷକ ଘଟଣାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ନୁହେଁ, ତାହା ମଣିଷର ଭଲମନ୍ଦ ଓ ଉନ୍ନତି ଅବନତିର ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦର ଚିତ୍ର ।

ଆମର ମହାଦେଶରେ ଛାପାକାର୍ଯ୍ୟର ଆରମ୍ଭ

ବାଳସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଜନକ କିରଣ ପୂର୍ବଦିଗକୁ ଛୁଇଁ ଝରିପଡ଼େ । ସେହିପରି ମଣିଷ ସଭ୍ୟତାର କେତୋଟି ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଷୟ ପ୍ରଥମେ ପୂର୍ବଦିଗ ବା ପ୍ରାଚ୍ୟ ଦେଶଗୁଡ଼ିକରେ ଜନ୍ମଲାଭ କରିଥିଲା । କାଗଜ ପରି ଛପାକାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଥମେ ଏହି ଦେଶଗୁଡ଼ିକରେ ଉଦ୍ଭବ ହୋଇଥିଲା । ଛପାଇବାର ମୂଳ କଥା ହେଲା, ଅକ୍ଷରର ଉଚ୍ଚମାତ ଆସ୍ତରଣରେ କାଳି ଲଗାଇ ଏବଂ ସେଥିରୁ କାଗଜ ବା ସେହିପରି ଅନ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ଚିପି ତାର ଅବିକଳ ଛାପ ଉଠାଇବା । ଏହାର ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ରୂପ ହେଲା ସିଲ୍ ବା ମୋହର । ଏସିଆର ବିଭିନ୍ନ ଦେଶରେ ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ଜନ୍ମ ପୂର୍ବରୁ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥିବା ବହୁ ମୋହର ଆମେ ଏବେ ଦେଖିବାକୁ ପାଉଁ । ସେହି ମୋହରରେ

ଲେଖା ଓ ଚିତ୍ରମାନ ଖୋଳାଯାଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ କିପରି ସେ ସବୁ ତିଆରି ହୋଇଥିଲା ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଠିକ୍ ଭାବରେ ଜଣାପଡ଼ି ନାହିଁ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ତିନି ହଜାର ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଆମ ଦେଶରେ ବିକାଶଲାଭ କରିଥିବା ସିନ୍ଧୁ ଉପତ୍ୟକା ସଭ୍ୟତାର ଧ୍ୱଂସାବଶେଷ ହରପ୍ପା ଓ ମହେଞ୍ଜୋଦାରୋଠାରେ ମିଳିଥିବା ଗୋଟିଏ ଦେବମୂର୍ତ୍ତି ପଶୁ ଓ ଲେଖା ଅଙ୍କିତ ମୋହରର ଚିତ୍ରଟିଏ ଦେଖନ୍ତୁ ।

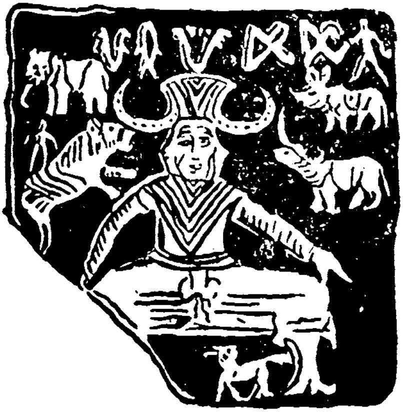

ଦେବମୂର୍ତ୍ତି ପଶୁ ଓ ରେଖାଙ୍କିତ ମୋହର

ତେବେ ଚୀନ୍‌ରେ ପ୍ରାୟ ୫ମ ଶତାବ୍ଦୀରେ ମୋହର ସାହାଯ୍ୟରେ ଛପାକାମ ହେଉଥିବାର ପ୍ରମାଣ ମିଳେ । ମଜାର କଥା ଯେ, ଛପାଇବାକୁ ଚୀନ୍ ଭାଷାରେ “ୟିନ୍” କୁହାଯାଏ, ଯାହାର ଅର୍ଥ ମଧ୍ୟ ମୋହର । ସମ୍ଭବତଃ ପ୍ରଥମେ ଦଲିଲ ଦସ୍ତାବିଜରେ ସରକାରୀ ଛାପ ଦେବା ପାଇଁ ମୋହର ସବୁ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିଲା । କ୍ରମେ ବୁଦ୍ଧଙ୍କ ନୀତିବାକ୍ୟ ବା ତାଙ୍କର ପ୍ରତିଛବିକୁ ଏହି ମୋହରଦ୍ୱାରା ଛପାଇ ବହୁଳ ପ୍ରସାର କରାଯାଇଥିଲା । ଜାପାନରେ ପ୍ରାୟ ୭୬୦

ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଏହିପରି ଛପା ହୋଇଥିବା ଜିନିଷ ଏବେ ବ୍ରିଟିଶ ଯାଦୁଘରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ମିଳୁଥିବା ମୋହର ଛପା ଭିତରେ ସେଗୁଡ଼ିକ ସବୁଠୁଁ ପୁରୁଣା ବୋଲି କୁହାଯାଏ ।

ଏହିପରି ମୋହର ଛପାର ଅନୁଭୂତି ନେଇ ଚୀନାମାନେ ବ୍ଲକ୍ ଛପା ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ । ସେମାନେ ପୃଷ୍ଠା ଆକାରର କାଗଜ-ଖଣ୍ଡରେ ବୌଦ୍ଧମନ୍ତ୍ର, ଗୀତା, ଛବି ପ୍ରଭୃତି ଖୋଳାଇ ସେଥିରୁ ବହୁସଂଖ୍ୟାରେ ଛପା ଉଠାଉଥିଲେ । ଏହିପରି କେତେକ ପୃଷ୍ଠା ଛପାହେଲା ପରେ ସେଗୁଡ଼ିକ ଏକାଠି କରି ବହି ବାନ୍ଧୁଥିଲେ । କଥିତ ଅଛି ଯେ, ୭ମ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଚୀନ୍‌ରେ ଶ୍ୟାଙ୍ଗ ବଂଶର ରାଜତ୍ୱ ଚାଲିଥିଲା । ସେହି ସମୟରେ ଛପାକାର୍ଯ୍ୟର ବିଶେଷ ଉନ୍ନତି ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ସାହିତ୍ୟ, କଳା ଓ ଧର୍ମର ପ୍ରସାର ଘଟିଥିଲା । ନିଷ୍ଠାପର ବୌଦ୍ଧଧର୍ମାବଲମ୍ବୀମାନେ ଧର୍ମପୁସ୍ତକ, ମନ୍ତ୍ରକଥା, ଚିତ୍ର ପ୍ରଭୃତି ବ୍ଲକ୍ ଆକାରରେ ଛପାଇ ସେଗୁଡ଼ିକର ବହୁଳ ପ୍ରସାର ଘଟାଇଥିଲେ । ଯେତେବେଳେ ଚୀନ୍‌ରେ ଏହିପରି ଉନ୍ନତିମୂଳକ କାର୍ଯ୍ୟରେ କଟକଣା ଜାରି ହେଲା, ଛପାକାର୍ଯ୍ୟ ସହିତ ଧର୍ମ, ସାହିତ୍ୟ ସବୁଥିରେ ଆଞ୍ଚ ଆସିଲା ।

ପୃଥିବୀର ସବୁଠୁଁ ପୁରୁଣା ବ୍ଲକ୍ ଛପାର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଉଦାହରଣ ହେଲା "ହୀରକସୂତ୍ର" ବା ଡାଇମଣ୍ଡ ସୂତ୍ର । ଏହି ନାମକରଣରୁ ଭାରତୀୟ ପ୍ରଭାବର ସ୍ପଷ୍ଟ ସୂଚନା ମିଳେ । ଏହା ପୃଥିବୀର ପ୍ରାଚୀନତମ ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥ ଏବଂ ୮୬୮ ମସିହାରେ ଉହାଙ୍ଗଚିହ ନାମକ ଜଣେ ଚୀନା ଲୋକଙ୍କଦ୍ୱାରା ଛପା ହୋଇଥିଲା । ଏହା କିନ୍ତୁ ପ୍ରଥମେ ୧୯୦୭ ମସିହାରେ ମଣିଷ ଆଖିରେ ପଡ଼ିଲା । ଉତ୍ତର-ପଶ୍ଚିମ ଚୀନ୍‌ର ତୁନ୍ ହୁଆଙ୍ଗ ନାମକ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରେ ଥିବା ଗୁମ୍ଫା ଭିତରୁ ଏହା ମିଳିଥିଲା । ଆଜି ମଧ୍ୟ ସେହି "ହୀରକସୂତ୍ର" ସଞ୍ଚିତ

୧୫,୦୦୦ରୁ ଅଧିକ ଏପରି ବହି ଓ ପାଣ୍ଡୁଲିପି ବାହାରିଥିଲା । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର କଥା ଯେ, ଏହାସବୁ ଚୀନା, ସଂସ୍କୃତ, ତିବ୍ବତୀ, ପାର୍ସି ପ୍ରଭୃତି ବହୁ ଭାଷାରେ ଲିଖିତ । ଏଗୁଡ଼ିକ ଏବେ ତୁନ୍ ହୁଆଙ୍ଗ ପୁସ୍ତକାଳୟରେ ରଖାଯାଇଛି । ସ୍ମାରକ ପୃଷ୍ଠରେ ଉଭୟ ଲେଖା ଓ ଚିତ୍ର ରହିଛି । ଏଥିରୁ ମଧ୍ୟ ଉନ୍ନତ ଛପା ଓ ବନ୍ଧେଇର ସୂଚନା ମିଳେ ।

ଚୀନ୍‌ର "ଶୁ" ରାଜ୍ୟ ସ୍ୱାଧୀନତା ପାଇଥିଲା ୯ମ ଓ ୧୦ମ ଶତାବ୍ଦୀରେ । ଶାସନରେ ଥିବା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ନିଷ୍ଠା ଓ ଚେଷ୍ଟା ଯୋଗୁଁ ଛପାକାର୍ଯ୍ୟ ଓ ପୁସ୍ତକ ପ୍ରକାଶନରେ ଅପୂର୍ବ ସଫଳତା ଦେଖାଦେଇଥିଲା । ସେ ସମ୍ପର୍କରେ ଗୋଟିଏ ଗଳ୍ପ ଅଛି । ତାହା ହେଲା---

ମୁ-ଚ୍-ଇ ନାମରେ ଗୋଟିଏ ଗରିବ ପିଲା ତାର ଜଣେ ସାଙ୍ଗଠାରୁ କେତେକ ବହି ମାଗି ପଢ଼ିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କଲା । ମାତ୍ର ସେଇ ସାଙ୍ଗ ବହି ଦେବାକୁ ମନା କରିଦେବାରୁ ମୁ ବଡ଼ ଦୁଃଖିତ ହେଲା । କିନ୍ତୁ ସେ ପଣ କଲା, "ମୁଁ ଦିନେ ସୁଯୋଗ ପାଇଲେ ବ୍ଲକ୍ ସାହାଯ୍ୟରେ ବହୁସଂଖ୍ୟକ ବହି ଛପାଇବି । ସେତେବେଳେ ସବୁ ଲୋକ ବହି ପଢ଼ିବାର ସୁବିଧା ପାଇବେ ।" ସତକୁ ସତ ସେ ପିଲାଟି ବଡ଼ ହୋଇ ରାଜ୍ୟର ଜଣେ ନେତା ହେଲା । 'ଶୁ' ରାଜାଙ୍କର ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ହୋଇ ତା ପିଲାଦିନର ପଣରକ୍ଷା କଲା । ଏହି ଗପରେ ଯାହା ସତ୍ୟତା ଥାଉ ପଛେ, ସରକାରୀ ଉତ୍ସାହ ଓ ସାହାଯ୍ୟ ପାଇ 'ଶୁ' ରାଜ୍ୟରେ ବହୁସଂଖ୍ୟକ ବହିପତ୍ର ଛପା ହୋଇଥିଲା ।

ଏହିପରି ଚୀନ୍‌ରେ ଆଉଜଣେ ଜ୍ଞାନୀ ଓ ବୁଦ୍ଧିମାନ୍ ନେତା ଥିଲେ ଫେଙ୍ଗତାଓ । ତାଙ୍କୁ ପ୍ରାଚ୍ୟର ଗୁଟେନବର୍ଗ କୁହାଯାଏ । ସେ କେବଳ ବହୁବର୍ଷ ଧରି ଚୀନ୍‌ର ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ନ ଥିଲେ, ସେ

ଛପାକାର୍ଯ୍ୟର ଗୁରୁତ୍ୱ ବୃଦ୍ଧି ଏ ଦିଗରେ ସରକାରୀ ନେତୃତ୍ୱ ନେଇଥିଲେ । ଚୀନ୍‌ର ପ୍ରାଚୀନ ପାଣ୍ଡୁଲିପିଗୁଡ଼ିକର ନିର୍ଭୁଲ ଛପା ସମ୍ପାଦନ କରିଥିବାରୁ ତାଙ୍କୁ ଖୁବ୍ ପ୍ରଶଂସା କରାଯାଇଛି । ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଦିନରେ ବ୍ଲକ୍ ସାହାଯ୍ୟରେ ହଜାର ହଜାର ସଂଖ୍ୟାରେ ଏହି ବହିସବୁ ଛପାଯାଇ ପାରୁଥିଲା । ଏହା ନିଶ୍ଚିତ ଯେ, ଗୁଟେନବର୍ଗଙ୍କର ବହୁପୂର୍ବରୁ ପ୍ରାଚ୍ୟ ଭୂଖଣ୍ଡରେ ବ୍ଲକ୍ ମୁଦ୍ରଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଅତି ଲୋକପ୍ରିୟ ହୋଇପାରିଥିଲା ।

ଏହିପରି ବ୍ଲକ୍ ଛପାରୁ କ୍ରମେ ତାସ୍ ତିଆରି ଓ ପ୍ରସାରଲାଭ କଲା । ଏସିଆର ବିଭିନ୍ନ ଦେଶରେ ପୂର୍ବକାଳରୁ ଲୋକପ୍ରିୟ ହୋଇଥିବା ପଶା ଖେଳରୁ ଏହି ତାସ୍‌ଖେଳ ବିକାଶଲାଭ କରିଥିଲା । ସମ୍ଭବତଃ ପ୍ରାୟ ୧୦ମ ଶତାବ୍ଦୀର ଶେଷଭାଗରେ ଏହି ଖେଳର ଜନ୍ମ ଓ ଉନ୍ନତି ହୋଇଥିଲା ।

ତାସ୍‌କୁ ପ୍ରଥମେ "କାଗଜପଶା" ବୋଲି କୁହାଯାଉଥିଲା । କାରଣ ପଶାକାଠି ହାତୀଦାନ୍ତ ଓ ହାଡ଼ରେ ତିଆରି ହେଲାବେଳେ ତାସ୍‌ପଟ କାଗଜରେ ତିଆରି ହେଉଥିଲା । ଚୀନ୍‌ର ସିକିୟାଙ୍ଗ ରାଜ୍ୟରେ ଥିବା ତରଫାନ୍‌ଠାରେ ସବୁଠୁଁ ପୁରୁଣା ତାସ୍‌ପଟ ମିଳିଥିଲା । ଏହାର ଲମ୍ବ ପ୍ରାୟ ୯ ସେଣ୍ଟିମିଟର ଓ ଓସାର ପ୍ରାୟ ୪ ସେଣ୍ଟିମିଟର । ଏହା ୧୪୦୦ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଛପା ହୋଇଥିବା ଅନୁମାନ କରାଯାଏ । କିନ୍ତୁ ୯୬୯ ମସିହାରୁ ଏ ଖେଳ ପ୍ରଚଳିତ ଥିବା ଜଣାଯାଏ । ୧୪ଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ପ୍ରଥମେ ଏ ଖେଳ ୟୁରୋପ ମହାଦେଶରେ ପହଞ୍ଚିଥିଲା ।

୧୧ଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଶେଷ ଭାଗରେ ପିଶେଙ୍ଗନାମକ ଜଣେ ଚୀନା ଲୋକ ଛପାଇବା କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଏକପ୍ରକାର ଚଳନ୍ତି ଅକ୍ଷର ବା ମୁଭେବଲ୍ ଟାଇପ୍ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ । ପ୍ରଥମେ ସେ ମାଟିରେ ଏହି

ଚଳନ୍ତି ଅକ୍ଷରଗୁଡ଼ିକ ତିଆରି କରିଥିଲେ । ପରେ ସେ ଟିଣ, କାଠ, ବ୍ରୋଞ୍ଜ ପ୍ରଭୃତିରେ ଏହା ଗଢ଼ିଥିଲେ । ଏହା ଆଜିକାଲିର ଛପା କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିବା ଚଳନ୍ତି ଅକ୍ଷର ପରି କହିଲେ ଚଳେ । ଶେଙ୍ଗ ଗୋଟିଏ ମେଜ ଉପରେ ତାଙ୍କର ଚଳନ୍ତି ଅକ୍ଷରଗୁଡ଼ିକୁ ରଖୁଥିଲେ । ସେହି ମେଜଟି ଘୂରି ପାରୁଥିଲା ଏବଂ ତାହା ହାଲୁକା କାଠରେ ତିଆରି ହୋଇଥିଲା । ତାହାର ଗୋଲେଇ ପ୍ରାୟ ୨ ମିଟର ଏବଂ ଏଥିରେ ୮ଟି ଭିତର ଓ ୧୬ଟି ବାହାର ଖୋପ ଥିଲା । ଅକ୍ଷରର ବ୍ୟବହାରକୁ ଦୃଷ୍ଟି ଚଳନ୍ତି ଅକ୍ଷର ସବୁ ଏହି ଖୋପଗୁଡ଼ିକରେ ରଖା ଯାଉଥିଲା । ଛାପିବା ପାଇଁ ଅକ୍ଷର ସଜାଉଥିବା ଲୋକ ଏହି ଘୂରୁଥିବା ମେଜ ପାଖରେ ବସୁଥିଲା ।

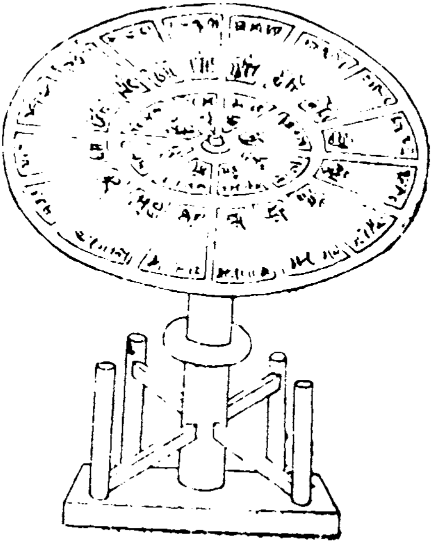

ଶେଙ୍ଗ ମେଜ

କୋରିଆ ଓ ଜାପାନରେ ମଧ୍ୟ ଛପାକାମ ପାଇଁ ଏହିପରି ଚଳନ୍ତି ଅକ୍ଷରର ପ୍ରଚଳନ ଥିଲା । ୧୩ଶ ଓ ୧୪ଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ କୋରିଆ ଥିଲା ଗୋଟିଏ ଉନ୍ନତ ଦେଶ । ରାଜାଙ୍କର ଉତ୍ସାହ ପାଇ ଏହାର କଳା ଓ ସାହିତ୍ୟ ଖୁବ୍ ବିକାଶଲାଭ କରିଥିଲା । ୧୩୯୨ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ କୋରିଆ ସରକାରଙ୍କ ଗୋଟିଏ ବହି ବିଭାଗ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ଏହି ବିଭାଗ "ଚଳନ୍ତି ଅକ୍ଷର ତିଆରି ଓ ବହିଛପା" କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲା । ୧୪ଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଛପାକାର୍ଯ୍ୟ ଚଳନ୍ତି ଅକ୍ଷରରେ ଖୁବ୍ ଉନ୍ନତି କରିଥିଲା । ଏହି ସମ୍ପର୍କରେ ୧୧ଟି ସରକାରୀ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଜାରି ହୋଇଥିଲା । ସେହି ସମୟରେ ଜଣେ କୋରିଆବାସୀ ଲେଖକ ଲେଖିଥିଲେ, "କୌଣସି ବହି ଛପା ନ ହୋଇ ରହିବ ନାହିଁ କିମ୍ବା କୌଣସି ଲୋକ ପାଠ ନ ପଢ଼ି ରହିବ ନାହିଁ । ସାହିତ୍ୟ ଓ ଧର୍ମ ସର୍ବଦା ଉନ୍ନତି କରିବ ଏବଂ ନୀତିଶିକ୍ଷାର ପ୍ରଭାବ ଖୁବ୍ ବଢ଼ି ଚାଲିବ ।"

ଏହି ଯେଉଁ ଚଳନ୍ତି ଅକ୍ଷରକୁ ନେଇ ଛପାକାର୍ଯ୍ୟ ହେଉଥିଲା, ସେଗୁଡ଼ିକ ଗୋଟିଏ ଭାବ ବା ଆଇଡିଆକୁ ନେଇ ତିଆରି ହେଉଥିଲା । ଚୀନ୍ ଭାଷାର ଅକ୍ଷରଗୁଡ଼ିକ କିପରି ଗୋଟିଏ ଭାବକୁ ନେଇ ଗଠିତ ହୋଇଛି ପୂର୍ବରୁ କୁହାଯାଇଛି । କୋରିଆ ଓ ଚୀନ୍‌ର ମୁଦ୍ରାକରମାନେ ବହୁକାଳ ଧରି ଏମିତି ଅକ୍ଷରକୁ ବ୍ୟବହାର କଲେ । କିନ୍ତୁ ୧୫ଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଆରମ୍ଭରେ କୋରିଆର ବୌଦ୍ଧଭିକ୍ଷୁମାନେ ଭାରତୀୟ ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥ ପଢ଼ିବାକୁ ଲଗିଲେ । ଏଥିପାଇଁ ସେମାନେ ସଂସ୍କୃତ ଓ ତିବ୍ବତୀୟ ଭାଷା ଶିକ୍ଷା କଲେ ଏବଂ କୋରିଆ ଭାଷାରେ ସେହିପରି ବର୍ଣ୍ଣର ବ୍ୟବହାର ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଅକ୍ଷରର ଚଳନ୍ତି ରୂପ ବା ଟାଇପ୍ ତିଆରି କରି ସେମାନେ ବହିପତ୍ର ଛପାଇଲେ । କିନ୍ତୁ ଚୀନାମାନଙ୍କ ଭାବମୂଳକ ଅକ୍ଷରକୁ ସେମାନେ

ପୂରାପୂରି ଛାଡ଼ିପାରି ନ ଥିଲେ । ଫଳରେ ଉଭୟ ପ୍ରକାର ଲିପିର ଚଳଣି ଯୋଗୁଁ ଛାପାକାର୍ଯ୍ୟ ଆଗେଇ ପାରିଲା ନାହିଁ ।

ଚଳନ୍ତି ଅକ୍ଷରରେ ଛପା ଜାପାନୀ ଭାଷାର ପ୍ରଥମ ବହି ୧୫୯୭ ମସିହାରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା । କିନ୍ତୁ କାଠଖଣ୍ଡ ବା ବ୍ଲକ୍ ସାହାଯ୍ୟରେ ଛପାଇବା ଚୀନ୍, ଜାପାନ, କୋରିଆ ପ୍ରଭୃତି ଦେଶରେ ଅଧିକ ଶସ୍ତା ଓ ସୁବିଧାଜନକ ମନେହେଲା । ତେଣୁ ଚଳନ୍ତି ଅକ୍ଷରକୁ ନେଇ କଳରେ ଛପାଇବାର ଗୌରବ ଜର୍ମାନୀର ଗୁଟେନବର୍ଗଙ୍କ ପାଇଁ ସରକ୍ଷିତ ହେଲା । ଗୁଟେନବର୍ଗ ହିଁ ସମଗ୍ର ମଣିଷଜାତି ପାଇଁ ପ୍ରଗତି ଓ ସମୃଦ୍ଧିର ନୂଆ ବାଟ ଖୋଲିଦେଲେ ।

ଜର୍ମାନୀରେ ଛପାକଳର ଜନ୍ମ

କ୍ରମେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଦେଶଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରାଚ୍ୟ ଦେଶଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧ ସ୍ଥାପନ କଲେ । ବାଣିଜ୍ୟ ବ୍ୟବସାୟ ଯୋଗୁଁ ଏହି ସମ୍ପର୍କ ଘନିଷ୍ଠ ହେବାରେ ଲାଗିଲା । ସମସ୍ତେ ପରସ୍ପରଠାରୁ ଶିକ୍ଷା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ୟୁରୋପୀୟ ଦେଶଗୁଡ଼ିକ ଏସିଆର ଦେଶଗୁଡ଼ିକଠାରୁ ହାତରେ କାଗଜ ତିଆରି ଓ ବ୍ଲକ୍ ଛପା ଶିକ୍ଷା କଲେ । ୧୪ଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ୟୁରୋପରେ କାଠଖୋଦେଇ ଛପା ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ପ୍ରସାର ଲାଭକଲା । ସେତେବେଳେ ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ଜୀବନର ବିଭିନ୍ନ ଘଟଣା ଦୃଶ୍ୟ ଆକାରରେ କାଠଖୋଦେଇ ହୋଇ ବହୁସଂଖ୍ୟାରେ ଛପା ହେଉଥିଲା । ନୂଆବର୍ଷ, ବଡ଼ଦିନ ପ୍ରଭୃତି ଶୁଭଦିନରେ ଉପହାର ଦେବାପାଇଁ ସେହିସବୁ ଚିତ୍ରମାନ ବ୍ୟବହାର କରାଗଲା । ଦିନକୁ ଦିନ କେତେ ରଙ୍ଗ ଓ କେତେ ରକମର ଚିତ୍ରମାନ ଛପାଯାଇ ଲୋକପ୍ରିୟ ହେଲା ।

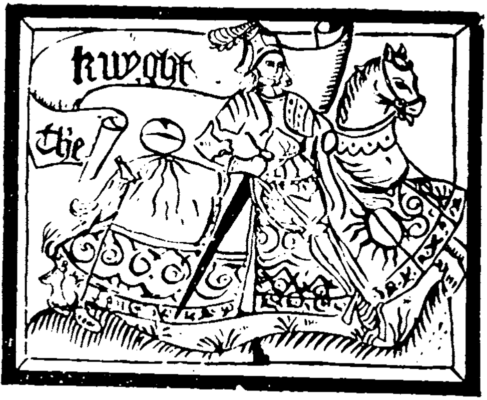

ତାସ୍‌ପଟ

ଏହିସବୁ ଧର୍ମ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଛପା ବ୍ୟତୀତ ୟୁରୋପୀୟ ଦେଶ ଗୁଡ଼ିକରେ ତାସ୍‌ପଟ ଛପା ଚାଲିଲା । ଏସିଆରୁ ଶିଖି ୟୁରୋପୀୟ ଦେଶଗୁଡ଼ିକ ଖୁବ ତାସ୍‌ଖେଳ ପ୍ରିୟ ହେଲେ । ୧୫ଶ ଶତାବ୍ଦୀ ବେଳକୁ ଫ୍ରାନ୍‌ସ, ଜର୍ମାନୀ ପ୍ରଭୃତି ଦେଶଗୁଡ଼ିକରେ ଲୋକଙ୍କର ତାସ୍ ଖେଳ ଗୋଟିଏ ନିଶା ପରି ହୋଇଗଲା । ଏହି ଖେଳ କ୍ରମେ ମାରାତ୍ମକ ଜୁଆରେ ପରିଣତ ହେବାରୁ ସେ ସବୁ ଦେଶର ସରକାର ତାସ୍‌ଖେଳ ଉପରେ ବହୁତ କାଇଦା କଟକଣା ଜାରି କଲେ । କେତେକ ଦେଶରେ ତାସ୍‌ଖେଳ ଖେଳିବା ପୂରା ମନା କରିଦିଆଗଲା । ଗୀର୍ଜା ମଧ୍ୟ ତାସ୍‌ଖେଳ ଗୋଟିଏ ପାପ କାର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି ଘୋଷଣା କଲା । ଏହି ବିଷୟରେ ଗୋଟିଏ ମଜା କଥା ଶୁଣାଯାଏ ।

ରୋମ୍‌ର ବେର୍ଣ୍ଣାଡିନୋ ନାମକ ଜଣେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ୍ ସାଧୁ ତାସ୍ ଖେଳକୁ ଜୁଆଖେଳ ପରି ପାପ କାର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି ଲୋକମାନଙ୍କୁ

ବୁଝାଇଲେ । ଲୋକମାନେ ମଧ୍ୟ ଏଥିରେ ଏତେ ଉଜିଗଲେ ଯେ, ସେମାନଙ୍କର ସବୁ ଛାପ୍‌ପତ୍ର ଓ ଜୂଆଖେଳ ଜିନିଷପତ୍ର ଆଣି ରାସ୍ତାକଡ଼ରେ ଜମା କଲେ ଆଉ ନିଆଁ ଲଗାଇ ପୋଡ଼ିବାରେ ଲାଗିଲେ । ଏଥିରେ ଛାପ୍ ଛପୁଥିବା ଜଣେ ମୁଦ୍ରାକର ତାର ବ୍ୟବସାୟ ନଷ୍ଟ

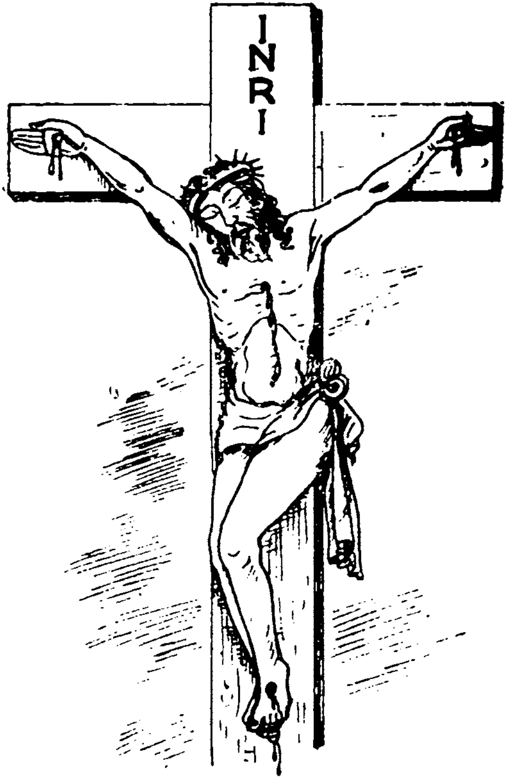

ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟ

ହେବାର ଭୟ କଲେ । ତେଣେ ସେ ସାଧୁଙ୍କ ପାଖରେ ଗୁହାରି କଲେ ଯେ, ତାସ୍ ଛପାଇବା ତାଙ୍କ ରୋଜଗାରର ଏକମାତ୍ର ପନ୍ଥା । ତାହା ଏବେ ବୁଡ଼ିଯିବା ଉପରେ । ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କ ପରିବାର ଭୋକ ଉପାସରେ ମରିବେ । ଏହା ଶୁଣି ବେର୍ଣ୍ଣାଡିନୋ ହସିଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କୁ ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କର ଗୋଟିଏ ପ୍ରତିଛବି ବଢ଼ାଇଦେଲେ । ମୁଦ୍ରାକର ଏହାକୁ ନେଇ କ'ଣ କରିବେ ପଚାରିବାରୁ ସାଧୁ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, "ଯଦି ତୁମେ ଛପାଇବା ଜାଣିଚ, ଏଇ ଚିତ୍ରଟିକୁ ଛାପ । ତୁମକୁ ରୋଜଗାର କରିବାରେ କିଛି ଅସୁବିଧା ହେବ ନାହିଁ ।"

ଏହି କଥାଟିରେ ଯେତେ ସତ୍ୟତା ଥାଉ ପଛେ, ଏହା ନିଶ୍ଚୟ ଯେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ୍ ଧର୍ମ ସମ୍ପର୍କୀୟ ବହୁପ୍ରକାର ଚିତ୍ର ଓ ମାତକଥାମାନ ବ୍ଲକ୍ ପଦ୍ଧତିରେ ଛପା ହେବାରେ ଲାଗିଲା । କେବଳ ରୋମ୍‌ରେ ଯେ ଏମିତି ହେଲା ତାହା ନୁହେଁ, ସାରା ଇଟାଲି, ଜର୍ମାନୀ, ଫ୍ରାନ୍ସ ପ୍ରଭୃତି ଦେଶରେ ଏହା ବ୍ୟାପିଗଲା । ଏହି ସମୟରେ ବିଶେଷତଃ ୧୫ଶ ଶତାବ୍ଦୀର ପ୍ରଥମ ଭାଗରେ ସବୁ ପ୍ରକାର ବ୍ଲକ୍ ଛପା କେବଳ କାଠ ଖୋଦେଇରୁ ହେଉ ନ ଥିଲା । ବଣିଆ ଓ କମାରମାନେ ବିଭିନ୍ନ ଧାତୁରେ ମଧ୍ୟ ଚିତ୍ର ଓ ଲେଖାମାନ ଖୋଳାଇ ବ୍ଲକ୍ ପଦ୍ଧତିରେ ଛପାଇଲେ ।

ମୂଳରୂପରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ୍ ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥ ବାଇବେଲର ଚିତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ସଚିତ୍ର ଆକାରରେ ବ୍ଲକ୍ ଛପା କରାହେଲା । ପ୍ରଥମେ ପୃଷ୍ଠା ଆକାରର କାଠ ବା ଧାତୁପଟାରେ ଛବି ଓ ଅକ୍ଷରମାନ ଖୋଳାଇ ଏବଂ ସେଥିରେ କାଳି ବୋଳି କାଗଜରେ ବହୁସଂଖ୍ୟାରେ ଛପା ହେଉଥିଲା । ସେହି ପୃଷ୍ଠାଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ ଅଧିକାଂଶ ଧର୍ମ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ କାରଣ ଲୋକମାନଙ୍କ ଧର୍ମଭାବ ଯୋଗୁଁ ସେଗୁଡ଼ିକ ଖୁବ୍ ଯତ୍ନରେ ସାଇତା ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର ବହିସବୁ ନଷ୍ଟ ହୋଇ-

ଯାଇଛି । ସେଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ପିଲାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଲିଖିତ ବହିଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରଧାନ । ସେହିସବୁ ବହି ପିଲାମାନଙ୍କ ହାତରେ କାରବାର ହୋଇ ଚିରି ଉଡ଼ିଯିବା ମଧ୍ୟ ସ୍ୱାଭାବିକ । ଉକ୍ତ ବହିଗୁଡ଼ିକ ଭିତରୁ କେତେକ ଅତି ସୁନ୍ଦର ଓ ସଚିତ୍ର ।

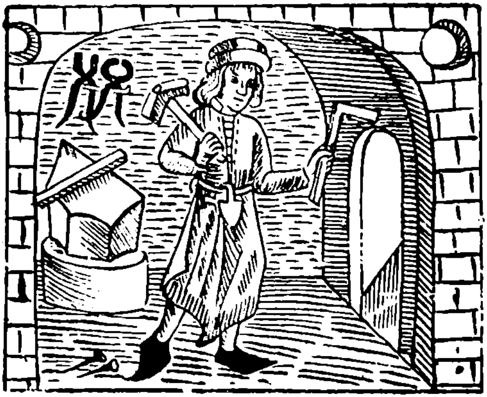

ବ୍ଲକ୍ ବା କାଠଖୋଦେଇ ଚିତ୍ର

ପ୍ରାଚୀନ ଏସିଆବାସୀମାନେ କାଠଖୋଦେଇ ବା ଚଳନ୍ତି ଅକ୍ଷରରେ କାଳି ଲଗାଇ ଏବଂ ସେଥିରେ କାଗଜକୁ ଚାପିଦେଇ ଛପାକାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ୟୁରୋପର ଲୋକମାନେ ପ୍ରଥମେ ଏହି ପ୍ରକାର ଛପାକାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ଏଥିରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଯନ୍ତ୍ରପାତିର ବ୍ୟବହାର ହେଉ ନ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ୟୁରୋପରେ କେତେକ କାର୍ଯ୍ୟ, ଯଥା—ଫଳରସ ବାହାର କରିବା, ଲୁଗାକନା ଉପରେ ରଙ୍ଗୀନ୍ ଚିତ୍ର ଛାପିବା, ନୂଆ ତିଆରି ଓଦା କାଗଜରୁ ଜଳୀୟ ଅଂଶ ବାହାର କରିବା, ହାତତିଆରି ବହି ବନ୍ଧେଇ ଘଟେଇ ଚାପି ରଖିବା

ପ୍ରଭୃତିରେ ସ୍କ୍ରୁ ପ୍ରେସ୍ ବା ପେଚଲଗା ପେଷଣ ଯନ୍ତ୍ର ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିଲା । ବିଶେଷତଃ ସେତେବେଳେ ୟୁରୋପରେ ବସ୍ତ୍ରଶିଳ୍ପ ଖୁବ୍ ଉନ୍ନତି କରିଥିଲା । ଗୋଟିଏ ସମତଳ ଲୁହାଖଣ୍ଡ ଉପରେ ଲୁଗାକନା ପ୍ରଭୃତି ରଖି କାଳିଲଗା ବ୍ଲକ୍ (ଯେଉଁଥିରେ ବିଭିନ୍ନ ଚିତ୍ର, ଲେଖା ପ୍ରଭୃତି ଖୋଳା ହୋଇଥାଏ) ଉପରୁ ଖୁବ୍ ଜୋର୍‌ରେ ଚାପି ଦିଆଯାଉଥିଲା । ଫଳରେ ସେଇ ଲୁଗାକନା ଉପରେ ଚିତ୍ର ଆଙ୍କି ହୋଇଯାଉଥିଲା । ତାପରେ ବ୍ଲକ୍‌ରେ ବାରମ୍ବାର କାଳି ଲଗାଇ ତାକୁ ଲୁଗାକନା ଉପରେ ଚାପି ଯେତେ ଇଚ୍ଛା ସେତେ ଚିତ୍ର ଛପାଯାଇ ପାରୁଥିଲା ।

ସେତେବେଳେ ମଧ୍ୟ ୟୁରୋପର କେତେକ ଦେଶରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଅକ୍ଷର ଛାଞ୍ଚରେ ତିଆରି କରିବା ଲୋକମାନେ ଜାଣିଥିଲେ । ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଅକ୍ଷର ଛାଞ୍ଚକୁ ବାଲି ଭିତରେ ବୁଡ଼ାଇ ବାହାର କରାଯାଉଥିଲା । ସେହି ବାଲି ଗର୍ତ୍ତରେ ତରଳା ଧାତୁ ଅଜାଡ଼ି ଶୀତଳ ହେଲେ ଅକ୍ଷର ବା ଟାଇପ୍ ମିଳୁଥିଲା । ଏହିପରି ଛପାକାର୍ଯ୍ୟରେ ବିଭିନ୍ନ କଥା ସେତେବେଳେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅବସ୍ଥାରେ ଚାଲୁଥିଲା । ନୂଆ ନୂଆ କାମ କରିବା ଓ ନୂଆ ନୂଆ କଥା ଜାଣିବା ପାଇଁ ଲୋକମାନଙ୍କ ମନରେ ଖୁବ୍ ଆଗ୍ରହ ଓ ଉତ୍ସାହ ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା ।

ଏହି ସୁଯୋଗରେ ଜଣେ ବୁଦ୍ଧିମାନ୍ ଲୋକ ଛପା କାମରେ ଲାଗିଲାଭଳି ସବୁ ପ୍ରକାର କାମ ଓ କଳକବ୍‌ଜାକୁ ସମନ୍ୱୟ କରି ଗୋଟିଏ ନୂଆ ରୂପ ଦେଲେ । ଏହା ତାଙ୍କ ହାତରେ ଛପାକଳ ରୂପରେ ପ୍ରଥମେ ଦେଖାଦେଲା । କିନ୍ତୁ ଏହି ଲୋକ କିଏ, କେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଓ କେତେବେଳେ ଏହା ପ୍ରଥମେ ଦେଖାଦେଲା, ଏସବୁ ବିଷୟରେ ନାନା ମତ ପ୍ରକାଶ ପାଏ । ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କ ମତରେ

ଜୋହାନ୍ ଗୁଟେନବର୍ଗ ୧୪୪୦ ରୁ ୧୪୫୦ ମସିହା ମଧ୍ୟରେ ଜର୍ମାନୀର ଗୋଟିଏ ସହରର ମେଞ୍ଜ୍ ଠାରେ ଛପାକଳ ପ୍ରଥମେ ବାହାର କରିଥିଲେ । ଏହି କଥାର ସତ୍ୟତା ପ୍ରମାଣ କରିବାକୁ ବହୁ ଲିଖିତ ତଥ୍ୟ ଓ କାଗଜପତ୍ର ରହିଛି । ଗୁଟେନବର୍ଗ ତାଙ୍କ ସହକର୍ମୀମାନଙ୍କ ସହିତ ସେହି ସମୟରେ ଛପା କାମରେ ପରୀକ୍ଷା ଚଳାଇଥିଲେ । ଏଥିପାଇଁ ସେ ମଧ୍ୟ ବହୁତ ଖର୍ଚ୍ଚ କରି ଋଣୀ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ । ସେ

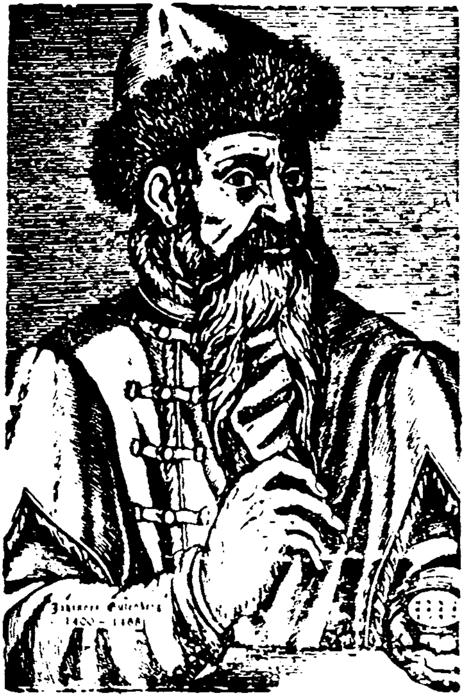
Johannes Gutenberg
1400 - 1468

ଗୁଟେନବର୍ଗ

ପ୍ରଥମେ ତାଙ୍କର ନୂଆ ଛପାକଳରେ ଗୋଟିଏ ବାଇବେଲ୍ ଛପାଇ ଥିଲେ । କଳରେ ଛପା ହୋଇଥିବା ବହିଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ଏହି ବହିଟି ସର୍ବପ୍ରଥମ । ଏହି କଳ ମଣିଷ ଜାତିର ସଭ୍ୟତାକୁ ଯେଉଁ ଅତୁଳନୀୟ ଦାନ କରିଛି, ତାହା ସେତେବେଳେ କେହି କଳ୍ପନା କରି ନ ଥିଲେ ।

ଅବଶ୍ୟ ଗୁଟେନବର୍ଗଙ୍କ ପରେ ୟୁରୋପର ଅନେକ ମୁଦ୍ରାକର ଓ ପ୍ରକାଶକ ଲାଗିପଡ଼ି ତାଙ୍କ ଛପାକଳରେ ବହୁ ଉନ୍ନତି କରିଥିଲେ । ଆଜି ଆମେ ଯେଉଁ ରୂପରେ ଛପାକଳକୁ ଦେଖୁଛୁ, ତାହା ବହୁଲୋକଙ୍କ ପରିଶ୍ରମର ଫଳ ।

ଲେଖକର ଲେଖା ଓ କଳାକାରର କଳାକୁ ଛପାକଳ ବାସ୍ତବ ରୂପ ଦିଏ । ଏହା ପୁଣି ବହୁସଂଖ୍ୟାରେ ପ୍ରକାଶ କରି ଅନେକ ଲୋକଙ୍କୁ ଏହା ପଢ଼ିବାକୁ ଓ ଦେଖିବାକୁ ସୁଯୋଗ ଦିଏ । ଏଥିରେ ଖର୍ଚ୍ଚ ଅଳ୍ପ ହେବାରୁ ବହିପତ୍ରର ମୂଲ୍ୟ ମଧ୍ୟ କମ୍ ହୁଏ । ତେଣୁ ଧନୀ ଗରିବ ସବୁ ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକ ଏହାଦ୍ୱାରା ଉପକୃତ ହୁଅନ୍ତି । ଛପାକଳ ଯୋଗୁଁ ବହିପତ୍ର କେତେ ସୁନ୍ଦର ଓ ମନୋହର ରୂପରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇ ପାରୁଛି ଏବଂ ମଣିଷର ପ୍ରକୃତ ଉପକାରୀ ବଂଧୁ ହୋଇପାରିଛି ।

ଛାପାକାର୍ଯ୍ୟର ପହିଲି ପାହାଚ

ଛାପାକାର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରଥମ ଆବଶ୍ୟକତା ହେଉଛି ଗୋଟି-ଗୋଟିକିଆ ଅକ୍ଷରର ପ୍ରତିରୂପ ବା ଟାଇପ୍ । ଏହାକୁ ତିଆରି କରିବାରେ ଗୁଟେନବର୍ଗ ବହୁତ ମୁଣ୍ଡ ଖେଳାଇ ଶେଷରେ ସଫଳ ହୋଇଥିଲେ । ସେ ଗୋଟିଏ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଇସ୍ପାତ୍ ଛଡ଼ ମୁଣ୍ଡରେ ପ୍ରଥମେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅକ୍ଷରକୁ ଲେଖୁଥିଲେ । ତାପରେ ସେ ଯନ୍ତ୍ରର ସହିତ ସେହି ଅକ୍ଷରର ରେଖାକୁ ଛାଡ଼ି ଆଉ ସବୁ ଅଂଶ କାଟି ବାହାର କରି ଦେଉଥିଲେ । ଫଳରେ ଅକ୍ଷରଟି କେବଳ ଉଚ୍ଚ ହୋଇ ଛଡ଼ ମୁଣ୍ଡରେ ରହିଯାଉଥିଲା । ଏହାକୁ 'ପଞ୍ଚ୍' କୁହାଯାଏ । ତାପରେ ଏହାର ଅକ୍ଷରକୁ ଏକ ନରମ ତମ୍ବା ଉପରେ ରଖି ଛଡ଼ର ଅନ୍ୟ ମୁଣ୍ଡକୁ ହାତୁଡ଼ିରେ ପିଟୁଥିଲେ । ତା ଫଳରେ ତମ୍ବା ଉପରେ ଅକ୍ଷରଟିର ଗଭୀର ଦାଗ ରହିଯାଉଥିଲା । ଏହି ଦାଗକୁ 'ମାଟ୍ରିକ୍ସ' ବା ଛାଞ୍ଚ କୁହାଯାଏ । ଏହା ଉପରେ ତରଳ ସୀସା ଢାଳି ଦିଆଯାଉଥିଲା । ସୀସାତକ ଟାଣ ହୋଇଗଲେ ଛାଞ୍ଚ ଭିତରୁ ବାହାର କରି ଦିଆଯାଉଥିଲା । ଏହାହିଁ ଗୋଟିଏ ଅକ୍ଷରର ପ୍ରତିରୂପ ବା ଟାଇପ୍ । ଏହିପରି ବହୁସଂଖ୍ୟାରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅକ୍ଷରର ପ୍ରତିରୂପ ବା ଟାଇପ୍ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ ।

ଆଜିକାଲି ଅବଶ୍ୟ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯନ୍ତ୍ରର ସାହାଯ୍ୟ ନିଆଯାଉଛି; କିନ୍ତୁ ଟାଇପ୍ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାର ମୂଳ ନୀତି ହେଲା ଏକା । ସବୁ ଅକ୍ଷରର ଟାଇପ୍‌ଗୁଡ଼ିକୁ କାଠପାଙ୍କ ବା ଟ୍ରେରେ ରଖାଯାଏ । ଏହି ପାଙ୍କକୁ 'କେସ୍' ବା ଥାକ କୁହାଯାଏ । ଏହି ଥାକ ଗୋଟିଏ ଗଡ଼ାଣିଆ ଉଚ୍ଚ ଡେସ୍କ ଉପରେ ରଖାଯାଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଥାକ ପୁଣି କେତୋଟି ବକ୍ସ ବା ଖୋପରେ ବିଭକ୍ତ । ଏଇ ଖୋପରେ

ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅକ୍ଷର ଅଲଗା ଅଲଗା ହୋଇ ବାକ୍ସ ମଧ୍ୟରେ ରଖାଯାଏ । କେସ୍ ପାଖରେ ବସି ପାଣ୍ଡୁଲିପି ବା କପିର ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁସାରେ ଏଇସବୁ ଅକ୍ଷରକୁ ନେଇ ସଜାଡ଼ୁଥିବା ଲୋକଙ୍କୁ 'କମ୍ପୋଜିଟର' କୁହାଯାଏ । ପ୍ରଥମେ ଶବ୍ଦ ଓ ଧାଡ଼ିରେ ଅକ୍ଷରଗୁଡ଼ିକୁ ସଜାଇ ହାତରେ ଧରି ରଖିବା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ

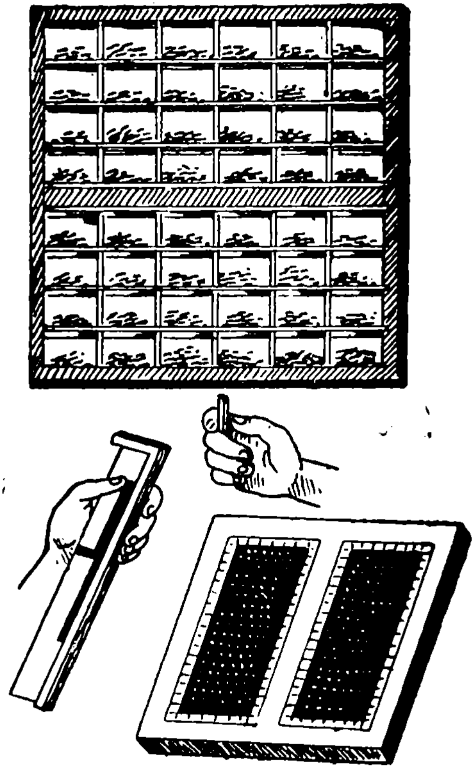

କମ୍ପୋଜ କରିବା ପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ଜିନିଷ

ଲୁହାର ଅଣଓସାରିଆ ଟ୍ରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ । ତାକୁ 'କମ୍ପୋଜିଂ ଷ୍ଟିକ୍' କୁହାଯାଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଧାଡ଼ିକୁ ସମାନ ଲମ୍ବାରେ ସଜାଡ଼ିବାକୁ 'ଜଷ୍ଟିଫିକେସନ୍' କୁହନ୍ତି ।

କମ୍ପୋଜିଂ ଷ୍ଟିକ୍‌ରେ ଅକ୍ଷରଗୁଡ଼ିକ ଗୋଟିଏ ଧାଡ଼ିରେ ସଜଡ଼ା ହୋଇଗଲେ ସେଥିରୁ ତାକୁ ବାହାର କରି ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଲୁହା ଟ୍ରେରେ ସଜାଡ଼ି ରଖାଯାଏ । ଏହି ଲୁହା ଟ୍ରେକୁ 'ଗ୍ୟାଲି' କୁହାଯାଏ । ଗ୍ୟାଲିରେ ସଜ୍ଜିତ ହୋଇ ଅକ୍ଷର ବା ଟାଇପ୍‌ଗୁଡ଼ିକ ରହିବା ପରେ ସେଥିରେ କାଳି ଲଗାଇ ଦିଆଯାଏ । ତା ଉପରେ କାଗଜ ରଖାଯାଇ କାଠତିଆରି ଏକ ହାତ ଯନ୍ତ୍ରରେ ଏହାକୁ ଚାପି ଦିଆଯାଏ । ଏହା ଫଳରେ ଛାପି ହୋଇଯାଏ । ଏହାକୁ ଗ୍ୟାଲି ପ୍ରୁଫ୍ କୁହାଯାଏ । ଏହି ପ୍ରୁଫ୍ ବହି ଲମ୍ବରୁ ଅଧିକ ହୋଇଥାଏ । ଏହି ଅବସ୍ଥାରେ ବହୁତ ଭୁଲ ରହିଥିବାରୁ ସଂଶୋଧନ କରାଯାଏ । ମୂଳ ଗ୍ୟାଲି ସହିତ ମିଳାଇ ଏହି ସଂଶୋଧନ କାର୍ଯ୍ୟ ଯେଉଁମାନେ କରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ 'ପ୍ରୁଫ୍‌ରିଡର' କୁହାଯାଏ । ସେମାନେ ଅତି ଯତ୍ନରେ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥାନ୍ତି । ପ୍ରତି ଅକ୍ଷରରୁ ପ୍ରତି ଶବ୍ଦ, ପ୍ରତି ଶବ୍ଦରୁ ପ୍ରତି ଧାଡ଼ି, ଧାଡ଼ି ମଝିରେ ବ୍ୟବହୃତ ଚିହ୍ନ ସବୁ ଏବଂ ଧାଡ଼ିକୁ ଧାଡ଼ି ଏମିତି ଚିକନିଖି କରି ସେମାନେ ଦେଖିଥାନ୍ତି । ସେମାନେ ପ୍ରୁଫ୍‌ର ବାମ ଓ ଦକ୍ଷିଣ ପାଖ ବା ମାର୍ଜିନ୍‌ରେ ବିଭିନ୍ନ ଠାର ଚିହ୍ନ ଦେଇ ଭୁଲ ସବୁ ସଂଶୋଧନ କରିବାର ସୂଚନା ଦେଇଥାନ୍ତି । ଏହିସବୁ ସୂଚନା ଅନୁସାରେ କମ୍ପୋଜିଟର ଗ୍ୟାଲିରେ ଥିବା ଅକ୍ଷର ବା ଚିହ୍ନ ସବୁ ଅଦଳ ବଦଳ କରନ୍ତି । ତାପରେ ପୁଣି ଥରେ ଛପାଯାଇ ପ୍ରୁଫ୍ ନିଆଯାଏ ଏବଂ ଆଉ କିଛି ଭୁଲ ଅଛି କି ନାହିଁ ଦେଖାଯାଏ ।

ତାପରେ ଗ୍ୟାଲିକୁ ଭାଙ୍ଗି ପୃଷ୍ଠା ଆକାରରେ ଛପାଯାଇ ପ୍ରୁଫ୍ ବାହାର କରାଯାଏ । ଏହି ସମୟରେ ପୃଷ୍ଠା ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁଠି

ବ୍ଲକ୍ ବା ଛବି ଦେବାର ଥାଏ, ଦିଆଯାଇ ଛପାଯାଏ । ଏହି ପ୍ରୁଫ୍‌କୁ ପେଜ୍ ପ୍ରୁଫ୍ ବା ପୃଷ୍ଠା ପ୍ରୁଫ୍ କୁହାଯାଏ । ଏଇ ଅବସ୍ଥାରେ ମଧ୍ୟ ଯାହା ଭୁଲଭଟକା ରହିଯାଏ, ତାକୁ ପୁଣି ସଂଶୋଧନ କରାଯାଏ ।

ଗୋଟିଏ ବହିର ପ୍ରତି ପୃଷ୍ଠା ଅଲଗା ଅଲଗା ହୋଇ ଛପାଯାଏ ନାହିଁ । ଚାରି, ଆଠ, ବାର, ଷୋହଳ ଏମିତିକି ଅଧିକ ପୃଷ୍ଠା ଥିବା ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଫର୍ମ ଛପାଯାଏ । ତାପରେ ଏହାକୁ ଭାଙ୍ଗି ପୃଷ୍ଠା କରାଯାଏ । ଅବଶ୍ୟ ଛପାଇବା ପୂର୍ବରୁ ଅତି ଯତ୍ନ ଓ କୌଶଳର ସହିତ ଏମିତି ପୃଷ୍ଠା ସବୁ ସଜାଇବାକୁ ହୋଇଥାଏ, ଯେମିତି ଛପାହେଲା ପରେ ଭାଙ୍ଗିଦେଲେ ଯେଉଁ ପୃଷ୍ଠା ପରେ ଯେଉଁ ପୃଷ୍ଠା ରହିବାର କଥା, ସହଜରେ ସେମିତି ରହିଯିବ । ଏହିପ୍ରକାର ପୃଷ୍ଠାର ସଜ୍ଜୀକରଣକୁ 'ଇମ୍ପୋଜିସନ୍' କୁହାଯାଏ ।

ଇମ୍ପୋଜିସନ ଓ ପେଜ୍ ପ୍ରୁଫ୍ ନିର୍ଭୁଲ ଦେଖିଲେ ସଜା ହୋଇଥିବା ବ୍ଲକ୍ ବା ଟାଇପ୍‌କୁ ନେଇ ଗୋଟିଏ ଇସ୍ପାତ୍ ସରଞ୍ଜାମ ବା ଚେଜ୍ ମଧ୍ୟରେ ରଖାଯାଏ । ଟାଇପ୍ ଓ ଚେଜ୍ ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଶୂନ୍ୟସ୍ଥାନଗୁଡ଼ିକ ବିଭିନ୍ନ ଆକାରର ଲୁହା ଓ କାଠଖଣ୍ଡରେ ପୂରଣ କରାଯାଇଥାଏ । ଏହା ଫଳରେ ବହି ଛପାହେଲା ପରେ ପୃଷ୍ଠାରେ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନ ଖାଲି ରହିବାର କଥା, ତାହା ରହିପାରେ ଏବଂ ଟାଇପ୍ ସବୁ ମଜବୁତ୍ ହୋଇ ରହିପାରେ । ଏହି ଲୁହା ଓ କାଠଖଣ୍ଡକୁ 'ଫର୍ଣ୍ଣିଚର୍' କୁହାଯାଏ । ଏହି ଫର୍ଣ୍ଣିଚର୍ ମଧ୍ୟରେ ପୁଣି ଛୋଟ ଛୋଟ ଇସ୍ପାତ୍ ଖଣ୍ଡ ବା କୁଅନ ଦିଆଯାଇ ଆହୁରି ମଜବୁତ୍ କରାଯାଏ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଟାଇପ୍, ବ୍ଲକ୍, ଫର୍ଣ୍ଣିଚର୍ ଓ କୁଅନ ସହିତ ସମୁଦାୟ ଚେଜ୍‌ଟିକୁ ଛପା 'ଫର୍ମା' କୁହାଯାଏ । ପୁଣି ଥରେ ଏହି ଫର୍ମାରୁ ପ୍ରୁଫ୍ ନିଆଯାଇ ସବୁ ଠିକ୍ ରହିଛି କି ନାହିଁ ଶେଷ ଥର ପାଇଁ ଦେଖାଯାଏ । ପୂର୍ବେ ଇମ୍ପୋଜିସନ କାର୍ଯ୍ୟ ଗୋଟିଏ ସମତଳ ପଥର ଉପରେ

ରଖି କରାଯାଉଥିଲା । ଏବେ ଏଇ କାର୍ଯ୍ୟ ବଡ଼ ଲୁହା ଖଣ୍ଡିକ ଉପରେ ରଖି କରାଯାଉଛି । କିନ୍ତୁ ଏବେ ବି ଏହାକୁ ପଥର ବା ଷ୍ଟୋନ୍ କୁହାଯାଏ । ଫର୍ମାଟି ସବୁ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଠିକ୍ ଅଛି ଜାଣିଲେ ଛପାକଳକୁ ନିଆଯାଇ ଛପାଇବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ହୋଇଥାଏ ।

ଧାତବ ଟାଇପ୍ ସାଧାରଣତଃ ଦୁଇ ପ୍ରକାର କଳରେ ତିଆରି ହୋଇଥାଏ । ସେଥିରୁ ଗୋଟିଏ ହେଲା ମନୋଟାଇପ୍ ଓ ଅନ୍ୟଟି ହେଲା ଲାଇନୋଟାଇପ୍ । ପ୍ରଥମ କଳଟିରେ ଟାଇପ୍‌ଗୁଡ଼ିକ ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ତିଆରି ହୋଇଥାଏ ଏବଂ ଲାଇନୋଟାଇପ୍‌ରେ ଟାଇପ୍ ସବୁ ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି ହୋଇ ତିଆରି ହୋଇଥାଏ । ପୂର୍ବରୁ କୁହାଯାଇଛି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଟାଇପ୍‌କୁ ନେଇ କମ୍ପୋଜିଂ ଷ୍ଟିକ୍‌ରେ ସଜାଇବା ଯେପରି ବିରକ୍ତିକର, ସେପରି ସମୟସାପେକ୍ଷ । କିନ୍ତୁ ଏହିସବୁ କାମ ଏବେ ଯନ୍ତ୍ରରେ ସହଜ ଓ ଶୀଘ୍ର ହୋଇପାରୁଛି । ଲାଇନୋଟାଇପ୍ ଯନ୍ତ୍ରଟି ୧୮୯୦ ମସିହାରେ ପ୍ରଥମେ ବାହାରିଥିଲା । ଏଥିରେ ଟାଇପ୍ ରାଇଟର ପରି 'କି' ବା ଚାବିଗୁଡ଼ିକୁ ଚିପିଦେଲେ ସେହି ଅକ୍ଷର ସବୁ ତିଆରି ହୋଇଯାଏ । ଘଣ୍ଟାକୁ ଏଥିରେ ୧୭ ହଜାର ଅକ୍ଷର ତିଆରି ହୋଇଯାଏ । କିନ୍ତୁ ଏକ ସମୟରେ ମାଳେ ଲେଖାଏଁ ଅକ୍ଷର ତିଆରି ହୋଇଯିବାରୁ କୌଣସି ଭୁଲ୍‌ଭଟକା ହୋଇଗଲେ, ତାକୁ ସଜାଡ଼ିବା ବଡ଼ କଠିନ । ତେଣୁ ୧୮୯୯ ରେ ମନୋଟାଇପ୍ ଯନ୍ତ୍ରଟି ବାହାରିଲା, ଯେଉଁଥିରେ ଅକ୍ଷରଗୁଡ଼ିକ ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ତିଆରି ହେଲା । ଫଳରେ କୌଣସି ଭୁଲକୁ ସଂଶୋଧନ କରିଦେବା ସହଜ । ତେବେ ସୁଦ୍ଧା ଖବରକାଗଜ ପ୍ରଭୃତି ଜରୁରି ଛପାକାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଇନୋଟାଇପ୍ ଯନ୍ତ୍ର ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।

କେତେ ଶୀଘ୍ର ଏଇ ଦୁଇଟି ଯନ୍ତ୍ରରେ ଅକ୍ଷର ତିଆରି ଓ ସଜାଡ଼ିବା କାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଥାଏ, ଦେଖିଲେ ଅବାକ୍ ହେବାକୁ ପଡ଼େ ।

ଏହି ଯନ୍ତ୍ର ଦୁଇଟିର କାର୍ଯ୍ୟରେ ଫରକ ହେଲେହେଁ ନୀତି ପ୍ରାୟ ଏକ । ଉଭୟରେ ସମାନ 'କୀ ବୋର୍ଡ' ବା ଚାବିପଟା ରହିଛି । ସେଥିରେ ସବୁ ପ୍ରକାର ଅକ୍ଷର, ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ ପ୍ରଭୃତି ରହିଥାଏ । କୁଶଳୀ କାରିଗର ଏହି ଚାବି ଭିତରୁ ଆବଶ୍ୟକ 'କୀ'ଟିକୁ ଚିପିଦେଲେ ଆଖି ପିଛୁଳାକେ କେତେ ଛୋଟ ବଡ଼ ଯନ୍ତ୍ରପାତି କାମରେ ଲାଗିଯାଏ ଏବଂ ଅକ୍ଷର ତିଆରି ହୋଇ ଅତି ଶୀଘ୍ର ସଜେଇ ହୋଇ ରହିଯାଏ । ଅକ୍ଷର ଓ ଚିହ୍ନ ଛଡ଼ା ଚାବିପଟାରେ ଆଉ ଏକପ୍ରକାର ଚାବି ଥାଏ । ତାହା ଅକ୍ଷର ଧାଡ଼ିଗୁଡ଼ିକୁ ସମାନ ବା ଜଷ୍ଟିଫିକେସନ୍ ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ ।

ଆଜିକାଲି ଆଉ କେତେକ ଯନ୍ତ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ ଅକ୍ଷର ତିଆରି ଓ ସଜାଇବା କାମଟି ସୁବିଧାରେ କରାଯାଉଛି । ସେଥିମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ହେଲା ଫଟୋଗ୍ରାଫିକ୍ ଫିଲ୍ମରେ ଅକ୍ଷର ସଜାଇବା ଯନ୍ତ୍ର । ଏହି ଯନ୍ତ୍ରଟିର ନାମ ମନୋଫଟୋ ଫିଲ୍ମ ସେଟର୍ । ଆଉ ଏକପ୍ରକାର ଟାଇପ୍‌ରାଇଟର୍‌ରେ ଟାଇପ୍ କରାଯାଇ ପ୍ଲେଟ୍ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ । ଏଇ ଟାଇପ୍‌ରାଇଟର୍ ବିଜୁଳିଚାଳିତ ଓ ଏଥିରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଧରଣର ରିବନ୍ ବା ଫିତା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏଥିରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ପ୍ଲେଟ୍ ସବୁ ଆଧୁନିକ ଛପାକଳରେ ଲଗାଇ କାଗଜରେ ଛପାଯାଏ ।

ଆଜିକାଲି ଯେତେ ପ୍ରକାର ଯନ୍ତ୍ରପାତି ସାହାଯ୍ୟରେ ଅକ୍ଷର ସଜାହୋଇ ଛପାଇବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ, ସେଗୁଡ଼ିକ ଏଠାରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା ଅସମ୍ଭବ । ଏବେ ମୁଦ୍ରାକରଙ୍କ ହାତରେ ବହି ଛପାଇବା ପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ସୁବିଧାସୁଯୋଗ ରହିଛି । କେଉଁ ଉପାୟରେ ବହିଟି ଛପାଇଲେ ସୁନ୍ଦର ଦିଶିବ, ଖର୍ଚ୍ଚ ମଧ୍ୟ ଖୁବ୍ ବେଶି ହେବ ନାହିଁ, ଯଥାଶୀଘ୍ର ଛପାକାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇପାରିବ,

ସେ ସବୁ ବିଷୟର କରି ସ୍ଥିର କରିଥାନ୍ତି । ଅଧିକାଂଶ ଉନ୍ନତ ଦେଶରେ ଆଜିକାଲି ହାତରେ ଅକ୍ଷର ସଜାଇବା ଆଉ ବେଶି ହେଉନାହିଁ । କଳ ସାହାଯ୍ୟରେ ଅକ୍ଷର ତିଆରିଠାରୁ ସଜାଇବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆଖି ପିଛୁଳାକେ ହୋଇଯାଉଛି । ଯନ୍ତ୍ରର କି କରାମତି ଦେଖିଲେ ଅବାକ୍ ହେବାକୁ ପଡ଼େ !

ବହି ଭିତରେ ଛବି

ଆଜିକାଲି ଆମେ କେତେ ସୁନ୍ଦର ଓ ସଚିତ୍ର ବହିପତ୍ର ଦେଖିବାକୁ ପାଉଛୁଁ । କିନ୍ତୁ କେଉଁ ଉପାୟରେ ଏତେ ସୁନ୍ଦର ଛବି ସବୁ ଛପାଯାଇ ପାରୁଛି !

ଗୋଟିଏ ଘର ତିଆରି ହେଲା ପରେ ସଜାସଜି ହୁଏ; କିନ୍ତୁ ଏହି ବହି ଛପାହେବା ପୂର୍ବରୁ ବା ଛପା ହେଲାବେଳେ ସଜାସଜି ହୁଏ । ତେଣୁ ଛପା ବିଷୟରେ କହିବା ପୂର୍ବରୁ ବହିପତ୍ରରେ କିପରି ଛବି ଛପାଇବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ହୁଏ, ଆଲୋଚନା କରାଯିବା ଉଚିତ । ଆହୁରି ମଧ୍ୟ ମଜାର କଥା ଯେ, ଛବି ବହି ହେଉଛି ଛପାବହିର ପୂର୍ବପୁରୁଷ । ଆମେ ଆଗରୁ ପଢ଼ିଛୁଁ କିପରି ଗୁଟେନବର୍ଗ ଛାପାକଳ ବାହାର କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଉଭୟ ପ୍ରାଚ୍ୟ ଓ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଦେଶରେ ବ୍ଲକ୍‌ରୁ ଛବି ବହି ତିଆରି ହେଉଥିଲା । ପ୍ରଥମେ ଏହି ଛବି ବହିରେ କେବଳ ଛବି ଥିଲା ଏବଂ ତାପରେ ଛବି ସହିତ ତାର ନାଁ ବା ଲେଖା ଦିଆଗଲା ।

ଛପା ବିଷୟରେ ଏଠାରେ ସଂକ୍ଷେପରେ କିଛି କହୁଛି । କାରଣ ଏହି ଛବି ଛାପା ବିଷୟରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଧାରଣା ଦେବାରେ

ସାହାଯ୍ୟ କରିବ । ଅକ୍ଷର ଟାଇପ୍ ବା ସେହିପରି ଉଚ୍ଚମାନ ଆସ୍ତରଣରୁ ଛାପା ଦେବାକୁ ଲେଟର୍‌ପ୍ରେସ୍ ଛାପା କୁହାଯାଏ । କିନ୍ତୁ ଏକ ମସୃଣ ଆସ୍ତରଣରୁ ଯେଉଁ ଛାପା କାର୍ଯ୍ୟ ହୁଏ, ତାକୁ ଲିଥୋଗ୍ରାଫି କୁହାଯାଏ । ଆଜି, ଏକପ୍ରକାରରୁ ଛପାଇବା ପଦ୍ଧତିକୁ

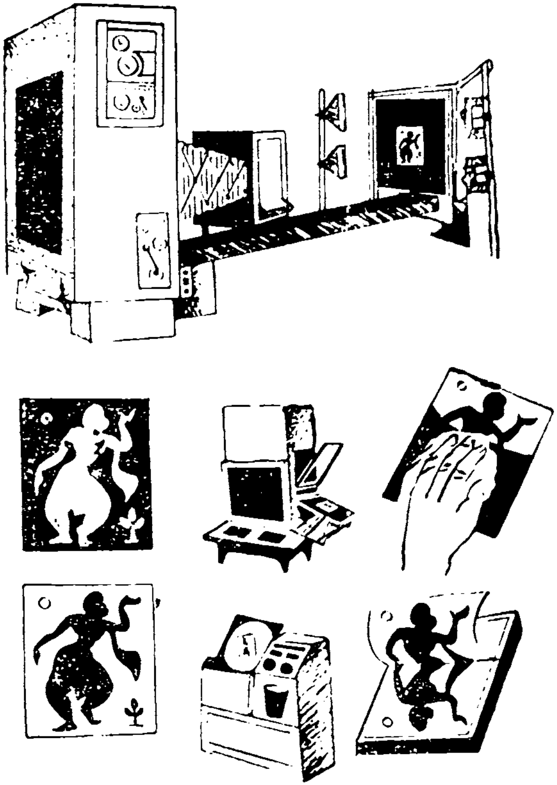

ଛବି ପ୍ରସ୍ତୁତକରଣ

ଫଟୋଗ୍ରାଭଓର କୁହାଯାଏ । ଏଥିରେ ଏକ ନମ୍ନ ଅସ୍ତରରୁ ଛପା କାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଥାଏ ।

ଯେଉଁ ପଦ୍ଧତିରେ ଲେଟର୍‌ପ୍ରେସ୍‌ ଛପା ପାଇଁ ଛବି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ, ତାକୁ ବ୍ଲକ୍‌ ପ୍ରସ୍ତୁତି ବା ପ୍ରସେସ୍‌ ଏନ୍‌ଗ୍ରେଭିଙ୍ଗ କୁହାଯାଏ । ପ୍ରଧାନତଃ ଦୁଇ ପ୍ରକାର ଚିତ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ । ଗୋଟିଏ ହେଲା ଲାଇନ୍‌ ଓ ଅନ୍ୟଟି ହାଫ୍‌ଟୋନ୍‌ । ଲେଟର୍‌ପ୍ରେସ୍‌ରେ ଛପାଇବା ପାଇଁ ପ୍ରଥମେ ହସ୍ତାଙ୍କିତ ଚିତ୍ରରୁ ବ୍ଲକ୍‌ ତିଆରି କରାଯାଏ ଏବଂ ତାକୁ ଅଲଗା ବା ଅକ୍ଷର ସହିତ ରଖି ଛପାଯାଏ । ବାଜେ କାଗଜରେ ମଧ୍ୟ ଏହି ପ୍ରକାର ଛବିର ଛପା ମନ୍ଦ ହୁଏ ନାହିଁ ।

ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଫଟୋଚିତ୍ର ବା ହାଫ୍‌ଟୋନ୍‌ରେ ଚିତ୍ରଟି ଅସଂଖ୍ୟ ବିନ୍ଦୁରେ ପରିଣତ ହୋଇଥାଏ । ଚିତ୍ରଟିର କଳା ସ୍ଥାନରେ ବଡ଼ ଓ ବହଳ ଏବଂ ସଫା ସ୍ଥାନରେ ସାନ ଓ ପତଳା ହୋଇ ବିନ୍ଦୁମାନ ଦେଖାଯାଏ । ଖବରକାଗଜରେ ଛପା ହୋଇଥିବା ଗୋଟିଏ ଫଟୋକୁ ମାଗ୍ନିଫାଇଙ୍ଗ ଗ୍ଲାସରେ ଦେଖିଲେ ଏହିପରି ବିନ୍ଦୁ ସବୁ ସହଜରେ ଦେଖାଯାଏ । ଭଲ କାଗଜରେ ହାଫ୍‌ଟୋନ୍‌ ଛବି ଭଲ ଉଠେ

୧୮୩୫ ରେ ଫକ୍ସ ଟାଲବଟ୍‌ ଫଟୋଗ୍ରାଫି ବାହାର କରିଥିଲେ । ଚିତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ଛାପିବାରେ ଏଥିଯୋଗୁଁ ଭରି ସୁବିଧା ହେଲା । ଯେଉଁ ଛବିରୁ ବ୍ଲକ୍‌ କରିବାକୁ ହୁଏ, ତାକୁ ଗୋଟିଏ ପଟାରେ ଲଗାଇ ଦିଆଯାଏ । ସେହି ଛବିଟିକୁ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଆଲୁଅବତି ସାହାଯ୍ୟରେ ଭରି ଆଲୋକିତ କରାଯାଏ । ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ପ୍ରସେସର୍‌ କ୍ୟାମେରା ତା ଆଗରେ ରଖିଦିଆଯାଏ । ଏହି ସମୟରେ କମ୍‌ କରି ବା ବଢ଼ାଇ ଛବିଟିର ପ୍ରତିରୂପ ନିଆଯାଇପାରେ । ପ୍ରଥମେ ମୂଳ ଛବିରୁ ଏକ ନେଗେଟିଭ୍‌ ବା ଓଲଟା ପ୍ରତିଛବି କରାଯାଏ । ଗୋଟିଏ

ଧାତବ ପ୍ଲେଟ୍ ଉପରେ ସେହି ପ୍ରତିଛବିରୁ ପୁଣି ଛପାଯାଏ । ବିଭିନ୍ନ ରାସାୟନିକ ପ୍ରୟୋଗ ପରେ ଛବିଗୁଡ଼ିକର ରେଖା ଉଚ୍ଚ ହୋଇ ରହିଯାଏ ଓ ଅନ୍ୟ ଅଂଶତକ ଖାଇଯାଏ । ଫଳରେ ଉଚ୍ଚ ଅଂଶତକରେ କାଳି ବୋଳି ଓ କାଗଜ ଚିପି ହେଲେ ତା ଉପରେ ସେଇ ରେଖାତକ ଉଠିଯାଏ ଏବଂ ମଝି ଅଂଶତକ ଗଭୀର ହୋଇଯାଇ ଥିବାରୁ କାଳି ନ ଲାଗି ଖାଲି ରହିଯାଏ । ଧାତବ ପ୍ଲେଟ୍‌ରେ ଉପରୋକ୍ତ ରାସାୟନିକ ପ୍ରୟୋଗ ପରେ ସଫା କରାଯାଇ କାଠପଟା ବା ସେହିପରି ଅନ୍ୟ କେତେକ ଟାଣ ପଦାର୍ଥ ଉପରେ ମାଉଣ୍ଟ୍ କରି ବା ଲଗାଇ ଦିଆଯାଏ । ଏହାକୁ ବ୍ଲକ୍ କୁହାଯାଏ ଏବଂ ଏହାକୁ ନେଇ ଛପାଯାଏ । ବ୍ଲକ୍‌କୁ ଅନେକ ସମୟରେ ପାଠ ମଝିରେ ରଖି ଛାପିବାକୁ ହେଉଥିବାରୁ ବ୍ଲକ୍‌ର ଉଚ୍ଚତା ଆଦୌ ଟାଇପ୍‌ର ଉଚ୍ଚତାଠାରୁ ଅଧିକ ହୁଏ ନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ଉଭୟ ଟାଇପ୍ ଓ ବ୍ଲକ୍ ସମାନ ଉଚ୍ଚତାରେ ରଖାଯାଇ ଛପାକାର୍ଯ୍ୟ ହୁଏ ।

ପ୍ରାୟ ଏହି ପଦ୍ଧତିରେ ହାଫ୍‌ଟୋନ୍ ବ୍ଲକ୍ ମଧ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ପ୍ରଥମେ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଚିତ୍ର ବା ପଦାର୍ଥର ଫଟୋ ଉଠାଯାଏ । ଏଇ ଫଟୋ ଉଠାଇବା ସମୟରେ ପରସ୍ପରକୁ ସମକୋଣରେ ଛେଦ କରୁଥିବା କଳା କଳା ସରଳରେଖାଗୁଡ଼ିକ ଥିବା ଏକପ୍ରକାର କାଚ ପରଦା ବା ଅପ୍‌ଟିକାଲ୍ ଗ୍ଲାସ୍ ସ୍କ୍ରିନ୍ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏଇ ପରଦା ରେଖାଗୁଡ଼ିକର ସଂଖ୍ୟା ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ । ଯେତେ ଅଧିକ ରେଖା ଥାଏ, ପରଦାଟି ସେତେ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଏବଂ ଯେତେ କମ୍ ରେଖା ଥାଏ, ପରଦାଟି ସେତେ ସ୍ଥୂଳ । ସାଧାରଣତଃ ଗୋଟିଏ ବର୍ଗ ଇଞ୍ଚରେ ୫୫, ୬୫, ୮୫, ୧୦୦, ୧୨୦ ଓ ୧୩୩ଟି ରେଖା ଥିବା ପରଦା ମିଳେ । ଯେତେବେଳେ ଏହି ପରଦାକୁ ରଖି ଫଟୋ ଉଠାଯାଏ, କଳା ସ୍ଥାନରେ ଏହି ରେଖାଗୁଡ଼ିକ ଘଞ୍ଚ ଓ ସଫା ସ୍ଥାନରେ ପତଳା

ଦେଖାଯାଏ । ଏଥିରେ କେତେକ ରସାୟନିକ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ । ଫଳରେ ନେଗେଟିଭ୍ ଚିତ୍ର ପ୍ଲେଟ୍‌ର ବିଭିନ୍ନ ଅଂଶରେ କଳା କଳା ବିନ୍ଦୁ ହୋଇ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅନୁପାତରେ ରହିଥାଏ । ଏହି ପ୍ଲେଟ୍‌କୁ ତାପରେ ଲାଇନ୍ ବ୍ଲକ୍ ପରି ମାର୍ଜଣା କରାଯାଇ ଛପାଇବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ ।

ଧଳା ଓ କଳା ଚିତ୍ର ଛାପିବା ପାଇଁ ଏହା ହେଲା ଉପାୟ । କିନ୍ତୁ ବିଭିନ୍ନ ରଙ୍ଗର ଚିତ୍ର କିପରି ଛପାଯାଏ ? ଏହି ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଅତି ସହଜ । ଏହା ସେହି ପୂର୍ବ ରୀତିରେ କରାଯାଏ । କେବଳ ପ୍ରତ୍ୟେକ ରଙ୍ଗ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ ପ୍ଲେଟ୍ ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ଲେଟ୍‌କୁ ନେଇ ବ୍ଲକ୍‌ଟିଏ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ । ତିନୋଟି ମୌଳିକ ବର୍ଣ୍ଣ—ହଳଦିଆ, ନାଲି ଓ ନୀଳକୁ ବିଭିନ୍ନ ଅନୁପାତରେ ମିଶାଇ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ରଙ୍ଗ କରାଯାଏ । ତେଣୁ ଗୋଟିଏ ଚିତ୍ରର ଯେତୋଟି ରଙ୍ଗ ଥାଉ ପଛେ, ତାକୁ ଏହି ତିନୋଟି ରଙ୍ଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଏ । କ୍ୟାମେରା ଆଗରେ ଏକପ୍ରକାର ବର୍ଣ୍ଣସ୍ରାବକ ବା କଲର୍ ଫିଲ୍‌ଟର୍ ଲଗାଇ ଫଟୋ ଉଠାଇଲେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ରଙ୍ଗ ଅଲଗା ହୋଇଯାଏ ।

ନୀଳ ଫିଲ୍‌ଟର୍ ଲଗାଇ ଫଟୋ ଉଠାଯାଏ, ନାଲି ଓ ନୀଳ ରଙ୍ଗକୁ ଛାଡ଼ି କେବଳ ହଳଦିଆ ରଙ୍ଗ ବିଭିନ୍ନ ଅନୁପାତରେ ନେଗେଟିଭ୍‌ରେ ରହିଯାଏ । ସେମିତି ଶାଗୁଆ ଫିଲ୍‌ଟର୍ ଲଗାଇ ନାଲି ଓ ନୀଳ ଫିଲ୍‌ଟର୍ ଲଗାଇ ନୀଳ ରଙ୍ଗକୁ ଅଲଗା କରାଯାଏ । ଚିତ୍ରର ସ୍ୱାଭାବିକ ରଙ୍ଗ ଆଣିବା ପାଇଁ ସାଧାରଣତଃ କଳା ରଙ୍ଗକୁ ଅଲଗା କରିବାକୁ ହୁଏ ଏବଂ ଏଥିପାଇଁ ଏକ ଫିଲ୍‌ଟର୍ (ମିଶ୍ରିତ) ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ । ତାପରେ କଳାଧଳା ଚିତ୍ରର ବ୍ଲକ୍ ପ୍ରସ୍ତୁତ ପାଇଁ ଯେଉଁ ପଦ୍ଧତି ଅବଲମ୍ବନ କରାଯାଏ, ଏହିପରି ଅଲଗା ଅଲଗା ରଙ୍ଗ ପାଇଁ ସେହି ରୀତିରେ ପ୍ଲେଟ୍ ଓ ବ୍ଲକ୍ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ । ଏହି

ଯାହାକୁ ଚତୁର୍ବର୍ଣ୍ଣ ମୁଦ୍ରଣ ବା ଫୋର୍ କଲର୍ ପ୍ରସେସ୍ କୁହାଯାଏ । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ରଙ୍ଗ ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ବ୍ଲକ୍‌କୁ ନେଇ ଗୋଟିଏ ପରେ ଗୋଟିଏ ଛପାଇବାକୁ ହୁଏ । ସାଧାରଣତଃ ପ୍ରଥମେ ହଳଦିଆ, ତାପରେ ନାଲି, ତାପରେ ନୀଳ ଓ ଶେଷରେ କଳା ରଙ୍ଗର ବ୍ୟବହାର କରି ରଙ୍ଗୀନ୍ ଛବି ଛାପିବାକୁ ହୁଏ ।

ଛବିଗୁଡ଼ିକ ଲେଖାକୁ ଅଧିକ ସରସ ଓ ସୁବୋଧ କରେ । ପୁଣି ରଙ୍ଗର ବ୍ୟବହାର ଛବିକୁ ଆହୁରି ଜୀବନ୍ତ ଓ ମନୋହର କରେ । ଛବିଳ ବହିରେ ନାନା ଘଟଣା ଓ ଦୃଶ୍ୟ ଜୀବନ୍ତ ହୋଇଉଠେ ।

ଛାପାକଳର କୁହୁକଖେଳ

ଛବିଗୁଡ଼ିକ ଯେମିତି ହେଉ ବା ଅକ୍ଷର ଟାଇପ୍‌ଗୁଡ଼ିକ ଯେମିତି ତିଆରି ବା ସଜଡ଼ା ହେଉ, ସେସବୁ ଛପାଇବା ହେଲା ପ୍ରଧାନ କଥା । ଆଗରୁ କୁହାଯାଇଛି, ଲେଟର୍‌ପ୍ରେସ୍ ଛପା ହେଉଛି ସବୁଠୁଁ ପୁରୁଣା ପଦ୍ଧତି । ଏହା ପଛରେ ବହୁ ପରୀକ୍ଷାନିରୀକ୍ଷା ଓ ଅଭିଜ୍ଞତାର ଇତିହାସ ରହିଛି । ତେଣୁ କାଳକ୍ରମେ ବହୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରାଯାଇ ଛପାକଳକୁ ଉନ୍ନତ ଅବସ୍ଥାକୁ ଅଣାଯାଇଛି ।

ସାଧାରଣତଃ ଲେଟର୍‌ପ୍ରେସ୍ କଳ ତିନି ପ୍ରକାର । ଗୋଟିଏ ହେଲା ଛୋଟ 'ପ୍ଲାଟେନ୍' । ଏହି କଳରେ ଫର୍ମାକୁ ଠିଆକରି ବା ଠିକ୍‌କରି ରଖିଦିଆଯାଏ ଏବଂ ପ୍ଲାଟେନ୍ ନାମକ ଏକ ଇସ୍ପାତ୍ ଚଦର ଦ୍ୱାରା ତାକୁ ଚାପି ଦିଆଯାଏ । କାଗଜ ଫର୍ଦ୍ଦସବୁ ପ୍ଲାଟେନ୍ ଓ କାଳିଲଗା ଫର୍ମା ମଧ୍ୟରେ ରଖାଗଲେ ଛପା ହୋଇଯାଏ

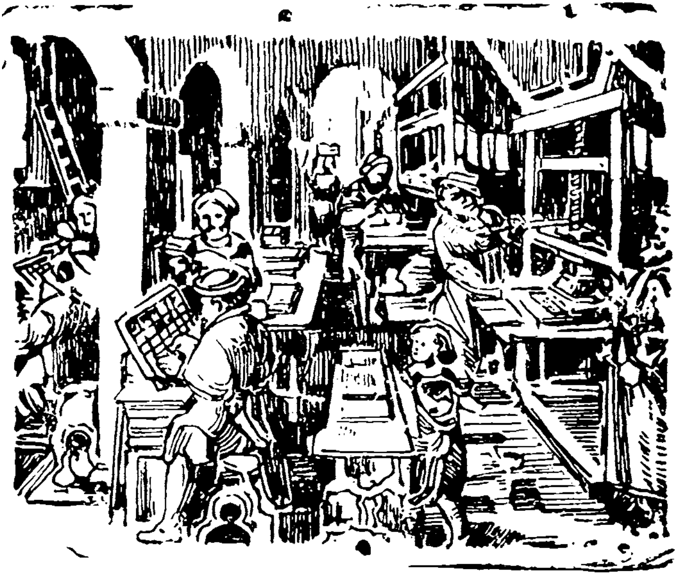

ଛପାକଳ

ଏକପ୍ରକାର ଛପାକଳ ହେଲା 'ଫ୍ଲାଟ୍‌ବେଡ୍‌' । ଏଥିରେ ଫର୍ମାକୁ ଏକ ଚଟକା ଲୁହା ବା ଫ୍ଲାଟ୍‌ବେଡ୍‌ ଉପରେ ଖଞ୍ଜିକରି ରଖାଯାଏ । କାଳି ରୋଲର୍‌ ବା କାଗଜ ମଝିରେ ଏହା ଆଗପଛ ହେଉଥାଏ । ଫର୍ମାରେ ଭଲଭାବରେ କାଳି ଲାଗିଲା ପରେ କାଗଜ ଫର୍ଦ୍ଦ ଚୁପି ଦିଆଗଲେ ଛପାକାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଥାଏ ।

ଆଉ ଏକପ୍ରକାର କଳ ହେଲା 'ରୋଟାରି' । ସେଥିରେ ପ୍ଲେଟ୍‌ରୁ ଛପାଯାଏ । ପ୍ଲେଟ୍‌ସବୁ କୌଣସି ଧାତୁ ବା ରବରରେ ତିଆରି ହୋଇଥାଏ । ତା ଉପରେ ଟାଇପ୍‌ ବା ଚିତ୍ର ଓଲଟା ଅବସ୍ଥାରେ ଥାଏ । ପ୍ଲେଟ୍‌ସବୁ ଗୋଟିଏ ଗୋଲେଇ ଅଖ ବା ରୋଟେଟିଙ୍ଗ୍‌ ସିଲିଣ୍ଡରରେ ଲାଗିଥାଏ । କଳର ଗୋଟିଏ ମୁଣ୍ଡରେ

କାଗଜ ଫର୍ଦ୍ଦସବୁ ଗଦା ହୋଇଥାଏ ଏବଂ ଗୋଟିଏ ଯନ୍ତ୍ର (ସକ୍‌ସନ୍ କପ୍) ସାହାଯ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ପରେ ଗୋଟିଏ ଫର୍ଦ୍ଦ କାଗଜ ଚାଲିଆସେ । ଅନେକ ଥରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ରୋଲର୍‌ରେ ଅତି ଲମ୍ବ କାଗଜ ସବୁ ଗୁଡ଼ା ହୋଇ ରହିଥାଏ । କାଗଜ ଯେଉଁ ଭାବରେ ରହୁନା କାହିଁକି, ତାହା ରୋଟେଟିଙ୍ଗ ସିଲିଣ୍ଡର ସମ୍ପର୍କରେ ଆସି ତା ଚାରିପଟେ ଗୁଡ଼େଇ ହୋଇଯାଏ ଏବଂ ଗୋଟିଏ ଥର ବୁଲିବା ପରେ ଛପାହୋଇ ଖଣ୍ଡେ ଲେଖାଏ କଟିଯାଏ । ଏହି ରୋଟାରି କଳ ଖବରକାଗଜ ପରି ବହୁସଂଖ୍ୟାରେ ଛାପିବା ପାଇଁ ଖୁବ୍ ସହାୟକ ।

ଲିଥୋଗ୍ରାଫି ଲେଟର୍‌ପ୍ରେସ୍ ଛପା ପରି ଖୁବ ଲୋକପ୍ରିୟ । 'ଲିଥୋ' ଅର୍ଥ ପଥର । ପଥରରେ କୌଣସି ଚିତ୍ର ଆଙ୍କି ବା ଲେଖା ଲେଖି ତା ଉପରେ ତେଲ ପରି ଚିକ୍‌କଣ ଜିନିଷ ମାଖି ଦିଆଯାଉଥିଲା । ପଥରର ଅନ୍ୟ ଅଂଶକୁ ପାଣିରେ ଓଦା କରିଦିଆଯାଉଥିଲା । ତୁମେ ଜାଣିଥିବ, ତେଲ ଓ ପାଣି ଆଦୌ ମିଶେ ନାହିଁ । ଏହି ମାତ୍ର ଲିଥୋଗ୍ରାଫିର ମୂଳ କଥା । କାଳିବୋଳା ଗୋଟିଏ ରୋଲର୍ ଏହିପରି ଅଙ୍କିତ ପଥର ଉପରେ ଗଡ଼େଇ ଦିଆଯାଏ ଏବଂ ତା ଉପରେ ଗୋଟିଏ କାଗଜ ଚାପି ଦିଆଯାଏ । ଏହି କାଗଜକୁ କାଢ଼ିନେଲାମାତ୍ରେ ତା ଦେହରେ ଚିତ୍ରଟି ଉଠିଯାଏ ।

ଏବେ ଯଦିଓ ପଥର ବଦଳରେ ଧାତବ ଚଦର ବା ମେଟାଲ ପ୍ଲେଟ୍ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଛି, ପୂର୍ବ ନାମ 'ପଥରଲେଖା' ବା ଲିଥୋଗ୍ରାଫି ପ୍ରଚଳିତ ହେଉଛି । ଅବଶ୍ୟ ଏହି ମେଟାଲ୍ ପ୍ଲେଟ୍ ପ୍ରଧାନତଃ ସୀସା, ଆଲୁମିନିୟମ୍ ତିଆରି । ଏହା ଉପରେ ଲେଖା ବା ଚିତ୍ରର ନେଗେଟିଭ୍ ଇମେଜ୍ ବା ଓଲଟା ପ୍ରତିରୂପ ଆଙ୍କି ଦିଆଯାଏ । କେତେକ ରାସାୟନିକ ପ୍ରକ୍ରିୟା ପରେ ଏହି ପ୍ଲେଟ୍‌ରୁ ଛାପିବା ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ହୋଇଯାଏ ।

ଆଧୁନିକ ଲିଥୋଗ୍ରାଫି ଅଫ୍‌ସେଟ୍ ଲିଥୋ ଭାବରେ ଅଧିକ ପ୍ରଚଳିତ । କାରଣ ଲେଖା ବା ଚିତ୍ର ପ୍ରଥମେ ପ୍ଲେଟ୍‌ରୁ ଗୋଟିଏ ରବର ଚଦର ବା ରବର ବ୍ଲାଙ୍କେଟ୍ ଉପରକୁ ଉଠିଯାଏ । ତାପରେ ରବର ଚଦର ଦେହରୁ କାଗଜ ଉପରକୁ ଉଠେ । ଏହିପରି ଉଠାଉଠି ଯୋଗୁଁ ଏପ୍ରକାର ଛପାକୁ 'ଅଫ୍‌ସେଟ୍' ନାମ ଦିଆଯାଇଛି । ରବର ନରମ ଓ ନମନୀୟ ହୋଇଥିବାରୁ ଏଥିରେ ସୁବିଧାରେ ପ୍ରତିଛବି ଉଠିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେଥିରୁ କାଗଜ ଉପରକୁ ମଧ୍ୟ ଛବି ଉଠିଯାଏ । ଲେଟର୍‌ପ୍ରେସ୍ ଛପା ପରି ଏହା କଠିନ ହୋଇ ନ ଥିବାରୁ ଯେକୌଣସି ପ୍ରକାର ସୂକ୍ଷ୍ମ କିମ୍ବା ଜଟିଳ ଚିତ୍ର ଏହି ଛପାରେ ଭଲଭାବରେ ଉଠିଯାଏ । ପୁଣି ଖସ୍ରା ବାଜେ କାଗଜରେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଛପା ମନ୍ଦ ହେଉ ନ ଥିବାରୁ ଏବଂ ଧାତବ ପ୍ଲେଟ୍, ରବର ଚଦର ପ୍ରଭୃତିରେ ଛପାକାର୍ଯ୍ୟ ହେଉଥିବାରୁ ଅଫ୍‌ସେଟ୍ ଲିଥୋ ଛପା ଭାରି ସୁବିଧାଜନକ ଓ ସୁଲଭ ।

ଫଟୋଗ୍ରାଭିଓର ଆଉ ଏକପ୍ରକାର ଆଧୁନିକ ଛପା ରୀତି । ଏହି ଉପାୟରେ ଆଜିକାଲି ବହୁ ସଚିତ୍ର ବିଜ୍ଞାପନ, ପତ୍ରିକା ପ୍ରଭୃତି ବହୁସଂଖ୍ୟାରେ ଛପାଯାଏ । ଫଟୋ ଉଠାଇବା ନୀତିଗୁଡ଼ିକ ଏଥିରେ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ ଏବଂ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ରାସାୟନିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଗ୍ରହଣ କରାଯାଏ । ଏହା ଲେଟର୍‌ପ୍ରେସ୍ ପଦ୍ଧତିର ଠିକ୍ ବିପରୀତ । ପ୍ରଥମେ ଚିତ୍ର ବା ଲେଖାର ଫଟୋ ଉଠାଇ ଗୋଟିଏ ସ୍ୱଚ୍ଛ ପ୍ରତିରୂପ ବା ଟ୍ରାନ୍‌ସ୍‌ପାରେଣ୍ଟ ପଜିଟିଭ୍ ତିଆରି କରାଯାଏ । ଏହି ପଜିଟିଭ୍‌ରୁ ପ୍ରତିଛବିଟିକୁ ଗୋଟିଏ ଆଲୋକଗ୍ରାହୀ "କାର୍ବୋନ୍ ଟିସୁ" ମଧ୍ୟରେ ଏକପ୍ରକାର ପ୍ଲେଟ୍ ଉପରକୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତର କରାଯାଏ । ଏହି ସମୟରେ କାର୍ବୋନ୍ ଟିସୁ ଉପରକୁ ସରୁ ସରଳରେଖା ଥିବା ଗୋଟିଏ ପରଦା ମଧ୍ୟରେ ଆଲୋକ ଅତିକ୍ରମ କରିବାକୁ ଦିଆଯାଏ । ଏହାପରେ

ଛପା ପ୍ଲେଟ୍ ଉପରେ କେତେକ ରାସାୟନିକ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ । ଏହା ଫଳରେ ସମୁଦାୟ ପ୍ଲେଟ୍ ଉପରେ ବିନ୍ଦୁ ବିନ୍ଦୁ ହୋଇ ଅସଂଖ୍ୟ ଛିଦ୍ର ହୋଇଯାଏ । ଯେଉଁଠି କଳା ସେଠି ଅଧିକ ଗଭୀର ବିନ୍ଦୁ ଏବଂ ଯେଉଁଠି ସଫା ସେଠି ଅଳ୍ପ ଗଭୀର ବିନ୍ଦୁମାନ ଗଠିତ ହୁଏ । ଏହାପରେ କ୍ରୋମିୟମ୍ ପ୍ରଭୃତି ସାହାଯ୍ୟରେ ପ୍ଲେଟ୍‌କୁ କଠିନ କରାଯାଏ ଏବଂ ଗୋଟିଏ ବର୍ତ୍ତୁଳାକାର ବା ସିଲିଣ୍ଡର ଆକାର ଦିଆଯାଏ ।

ଯଦିଓ ଫଟୋଗ୍ରେଭିଓର ଛପା ଲିଥୋଗ୍ରାଫି ପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରେ, ଏଥିରେ ରବର ଚଦର ବା ଜଳ ଦରକାର ହୁଏ ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତୁଳାକାର ଛପା ପ୍ଲେଟ୍‌ଟି ତଳ ଉପର ହୋଇ ବୁଲୁଥିବାବେଳେ କାଳି ଲାଗିଯାଏ । ପ୍ଲେଟ୍‌ର ଉପରୋକ୍ତ ବିନ୍ଦୁ ବିନ୍ଦୁ କଣାରେ କାଳି ରହିଯାଏ ଏବଂ ବଳକାତକ ଗୋଟିଏ ଛୁରୀରେ ପୋଛି ହୋଇଯାଏ । କାଗଜ ଉପରେ ଏହି କାଳି ଥିବା ସିଲିଣ୍ଡରଟି ବୁଲିଗଲାବେଳେ ଭଲ ଭାବରେ ଛାପ ରହିଯାଏ ।

ଲେଟର୍‌ପ୍ରେସ୍‌ରେ ରଙ୍ଗୀନ୍ ଛବି ଛପାଇବା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ପରେ ଗୋଟିଏ ବ୍ଲକ୍ ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ହୁଏ ବିଭିନ୍ନ ରଙ୍ଗ ପାଇଁ । କିନ୍ତୁ ଆଜିକାଲି ଦୁଇଟି ରଙ୍ଗ ଓ ଚାରୋଟି ରଙ୍ଗରେ ଏକାବେଳକେ ଛପାହେବା ପାଇଁ ଲେଟର୍‌ପ୍ରେସ୍ ବାହାରିଲାଣି । ସେମିତି ଲିଥୋଗ୍ରାଫିକ୍ ଛପାରେ ଗୋଟିଏ ରଙ୍ଗ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ପ୍ଲେଟ୍ ତିଆରି କରିବାକୁ ହୋଇଥାଏ; କିନ୍ତୁ ଏବେ ଏକ ସମୟରେ ବହୁ ରଙ୍ଗରେ ଛପାଇବା ପାଇଁ ଏକପ୍ରକାର ଲିଥୋ ଛପାକଳ ବ୍ୟବହୃତ ହେଲାଣି । ସେମିତି ଫଟୋଗ୍ରେଭିଓର ଛପା ପାଇଁ ବହୁରଙ୍ଗୀ ଛପାକଳ ବା ମଲ୍ଟିକଲର୍ ପ୍ରେସ ବାହାରିଲାଣି । କାଗଜ ଦୁଇପଟେ ମଧ୍ୟ ଏକ ସମୟରେ ଛପା ହୋଇପାରୁଛି ।

ପ୍ରକୃତରେ ଆଧୁନିକ ଛାପାକଳ ଗୋଟିଏ ବିରାଟ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ । ଦେଖିବାକୁ ଏହି କଳଗୁଡ଼ିକ ଯେପରି ବଡ଼, କାମରେ ମଧ୍ୟ ସେଗୁଡ଼ିକ ସେପରି ଚଞ୍ଚଳ । ଏହାର ଅଦ୍ଭୁତ କାର୍ଯ୍ୟ ଦେଖିଲେ କଳର କୁହୁକ-ଖେଳ ପରି ଲାଗେ । ଆଜିର ବିଜ୍ଞାନ ପ୍ରକୃତରେ ମୁଦ୍ରଣକଳାକୁ ଗୋଟିଏ ବୃହତ୍ ଶିଳ୍ପରେ ପରିଣତ କରିପାରିଛି ।

ପୁସ୍ତକର ପୋଷାକ ପରିପାଟୀ

ଆଜିକାଲି ଆମେ ବହିଗୁଡ଼ିକର କେତେ ରକମ ଓ କେତେ ରଙ୍ଗର ପୋଷାକ ଦେଖୁଁ । କେଡ଼େ ମନଲୋଭା ସେଗୁଡ଼ିକର ଚେହେରା ! ସେଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଆଖି ପଡ଼ିଲାମାତ୍ରେ ମନ ଟାଣି ହୋଇଯାଏ । କେତେବେଳେ ଆଲମାରି ଭିତରେ ତ କେତେବେଳେ ସୋ କେସ୍ ଭିତରେ, କେତେବେଳେ ମେଜ ଉପରେ ତ କେତେବେଳେ କାହା ହାତରେ ଥାଇ ବହି ତାର ପ୍ରିୟ ପାଠକକୁ ଆଖି ଠାରେ କିମ୍ବା ହାତ ଠାରେ । ତାକୁ ପାଇବାକୁ ମନ ଆକୁଳ ହୋଇପଡ଼େ ।

ଶହ ଶହ ବର୍ଷ ତଳେ ବହି ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର ପୋଷାକ ପିନ୍ଧୁଥିଲେ । ଏପରିକି ହାତତିଆରି ବହିଗୁଡ଼ିକୁ ସୁନ୍ଦର ଓ ସୁରକ୍ଷିତ କରିବା ପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ମଲାଟ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଉଥିଲା । ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ଅଷ୍ଟମ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଆସିରୀୟମାନେ 'ମାଟିବଟିକା' ବହିକୁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଲଫାପା ବା ଖୋଳ ଭିତରେ ରଖୁଥିଲେ । ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତୀୟଗଣ ପୋଥିକୁ ଦୁଇଟି କାଠପଟା ମଝିରେ ରଖୁଥିଲେ । ମିଶରୀୟମାନେ ପାପିରସ ଦଲିଲକୁ ସେହିପରି କାଠପେଡ଼ିରେ ସାଇତି ରଖୁଥିଲେ । ଆଗେ ଚୀନାମାନେ କନାବହିକୁ କାଠ ଓ ବାଉଁଶ ଖୋଳ ଭିତରେ ରଖୁଥିଲେ ।

ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ କାଗଜ ଓ ଚମଡ଼ାରେ ଯେତେବେଳେ ଲେଖିବା କାମ ଚାଲିଲା, ତାକୁ ଭାଙ୍ଗି ପାଣ୍ଡୁଲିପି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଗଲା । ପଞ୍ଚମ ଶତାବ୍ଦୀଠାରୁ ଏହିପ୍ରକାର ହାତତିଆରି ବହି ବା ପାଣ୍ଡୁଲିପି ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ଚାରି ପାଞ୍ଚୋଟି କାଗଜ ବା ଚମଡ଼ା ଫର୍ଦ୍ଦକୁ ଭାଙ୍ଗି ଏକାଠି ସିଲେଇ କରାଯାଉଥିଲା । ସାଧାରଣତଃ ବାଛୁରି, ଛେଳି, ଘୁଷୁରି ପ୍ରଭୃତି ପଶୁଙ୍କର ଚମଡ଼ା ଏଥିପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିଲା । କେତେକ ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ପାଣ୍ଡୁଲିପିର ଏହିପରି ଚମଡ଼ା ମଲାଟରେ ସୁନ୍ଦର ଅଳଙ୍କାର ଦିଆଗଲା । ଏଥିରେ ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ରଙ୍ଗୀନ୍ ପଥର ଓ ସୁନା ରୂପାର କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ କରାଗଲା । ଷଷ୍ଠ ଓ ସପ୍ତମ ଶତାବ୍ଦୀରେ ରୋମୀୟ ପଣ୍ଡିତ ଓ ସାଧୁମାନେ ଏପରି ଆଡ଼ମ୍ବରପୂର୍ଣ୍ଣ ବହି ବନ୍ଧେଇକୁ ଘୋର ସମାଲୋଚନା କଲେ । ସାଧୁ ଜେରୋମୀ ଥରେ କହିଥିଲେ, “ତୁମର ବହି ସବୁରେ ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ପଥର ଖଚିତ ହେଉଛି, ଅଥଚ ଯିଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟ ତାଙ୍କର ମନ୍ଦିର ଦ୍ୱାରରେ ନଗ୍ନାବସ୍ଥାରେ ମୃତ୍ୟୁବରଣ କରୁଛନ୍ତି ।”

ବିଭିନ୍ନ ଦେଶରେ ବହି ବନ୍ଧେଇ ପାଣ୍ଡୁଲିପି ଲେଖା ଓ ପ୍ରସ୍ତୁତିର ଏକ ବିଭାଗ ଭାବରେ ବିକାଶ ଲାଭକଲା । ପାଣ୍ଡୁଲିପି ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ହୋଇଥିବାରୁ ତାକୁ ମଜବୁତ୍ ଓ ସୁନ୍ଦର ବନ୍ଧେଇ ଓ ମଲାଟ ଦେଇ ସୁରକ୍ଷିତ କରିବା ନିତାନ୍ତ ଦରକାର ମନେ ହେଉଥିଲା । ୫ମ, ୬ଷ୍ଠ ଓ ୭ମ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଆୟରଲଣ୍ଡରେ ପାଣ୍ଡୁଲିପି ଲେଖିବା ଓ ରଙ୍ଗୀନ୍ କରିବା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ପ୍ରସିଦ୍ଧ କେନ୍ଦ୍ର ଥିଲା; କିନ୍ତୁ ଅଧିକାଂଶ ବହି ବନ୍ଧେଇ ଖୁବ୍ ସରଳ ଓ ନିରାଡ଼ମ୍ବର ଥିଲା । ଇଂଲଣ୍ଡରେ ବହି ବନ୍ଧେଇ ପାଇଁ କେତେକ ସ୍ଥାନ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଥିଲା । ୧୩ଶ ଓ ୧୪ଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଇଂରେଜ ବହିବନ୍ଧାଳମାନେ ସାରା ୟୁରୋପରେ ସୁନ୍ଦର ଓ ମଜବୁତ୍ ବହି ବନ୍ଧେଇ ପାଇଁ ବିଖ୍ୟାତ ଥିଲେ ।

୧୧ଶ ଶତାବ୍ଦୀ ପରେ ବଣିଆ ଓ ମଣିକାରମାନଙ୍କ ବିନା ସାହାଯ୍ୟରେ ବହି ବନ୍ଧେଇ ସବୁ ସୁନ୍ଦର କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା ହେଲା । ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଲତାଫୁଲ ଅଙ୍କନର ଛପା ଚମଡ଼ା ମଲାଟ ଉପରେ ଗରମ ଧାତୁ ସାହାଯ୍ୟରେ ଦିଆଗଲା । କେତେକ ଗୀର୍ଜା, ମଠରେ ଥିବା ବହି ବନ୍ଧେଇ କେନ୍ଦ୍ରରେ ଅକ୍ଷର ଓ ଚିତ୍ରଖୋଦିତ ମୋହର ବ୍ୟବହାର କରି ପାଣ୍ଡୁଲିପିର ମଲାଟକୁ ସୁନ୍ଦର ଓ ସଚିତ୍ର କରାଗଲା । ଆଜିକାଲି ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ମୋହର ବିଭିନ୍ନ ଦେଶର ବହି ବନ୍ଧେଇ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଛି ।

ଇଟାଲୀ, ହଲଣ୍ଡ, ଜର୍ମାନୀ, ସୁଇଜରଲଣ୍ଡ, ଫ୍ରାନ୍ସ, ସ୍ପେନ୍ ପ୍ରଭୃତି ଦେଶରେ ୧୪ଶ ଓ ୧୫ଶ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ବହି ବନ୍ଧେଇ ପାଇଁ ବହୁତ କେନ୍ଦ୍ରସ୍ଥାନ ଥିଲା । ବନ୍ଧେଇ ଓ ମଲାଟକୁ ସୁନ୍ଦର ଓ ମଜବୁତ୍ କରିବା ପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ପଦ୍ଧତି ବିକାଶଲାଭ କରିଥିଲା । ଅଳଙ୍କରଣରେ ସବୁଠୁଁ ଅଧିକ ଲୋକପ୍ରିୟ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଥିଲା ମଲାଟରେ ତତଲା ଧାତୁର ଚାପ ପ୍ରୟୋଗ ଓ ସୁନାପାତ, ଗୁଣ୍ଡ ଇତ୍ୟାଦିର ବ୍ୟବହାର । ଏପରି ସୁନାଛୁଆଣୀ ପାଣ୍ଡୁଲିପିକୁ ଭାରି ମନୋରମ କରୁଥିଲା ! ସାଧାରଣତଃ ବହିବନ୍ଧାଳି ପାଣ୍ଡୁଲିପିକୁ ସିଲେଇ ଓ ଚମଡ଼ା ବନ୍ଧେଇ କଲା ପରେ ସୁନା କାରୁକାର୍ଯ୍ୟରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧିଲାଭ କରିଥିବା କାରିଗର ଏହା ଉପରେ ନିଜର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟକଳା ଫୁଟାଉଥିଲା ।

ଛପାକଳର ଉଦ୍ଭାବନ ପରେ ମଧ୍ୟ ବହୁଦିନ ଧରି ଚମଡ଼ା ବନ୍ଧେଇ ଉପରେ ବିଭିନ୍ନ ଅଳଙ୍କରଣ ହେଉଥିଲା; କିନ୍ତୁ ୧୯ଶ ଶତାବ୍ଦୀର ମଧ୍ୟଭାଗରେ ବହି ବନ୍ଧେଇରେ କନାର ବ୍ୟବହାର ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ଭାରି ଲୋକପ୍ରିୟ ହେଲା । କନାବନ୍ଧେଇ ଖୁବ୍ ମଜବୁତ ଓ ସୁଲଭ ହେଲା । ଆଜିକାଲି ଏହି କନାବନ୍ଧେଇ ବହିବନ୍ଧେଇ

ଶିଳ୍ପରେ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଲାଭକରିଛି । ଯଦିଓ ବହୁ ପ୍ରକାର ଯନ୍ତ୍ରପାତି କଳକବ୍‌ଜା ଆଧୁନିକ ବହି ବନ୍ଧେଇରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଛି, ଅନେକ ପ୍ରକାର ପୁରୁଣା ଅଭ୍ୟାସ ଓ ହସ୍ତକର୍ମ ଆଜିକାଲି ମଧ୍ୟ କେତେକ ବହିବନ୍ଧାଳିଙ୍କର ଖୁବ୍ ପ୍ରିୟ ।

ଭଲ ବହି ବନ୍ଧେଇର କାମ ହେଲା ପୃଷ୍ଠାଗୁଡ଼ିକର ସୁରକ୍ଷା, ସୁବିଧାରେ ବହିର ବ୍ୟବହାର, ପଠନ ସମୟରେ ବହିକୁ ପୂରା ଖୋଲିଦେବା, ବାରମ୍ବାର ବ୍ୟବହାରଜନିତ ଧଡ଼ମଡ଼ିରୁ ରକ୍ଷା, ଜଳବାୟୁର ପ୍ରାଦୁର୍ଭାବରୁ ରକ୍ଷା ଓ ବହିକୁ ଏକ ସୁଦୃଶ୍ୟ ବା ସୁନ୍ଦର ରୂପଦାନ । ହାତବନ୍ଧେଇଠାରୁ କଳବନ୍ଧେଇ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁଥିରେ ବହୁ ପ୍ରକାର କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ କରିବାକୁ ହୁଏ ।

ହାତବନ୍ଧେଇ ଅଧିକ ସମୟସାପେକ୍ଷ ଓ ଖର୍ଚ୍ଚବହୁଳ । ଛପାକଳରେ କାଗଜ ଫର୍ଦ୍ଦର ଦୁଇପଟେ ଛପା ହେଲା ପରେ ତାକୁ ପ୍ରଥମେ ଭାଙ୍ଗିବାକୁ ହୁଏ । ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ ହାତ ବା କଳରେ କରାଯାଇପାରେ । ସାଧାରଣତଃ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଫର୍ଦ୍ଦକୁ ଭାଙ୍ଗି ୪, ୮, ୧୬ ବା ୩୨ ପୃଷ୍ଠାର ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ ଭାଗ ବା ସେକ୍‌ସନ୍ କରିବାକୁ ପଡ଼େ । ହାତଭଙ୍ଗା କଳଭଙ୍ଗାଠାରୁ ମନ୍ଥର ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ନିର୍ଭୁଲ ହୋଇଥାଏ । ବହିର ମଳାଟ ଓ ପାଠ୍ୟ ଅଂଶ ମଝିରେ ଯେଉଁ କେତୋଟି ପୃଷ୍ଠା ଥାଏ, ତାକୁ ଶେଷପତ୍ର ବା ଏଣ୍ଡ୍‌ପେପର୍‌ସ୍ କୁହାଯାଏ । ସେଥିରୁ ଗୋଟିଏ ପତ୍ର ମଳାଟପଟାର ଭିତର ପାଖରେ ଲାଗିରହେ ଏବଂ ଆଉ ଗୋଟିଏ ପତ୍ର ମଳାଟ ଓ ପାଠ୍ୟ ଅଂଶ ମଧ୍ୟରେ ରହିଥାଏ । ସୂତାଦ୍ୱାରା ଭାଗଗୁଡ଼ିକ ସିଲେଇ ହୋଇଥାଏ । ସମସ୍ତ ସମୟରେ ଏହି ସିଲେଇ ସୂତାଗୁଡ଼ିକ ବନ୍ଧ ବା ବ୍ରିଜ୍ ଭାବରେ ବହିର ମଝି ମେରୁ ବା ସ୍ପାଇନ୍ ଉପରେ ରହେ ଏବଂ ସମସ୍ତ ସମୟରେ

ସେହି ପୂରା ବହିର ମଝି ମେରୁରେ ହୋଇଥିବା ଘାଇ ଭିତରେ ରହିଥିବାରୁ ବନ୍ଧ ପଟ ବାହାରକୁ ଜଣାପଡନ୍ତି ନାହିଁ ।

ଏକପ୍ରକାର ଅଠା ବହିର ମଝି ମେରୁରେ ଲଗାଇ ଦିଆଯାଇଥାଏ ଏବଂ ସବୁ ଭାଗ ଏଠାରେ ଲାଗିଯାଏ । ଏହା ଫଳରେ ବହିର ମଝି ମେରୁ ମୋଟା ଦିଶେ । ଅବଶ୍ୟ ଏହାକୁ ହାତୁଡ଼ିରେ ପିଟି ଗୋଲେଇ ବା ତିନିକୋଣିଆ କରିଦିଆଯାଏ । ତା ଉପରେ ପୁଣି ରଙ୍ଗୀନ୍ ବା ଭଲ ଛପା କାଗଜ ଲଗାଇ ସୁନ୍ଦର କରାଯାଏ । ଏହିପରି ବିଭିନ୍ନ ଉପାୟରେ ବହିବନ୍ଧେଇ ସୁନ୍ଦର ଓ ସୁଦୃଢ଼ କରାଯାଏ । ଆଗେ ବହି ପୃଷ୍ଠାରେ ବହି ଓ ଲେଖକଙ୍କ ନାମ, ଅଙ୍କନ ପ୍ରଭୃତି ତରଳ ଧାତୁର ମୋହରର ବ୍ଲକ୍‌ଦ୍ୱାରା ଛପା ଯାଉଥିଲା । ଏବେ ବିଭିନ୍ନ ଛପାକଳ ସାହାଯ୍ୟରେ ସେଗୁଡ଼ିକ ଛପି ହୋଇଯାଏ ।

ଆଜିକାଲି ବହି ବନ୍ଧେଇ ଖୁବ୍ ଯାନ୍ତ୍ରିକ ହୋଇପଡ଼ୁଛି । ବିଭିନ୍ନ ଯନ୍ତ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ ଛପା ହୋଇଥିବା ଫର୍ଦ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ଭାଙ୍ଗିବାଠାରୁ ବହିର ବୋର୍ଡ଼ ବନ୍ଧେଇ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁ କାମ ଆପେ ଆପେ ହୋଇଯାଏ । ବହି ବନ୍ଧେଇ କାରଖାନାରେ ପ୍ରଥମ କାମ ହେଲା ଛପା ହୋଇଥିବା ଫର୍ଦ୍ଦଗୁଡ଼ିକର ଭଙ୍ଗା । ସାଧାରଣତଃ ଭାଙ୍ଗିବା ପାଇଁ ତିନି ପ୍ରକାର ଯନ୍ତ୍ର ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ । ତାହା ହେଲା, ଛୁରୀଭଙ୍ଗା ବା ନାଇଫ୍ ଫୋଲ୍‌ଡର, ପଟାଭଙ୍ଗା ବା ପ୍ଲେଟ୍ ଫୋଲ୍‌ଡର ଓ ମିଶ୍ରଣ ଭଙ୍ଗା ବା କମ୍ବିନେସନ୍ ଫୋଲ୍‌ଡର । ଏଥିଭିତରୁ ଯେଉଁ ଯନ୍ତ୍ରରେ ଭଙ୍ଗାଯିବାର କଥା, ସେହି ଯନ୍ତ୍ରର ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ଦୃଷ୍ଟି କାଗଜରେ ଛପା ହୋଇଥାଏ । ନଚେତ୍ ଭାଙ୍ଗିଲାବେଳକୁ ବଡ଼ ଅସୁବିଧା ହୁଏ । କାରଣ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାଙ୍ଗିବା ଯନ୍ତ୍ରର କାର୍ଯ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଥାଏ । ଉଦାହରଣସ୍ୱରୂପ, ଛୁରୀଭଙ୍ଗା ଯନ୍ତ୍ରରେ ଛପା

ଫର୍ଦ୍ଦମାନ ଗୋଟିଏ ପରେ ଗୋଟିଏ କ୍ଷିପ୍ର ଗତିରେ ବହୁ ରୋଲର୍ ମଝିରେ ଗତି କରେ । ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଅନ୍ତର ଛୁରୀ କାଗଜ ଉପରେ ପଡ଼ି ଦୁଇଟି ରୋଲର୍ ମଝିରେ ଚାପିହୁଏ । ଫଳରେ ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁସାରେ କାଗଜଫର୍ଦ୍ଦ ଭାଙ୍ଗ ପୂରା ପଡ଼ିବାଯାଏ ଆଗେଇ ଚାଲେ ।

ସେହିପରି ପଟାଭଙ୍ଗା ଯନ୍ତ୍ରରେ ଛପାଫର୍ଦ୍ଦ ସବୁ ରୋଲର୍ ଓ ପ୍ଲେଟ୍ ବା ଧାତୁପଟା ମଧ୍ୟଦେଇ ଆଗେଇ ଚାଲେ ଏବଂ ମଝିରେ ମଝିରେ ଭାଙ୍ଗି ଶେଷରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନରେ ପହଞ୍ଚେ । ମିଶ୍ରଣଭଙ୍ଗା ଯନ୍ତ୍ରରେ ଉଭୟ ଛୁରୀ ଓ ପଟାଭଙ୍ଗାର କାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଥାଏ । ଏହି ଯନ୍ତ୍ର ଷୋଳପୃଷ୍ଠିଆ ନଅଶହ ଫର୍ଦ୍ଦ କାଗଜକୁ ଘଣ୍ଟାକ ମଧ୍ୟରେ ଭାଙ୍ଗି ଦେଇପାରେ ।

ଯନ୍ତ୍ରବନ୍ଧେଇରେ ହାତବନ୍ଧେଇ ପରି ଶେଷପତ୍ର ବା ଏଣ୍ଡ୍ ପେପର୍‌ର ଆବଶ୍ୟକତା ଖୁବ୍ ବେଶି । ଏହି କାଗଜ ଟାଣ ହେଲେ ବନ୍ଧେଇ ମଜବୁତ୍ ରହିପାରେ ବୋଲି ବହି କାଗଜଠାରୁ ଟାଣ କାଗଜ ଏଥିପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ସବୁ ଛପା ଭାଗ ବା ସେକ୍ସନ୍, ଶେଷପତ୍ର, ମାନଚିତ୍ର, ଚିତ୍ର ପ୍ରଭୃତି କ୍ରମରେ ସଜାଡ଼ି ସାରିଲା ପରେ ଯନ୍ତ୍ରରେ ସିଲେଇ ହୁଏ । ବହିର ମଝି ମେରୁରେ ଫିତା କମ୍ବା ଭଲ ଅଠା ଲଗାଇ ମଜବୁତ୍ କରାଯାଏ । ଅନେକ ସମୟରେ ସିଲେଇ ପରେ ପରେ ଗୋଟିଏ ଯନ୍ତ୍ରରେ ସେସବୁ ଚାପି ଦିଆଯାଏ । ଏହା ଫଳରେ ପୃଷ୍ଠା ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ବାୟୁ ଚାଲିଯାଏ ଏବଂ ସିଲେଇ କେଉଁଠି ଫୁଗୁଳା ହୋଇଗଲେ ପୁଣି ଦୃଢ଼ କରିଦିଆଯାଏ । ତାପରେ କେତେକ ପ୍ରକାର ଯନ୍ତ୍ରରେ ଉକ୍ତ ବହିର ତିନି ପାଖ ଧାର କାଟି ସମତୁଲ କରିଦିଆଯାଏ ।

ଯନ୍ତ୍ରକଳରେ ବହିର କେସ୍ ବା ପଟା ମଲାଟ ବନ୍ଧେଇ ଗୋଟିଏ ଦେଖିବାର କଥା । କାଗଜପଟା ବା କାର୍ଡବୋର୍ଡ ପଟାକୁ ବହି ସମାନ କାଟି କନା, ପ୍ଲାଷ୍ଟିକ୍ ବା ରେକ୍ସିନ୍, ଫିତା ବା ଅଠା ପ୍ରଭୃତି ସାହାଯ୍ୟରେ ସେହି ଯନ୍ତ୍ର କପରି ଶୀଘ୍ର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବହି, ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କେସ୍ ବା ପଟା ମଲାଟ ତିଆରି କରିଦିଏ, ତାହା ଦେଖିବାକୁ ଭାରି ମଜା ଲାଗେ । ସେମିତି ଗୋଟିଏ ଯନ୍ତ୍ର ପ୍ରତ୍ୟେକ ସିଲେଇ ବହିକୁ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଁ ପଟା ମଲାଟ ପିନ୍ଧାଇ ଦିଏ । ଯେମିତି ଧାତବ ମୋହର ସାହାଯ୍ୟରେ ଲେଖା ଓ ଅଙ୍କନର ଛାପ ବନ୍ଧେଇ ମଲାଟ ଉପରେ ଦିଆଯାଏ, ସେମିତି ଏଇ ପ୍ରକାର ଛାପାକଳରେ ଆଜିକାଲି ବୋର୍ଡବନ୍ଧେଇ ମଲାଟ ଉପରେ ଏହିପରି ବହି ଓ ଲେଖକଙ୍କ ନାମ ଅଙ୍କନ ଇତ୍ୟାଦି ଛପାଯାଇ ପାରୁଛି । ଏବେ ପ୍ଲାଷ୍ଟିକ୍ ବା ରେକ୍ସିନ୍ ମଲାଟ ପିନ୍ଧେଇ ବହିକୁ ଆହୁରି ସୁନ୍ଦର ଓ ସୁଦୃଢ଼ କରାଯାଇ ପାରୁଛି ।

ଏବେ ବହି ସବୁ ସୁନ୍ଦର ଖୋଳ ବା ଜ୍ୟାକେଟ୍ ପିନ୍ଧାଇ ବଜାରକୁ ଛଡ଼ା ଦିଆଯାଉଛି । ଏହି ଜ୍ୟାକେଟ୍‌କୁ ମଧ୍ୟ କେତେକ ଧୂଳିଖୋଳ ବା ଡଷ୍ଟର୍‌ୟାପର କହନ୍ତି । କାରଣ ଏହା ବହିକୁ ଧୂଳି ଦାଉରୁ ରକ୍ଷା କରେ । ଏହି ଜ୍ୟାକେଟ୍ ମଧ୍ୟ ବହିର ବିଜ୍ଞାପନ ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏହାର ରଙ୍ଗୀନ୍ ରୂପ ଦୂରରୁ ପାଠକମାନଙ୍କୁ ଆକର୍ଷଣ କରେ ।

ଆଜିକାଲି ବହୁଳ ସଂଖ୍ୟାରେ ବହି ବନ୍ଧେଇ କରିବା ପାଇଁ କେସ୍ ବନ୍ଧେଇ ବ୍ୟତୀତ ଆଉ ଦୁଇଟି ପ୍ରକାର ବନ୍ଧେଇ ଲୋକପ୍ରିୟ ହେଉଛି । ତାହା ହେଲା କଡ଼ ସିଲେଇ ବା ସାଇଡ୍ ଷ୍ଟିଚିଙ୍ଗ ଓ ଜିନ୍ ସିଲେଇ ବା ସ୍ୟାଡ଼ଲ୍ ଷ୍ଟିଚିଙ୍ଗ । ପତ୍ରପତ୍ରିକା, ରିପୋର୍ଟ ପ୍ରଭୃତିରେ କଡ଼ ସିଲେଇ ହୁଏ । ସବୁ ଭାଗଗୁଡ଼ିକୁ ଏକାଠି କରି

ଗୋଟିଏ କଳରେ କଡ଼ ସିଲେଇ କରାଯାଏ । ତାପରେ ବହିର ମଝି ମେରୁରେ ଅଠା ମାରି ଗୋଟିଏ ଲେଖାଁ ପତଳା ମଲାଟ ମଡ଼ାଇ ଦିଆଯାଏ । ଫଳରେ ତାର ସିଲେଇ ସହିତ ଭାଗଗୁଡ଼ିକର ପଛପଟଟି ଏଥିରେ ଘୋଡ଼େଇ ହୋଇଯାଏ । ବହିର ଅନ୍ୟ ତିନ ପାଖ ତିନକ୍ଷୁରବାଲା କର୍ତ୍ତନ କଳରେ ବା ଥ୍ରୀ ନାଇଫ୍ ଟ୍ରିମର୍‌ରେ କାଟି ସମତୁଲ କରିଦିଆଯାଏ । ଏହି ସିଲେଇ ବା ବନ୍ଧେଇରେ ଖର୍ଚ୍ଚ କମ୍ ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ଏଇ ସିଲେଇ ହୋଇଥିବା ବହିକୁ ପାଠ କଲାବେଳେ ପୂରା ଖୋଲେ ନାହିଁ ।

ଜିନ୍ ସିଲେଇ ୧୦୦ ପୃଷ୍ଠାରୁ କମ୍ ଥିବା ବହି ବନ୍ଧେଇ ପାଇଁ ଭାରି ସୁବିଧାଜନକ । ଏହିପରି ବନ୍ଧେଇ ପାଇଁ ଭାଗଗୁଡ଼ିକୁ ଗୋଟିକ ଭିତରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ରଖାଯାଇଥାଏ । ଶେଷରେ ସବୁରି ଉପରେ ମଲାଟ ଦେଇ ଏକାଠି ଗୋଟିଏ ତାର ବା ସୂତାରେ ବହି ମଝିରେ ସିଲେଇ କରାଯାଏ । ତାପରେ ପୂର୍ବପରି ତିନକ୍ଷୁରବାଲା କର୍ତ୍ତନ କଳରେ ଉକ୍ତ ବହିର ତିନ ପାଖ କାଟି ସମାନ କରିଦିଆଯାଏ । କଡ଼ ସିଲେଇ ପରି ଏହି ସିଲେଇ ହୋଇଥିବା ବହି ପୂରା ଖୋଲିବାରେ ବିଶେଷ ଅସୁବିଧା ହୁଏ ନାହିଁ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବହି ଓ ପତ୍ରିକା ବନ୍ଧେଇରେ ଏହି ଜିନ୍ ସିଲେଇ ଭାରି ଦରକାର ।

ଆଉ ଏକପ୍ରକାର ବନ୍ଧେଇର ନାମ ଅଠାଲଗା ବା ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ବନ୍ଧେଇ (ଆଡ୍‌ହେସିଭ୍ ବା ପର୍‌ଫେକ୍ଟ ବାଇଣ୍ଡିଙ୍ଗ) । ଏମିତି ସିଲେଇରେ ସବୁ ଭାଗ ଏକାଠି ସଜାଡ଼ି କଡ଼ରେ ସିଲେଇ କରାଯାଏ ଏବଂ ପଛରେ ଅଠା ବୋଳି କାଗଜ ମଲାଟ ମଡ଼ାଇ ଦିଆଯାଏ । ପୂର୍ବପରି କର୍ତ୍ତନ କଳରେ ବହିର ଅନ୍ୟ ତିନ ପାଖ କାଟି ଦିଆଯାଏ ।

ଆଜିକାଲି କାଗଜ ଭାଙ୍ଗିବା, ସିଲେଇ କରିବା, ଅଠା ଲଗାଇବା, କେସ୍ ମଲାଟ ତିଆରି କରି ତାକୁ ମଡ଼ାଇବା, କାଗଜ

କାନ୍ଧି ସମାନ କରିବା ପ୍ରଭୃତି ସବୁ ବହି ବନ୍ଧେଇ କାମ କଳ ବଳରେ ହୋଇଯାଉଛି । ସତେ କେତେ ଚଞ୍ଚଳ ବହି ବିଭିନ୍ନ ପୋଷାକ ପିନ୍ଧି ଦୁନିଆକୁ ବାହାରି ପଡ଼ୁଛି ! ବନ୍ଧେଇ ଯୋଗୁଁ ବହି କେବଳ ସୁନ୍ଦର ଦିଶୁ ନାହିଁ, ଏହା ପାଣିପବନ, ପୋକଜୋକ, ଧୂଳିବାଲି ହାତରୁ ତାକୁ ରକ୍ଷା କରିପାରୁଛି ।

ବହିର ଗମନାଗମନ

ବହିଟି ଜନ୍ମ ହୋଇ ପୋଷାକ ପିନ୍ଧିଲାମାତ୍ରେ ଯାତ୍ରା ଆରମ୍ଭ କରେ । ସେ ମଣିଷ ଶିଶୁ ପରି ଘର କୋଣରେ ରହିବାକୁ ସୁଖ ପାଏ ନାହିଁ । ତାର ବାପାମାଆ ମଧ୍ୟ ତାକୁ ଘରମୁହାଁ ହେବାକୁ ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ସେ ଯେତେ ଶୀଘ୍ର ସକ୍ଷମ ହୋଇ ଦୁନିଆ ଦୁଆରେ ପାଦ ଦିଏ, ତାର ବାପାମାଆ ସେତେ ଖୁସି ହୁଅନ୍ତି । ଯେଉଁ ବହିଗୁଡ଼ିକ ପଢୁଆ ଓ ଉପଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଏକୁଣ୍ଡିବନ୍ଧ ରହନ୍ତି ନାହିଁ, ସେମାନଙ୍କୁ ବାପାମାଆ ଭଲ ପାଅନ୍ତି ନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟ ସ୍ବର ପାଞ୍ଚ ଶହ ବର୍ଷ ତଳେ ଯେତେବେଳେ ବହି ଛପା ନ ହୋଇ ପାଣ୍ଡୁଲିପି ଆକାରରେ ରହୁଥିଲା, ସେତେବେଳେ ସେ ଏକୋଇର ବଳା ହଣିକେସନ ପରି ବାପାମାଆଙ୍କର ପାଖେ ପାଖେ ରହୁଥିଲା । ତାକୁ ଆଖି ଆଡ଼ୁଆଳରେ ରଖି ସେମାନେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହେଉ ନ ଥିଲେ । ଏବେ କିନ୍ତୁ ଯୁଗ ବଦଳିଛି । ବହି-ପିଲାମାନଙ୍କୁ ବାହାର ଦୁନିଆକୁ ଛାଡ଼ି ପ୍ରକାଶକ-ପିତାମାତା ଖୁବ୍ ସୁଖୀ, ଖୁବ୍ ଆନନ୍ଦିତ !

ପିଲା ଜନ୍ମ ପୂର୍ବରୁ ତା ପାଇଁ କିଛି କଲେ ଲୋକେ ଥଟ୍ଟାରେ କହନ୍ତି, "ପୁଅ ନାହିଁ ପୁଅ ପେଟରେ, ପୁଅ ପାଇଁ ବାଘ ଖଡୁ ଗଢ଼ାଉଛି, ବନମାଳୀପୁର ହାଟରେ ।" କିନ୍ତୁ ବହି ଜନ୍ମ ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରକାଶକ ତାର

ବିକ୍ରୟ ଓ ବିଜ୍ଞାପନ ପାଇଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରେ । ଆଜିକାଲି ବହି ବିକ୍ରୟର ପ୍ରସାର ପାଇଁ ପ୍ରକାଶକମାନଙ୍କୁ ବହୁ ଯୋଜନା କରିବାକୁ ପଡ଼ୁଛି । ବିଭିନ୍ନ ଉପାୟରେ ପାଠକ ଓ ବିକ୍ରେତାମାନଙ୍କୁ ବହି ସଂପର୍କରେ ଜଣାଇବା ପାଇଁ ପ୍ରକାଶକ ଚେଷ୍ଟା କରେ । କେତେ ପ୍ରକାର ଜିନିଷ ଛପାଇ ବାଣ୍ଟିବାକୁ ପଡ଼େ । ଏହିସବୁ ଜିନିଷକୁ ବଢ଼ତି ଦରବ ବା ପ୍ରମୋସନ ମ୍ୟାଟେରିଆଲ୍ସ କୁହାଯାଏ ।

ସେଥିମଧ୍ୟରେ ପରିଚୟପତ୍ର ବା ବ୍ଲର୍ବ ଖୁବ୍ ଜଣାଶୁଣା । ବହି ସଂପର୍କରେ ଗୋଟିଏ ଅନୁଚ୍ଛେଦ ବା ପାରାଟିଏ ଲେଖି ବହିତାଲିକା ବା କାଟ୍‌ଲଗ୍‌ରେ ଛପିବାକୁ ହୁଏ । ସେହି ବହି ବା ଅନ୍ୟ ବହିର ଜ୍ୟାକେଟ୍‌ରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରକାଶକ ଏହିପରି ସଂକ୍ଷେପରେ ଛପିଥାନ୍ତି । ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ ଅଲଗା କାଗଜରେ ମଧ୍ୟ ବହି ସଂପର୍କରେ ପରିଚୟପତ୍ର ଛପି ଦିଆଯାଏ । ଏହିସବୁ ଜିନିଷକୁ ବହି ପ୍ରକାଶକ ପୂର୍ବରୁ ବା ପରେ ବହିବିକ୍ରେତା, ଗ୍ରନ୍ଥାଗାରିକ ବା ଲାଇବ୍ରେରିଆନ୍ ଓ ପାଠକ ମହଲରେ ବଣ୍ଟନ କରିଥାନ୍ତି ।

ସେହିପରି ପୁସ୍ତକ ସମୀକ୍ଷା ବା ବୁକ୍ ରିଭ୍ୟୁ ବହିର ବିଜ୍ଞାପନ ପାଇଁ ଏକ ସୁଲଭ ଓ ସୁବିଧାଜନକ ମାଧ୍ୟମ । ଏଥିପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ପତ୍ରପତ୍ରିକାର ସଂପାଦକଙ୍କ ପାଖକୁ ସମୀକ୍ଷା ପାଇଁ ଦୁଇ ତିନି ଖଣ୍ଡ ବହି ପଠାଯାଏ । କେତେକ ପତ୍ରିକା ବହିର ଆଲୋଚନା କରନ୍ତି ତ କେତେକ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ପୁଣି ଯେଉଁମାନେ କରନ୍ତି ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ କିଏ ଅନୁକୂଳ ତ କିଏ ପ୍ରତିକୂଳ ମତ ଦିଅନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଉଭୟକୁ ପ୍ରକାଶକ ମୁକ୍ତ ମନରେ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଦରକାର । କେତେକ ସଂପାଦକ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବହିର ସମୀକ୍ଷା କରିବାରେ ଆଗ୍ରହୀ ହୋଇ ସଂପୃକ୍ତ ପ୍ରକାଶକଙ୍କ ପାଖକୁ ଉକ୍ତ ବହି ପଠାଇବା ପାଇଁ ପତ୍ର ଲେଖନ୍ତି । ସେହି ସଂପାଦକ ତାଙ୍କ ପତ୍ରିକାରେ ଉକ୍ତ

ବହିର ସମୀକ୍ଷା ନିଶ୍ଚୟ କରିବେ ବୋଲି ଆଶା କରିବା ସ୍ୱାଭାବିକ । ପୁସ୍ତକ-ସମୀକ୍ଷାରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିବା ଅନୁକୂଳ ମତକୁ ଛାପି ପ୍ରକାଶକ ବିକ୍ରେତା, ଗ୍ରନ୍ଥାଗାରିକ ଓ ପାଠକମାନଙ୍କ ନିକଟକୁ ପଠାଇଥାନ୍ତି । କେତେକ ପ୍ରକାଶକ ଦ୍ୱିତୀୟ ସଂସ୍କରଣ ହେଲାବେଳେ ବହିର ଜ୍ୟାକେଟ୍‌ରେ ଏହି ଅନୁକୂଳ ମତକୁ ଛାପି ଦିଅନ୍ତି ।

ପତ୍ରପତ୍ରିକାରେ ପ୍ରକାଶକମାନେ ସେମାନଙ୍କ ପୁସ୍ତକଗୁଡ଼ିକର ବିଜ୍ଞାପନ ଦିଅନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଅଧିକ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବାକୁ ପଡ଼େ । ତେଣୁ ସେମାନେ ସହର ସମ୍ମତ ପତ୍ରପତ୍ରିକା ବାଛି ଯେଉଁଥିରେ ସେମାନଙ୍କ ବହିର ବିଜ୍ଞାପନ ଦେଲେ ବହୁଳ ପ୍ରସାର ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଉପଯୁକ୍ତ ପାଠକ ଓ ବିକ୍ରେତା ଗୋଷ୍ଠୀରେ ପହଞ୍ଚି ପାରିବ ଦେଖନ୍ତି । ଯେଉଁ ପ୍ରକାଶକମାନେ ଭାବନ୍ତି ଯେ ସେମାନେ ଅଧିକ ଆକର୍ଷଣୀୟ ଓ ସୁନ୍ଦର ଭାବରେ ଅକ୍ଷର ଓ ଚିତ୍ରସଜ୍ଜା କରିପାରିବେ, ସେମାନେ ତାହା କରି କେବଳ ପତ୍ରପତ୍ରିକାରେ ଛାପି ଦେବାପାଇଁ ଦିଅନ୍ତି । କାରଣ ଚିତ୍ତାକର୍ଷକ ଭାବରେ ପ୍ରକାଶ କରିବା ଉପରେ ବିଜ୍ଞାପନର ସଫଳତା ବହୁ ପରିମାଣରେ ନିର୍ଭର କରେ । ଯେଉଁ ବହି ବିଷୟରେ ବିଭିନ୍ନ ମହଲରେ ଆଲୋଚନା ହୁଏ, ତାର ବିଜ୍ଞାପନ ସେତେ ସଫଳ ହୋଇନ୍ଥା ବା ହେବ ବୋଲି ଅନୁମାନ କରାଯାଇପାରେ ।

ସମୟ ସମୟରେ ବହି ସମ୍ପର୍କୀୟ ବିବରଣୀ ଗୋଟିଏ କାର୍ଡରେ ଛାପି ପ୍ରକାଶକମାନେ ଗ୍ରନ୍ଥାଗାର ଓ ବହି ବିକ୍ରେତାମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ପଠାନ୍ତି । ବହିପତ୍ର କିଣାବିକା ସମୟରେ ସେମାନେ ଏହାକୁ ଦେଖନ୍ତି । ଅଧିକାଂଶ ପ୍ରକାଶକ ସେମାନଙ୍କ ପୁସ୍ତକଗୁଡ଼ିକୁ ବିଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ କରି ଏବଂ ଉପାଦେୟ ବହିଗୁଡ଼ିକ ସମ୍ପର୍କରେ ଟିପ୍ପଣୀ ଦେଇ ପ୍ରତି ବର୍ଷ ପୁସ୍ତକତାଲିକା ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି । କେତେକ ସେହି ତାଲିକାକୁ

ସୁପାଠ୍ୟ ଓ ସଚିତ୍ର ମଧ୍ୟ କରନ୍ତି । ସେମାନେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ବିଭିନ୍ନ ମହଲକୁ ପଠାଇ ବହି ବିକ୍ରୟର ପଥ ସୁଗମ କରନ୍ତି । ସମୟ ସମୟରେ ସେମାନେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନକୁ ପତ୍ର ଲେଖି ନିଜ ନିଜ ପ୍ରକାଶନ ବିଷୟରେ ବିଜ୍ଞପ୍ତି ଦିଅନ୍ତି ।

ଆଜିକାଲି କେତେକ ବହିର ମଲାଟ ଓ ଜ୍ୟାକେଟ୍‌ରେ ସମ୍ପୃକ୍ତ ଲେଖକଙ୍କର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଜୀବନୀ ଓ ଫଟୋ ଛପାଯାଇଥାଏ । ଏହି ଉପାୟ କେତେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପୁସ୍ତକର ପ୍ରସାର ପାଇଁ ସହାୟକ ହୁଏ । ବିଶେଷତଃ ଲୋକପ୍ରିୟ ଓ ସୁପରିଚିତ ଲେଖକମାନଙ୍କ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହି ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅଧିକ ସୁଫଳ ଦେଇଥାଏ ।

ରେଡିଓ ଓ ଟେଲିଭିଜନ ମଧ୍ୟ ବହିପତ୍ରର ବିଜ୍ଞାପନ ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ସୁଯୋଗ ଦିଏ । କେତେକ ରେଡିଓ ଓ ଟେଲିଭିଜନ କିଛି ପଇସା ନେଇ ଏମିତି ବହି ବିଜ୍ଞାପନ କରନ୍ତି । କେତେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଲେଖକ ଓ ପ୍ରକାଶକମାନଙ୍କୁ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ପୁସ୍ତକ ସମ୍ପର୍କରେ ଆଲୋଚନା କରିବାକୁ ଦିଆଯାଏ । ସମୟ ସମୟରେ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ୍‌କାରର ବ୍ୟବସ୍ଥା ହୋଇ ନୂତନ ପୁସ୍ତକ ସମ୍ପର୍କରେ ଆଲୋକପାତ କରାଯାଏ । ଏହିପରି ବିଜ୍ଞାପନ ଓ ଆଲୋଚନା ବିଭିନ୍ନ ପୁସ୍ତକର ଚାହିଦା ବଢ଼ାଇଦିଏ ଏବଂ ବିକ୍ରୟର ପ୍ରସାର ଘଟେ ।

ଦୋକାନ ଓ ପାଠାଗାର ପ୍ରଭୃତିର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ନୂତନ ବହି, ତାର ପରିଚୟପତ୍ର, ଆନୁଷଙ୍ଗିକ ଫଟୋଚିତ୍ର, ମଲାଟଖୋଳ ଆଦି ସଜାଇ ରଖିବାକୁ ବାତାୟନ ପ୍ରଦର୍ଶନୀ ବା ଉଇଣ୍ଡୋ ଡିସ୍‌ପ୍ଲେ କୁହାଯାଏ । ଏହି ଉପାୟରେ ମଧ୍ୟ ପାଠକ ବା କ୍ରେତାମାନଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରାଯାଇଥାଏ । ଉତ୍ସବ, ସଭାସମିତି ପ୍ରଭୃତି ବିଭିନ୍ନ ଘଟଣାରେ ପୁସ୍ତକ ପ୍ରଦର୍ଶନୀ, ବହିମେଳା ଆଦି ସଂଗଠନ କରିବାଦ୍ୱାରା ବିଜ୍ଞାପନ ଓ ବିକ୍ରୟର ବିକାଶ ଘଟେ ।

ଆଇନ ଅନୁସାରେ କେତେକ ସରକାରୀ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ ଓ ସର୍ବସାଧାରଣ ପାଠାଗାରକୁ କେତେଖଣ୍ଡ ନୂତନ ପୁସ୍ତକ ମାଗଣାରେ ପଠାଇବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅଛି । ସେହିପରି ବହିର ଲେଖକ, ସମାଲୋଚକ, କୃତବିଦ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରଭୃତିଙ୍କୁ ନୂତନ ବହି ଉପହାର-ସ୍ୱରୂପ ଦିଆଯାଏ । ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପରିପୂରକ ପଠନ-ସାମଗ୍ରୀ ବା ସପ୍ଲିମେଣ୍ଟାରୀ ମ୍ୟାଟେରିଆଲ୍‌ସ ପ୍ରକାଶକମାନେ ବିଭିନ୍ନ କର୍ମକର୍ତ୍ତା, ସମୀକ୍ଷକ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ କରିଥାନ୍ତି । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଦେଶ ବିଶେଷତଃ ଯୁକ୍ତରାଷ୍ଟ୍ର ଆମେରିକା, ବିଲାତ ପ୍ରଭୃତି ରାଜ୍ୟରେ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ପ୍ରକାଶନ ଘରୋଇ ପ୍ରକାଶକମାନଙ୍କ ହାତରେ ଥିବାରୁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ବିଷୟରେ ଶହ ଶହ ପ୍ରକାର ବହି ପ୍ରକାଶିତ ହୁଏ ଏବଂ ସେହିସବୁ ବହିର ପ୍ରକାଶକମାନେ ବହୁସଂଖ୍ୟାରେ ସମ୍ପୃକ୍ତ କର୍ମକର୍ତ୍ତା ଓ ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷଙ୍କ ମତାମତ ପାଇଁ ବାଣ୍ଟିଥାନ୍ତି ।

ଦିନକୁ ଦିନ ଏହିପରି ପୁସ୍ତକ ପ୍ରକାଶନ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବିଜ୍ଞାପନର ଖର୍ଚ୍ଚ ବଢ଼ିଚାଲିଛି । ଏବେ ପ୍ରକାଶନ ଖର୍ଚ୍ଚର ଶତକଡ଼ା ପାଞ୍ଚ ଭାଗ ବିଜ୍ଞାପନ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇଥାଏ । ଏହାକୁ ଏକ ଆବଶ୍ୟକ ଖର୍ଚ୍ଚ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ହେବ ।

ଏହାପରେ ବହିର ବିକ୍ରୟ ପାଇଁ ନାନାପ୍ରକାର ଆଇନ ଓ କାଇଦାକଟକଣା ପ୍ରଚଳିତ ହୋଇଥାଏ । କୌଣସି ବହିର ମୌଳିକ ଉପାଦାନକୁ କେହି ଯେପରି ଚୋରି କରି ନ ନିଅନ୍ତି ବା ପୂରାପୂରି କୌଣସି ବହିର ଭାଷା ଓ ଶୈଳୀକୁ କେହି ଯେପରି ବ୍ୟବହାର ନ କରନ୍ତି, ସେଥିପାଇଁ ସ୍ୱତ୍ୱାଧିକାରୀ ବା କପିରାଇଟ୍ ଆଇନ ପ୍ରଭୃତି ରହିଛି । ଲେଖକ ଓ ପ୍ରକାଶକମାନଙ୍କର ଅନୁମତି ନ ନେଇ କେହି ବହିର ଏକ ଉପାଦେୟ ଅଂଶ ବ୍ୟବହାର କରିବା ଆଇନବିରୋଧୀ । ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ସ୍ତରରେ ବହୁ ସଭାସମିତି ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୋଇ ଲେଖକ

ପ୍ରକାଶକମାନଙ୍କର ସ୍ୱାର୍ଥ ସଂରକ୍ଷଣ ଓ ପୁସ୍ତକର ଆମଦାନୀ ରପ୍ତାନି ଦିଗରେ ଦେଶଗୁଡ଼ିକ ନିଜ ନିଜ ଭିତରେ କେତେକ ସୁବିଧା ସୁଯୋଗ ଦେବାପାଇଁ ରାଜି ହୋଇଛନ୍ତି । ସେସବୁ ସୁବିଧା ସୁଯୋଗକୁ ସଦାଚରଣ ବା ଫେୟାର ଡିଲିଂ କୁହାଯାଏ । ସେହିପରି କୌଣସି ବହିରେ କୌଣସି ସଂସ୍ଥା ବା ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷଙ୍କର କୁତ୍ସାରଟନା ଓ ଅସମ୍ମାନ କରିବା ଆଇନାନୁମୋଦିତ ନୁହେଁ । ବିଶେଷ ଅଶ୍ଳୀଳତା କୌଣସି ବହିରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲେ ସରକାର ତାର ଲେଖକ ଓ ପ୍ରକାଶକ, ଏପରିକି ମୁଦ୍ରାକରଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ମୋକଦ୍ଦମା ରୁଜୁ କରିପାରନ୍ତି । ଅଶ୍ଳୀଳ ସାହିତ୍ୟକୁ ଇଂରାଜୀରେ 'ପୋର୍ଣ୍ଣଗ୍ରାଫି' କୁହାଯାଇ ନିନ୍ଦାବାଦ କରାଯାଇଥାଏ ।

ପୁସ୍ତକ ବିକ୍ରୟ ଏକ କଳା । ଏଥିପାଇଁ ବିକ୍ରେତାଙ୍କର ଯଥେଷ୍ଟ ଅଭିଜ୍ଞତା ଓ କର୍ମକୁଶଳତା ମଧ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକ । କେହି ହଠାତ୍ ପୁସ୍ତକ ବିକ୍ରୟ କରିବାରେ ଦକ୍ଷତା ବା ସଫଳତା ଲାଭକରିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ସେଥିପାଇଁ ଆଜିକାଲି ବିଭିନ୍ନ ଉନ୍ନତ ଦେଶରେ ପୁସ୍ତକ ବିକ୍ରେତା ସଂଘ, ପ୍ରକାଶକ ପରିଷଦ ଓ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନ ଆନୁକୂଲ୍ୟରେ ତାଲିମ ଓ ଶିକ୍ଷାଦାନର ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେଉଛି । ସେମାନେ ପୁସ୍ତକ ବିକ୍ରୟର କେତେକ ବୈଷୟିକ କୌଶଳ ଓ ଜ୍ଞାନ ଶିକ୍ଷା କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପାଠକ ଓ ଗ୍ରାହକମାନଙ୍କ ପ୍ରତି କିପରି ଭଦ୍ର ବ୍ୟବହାର ଓ ସହଯୋଗ କରିବାକୁ ହେବ, ତାଲିମ ପାଇଥାନ୍ତି । ଏହାଦ୍ୱାରା ସେମାନେ ସେମାନଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ସହଜ, ସରଳ ଓ ସଫଳ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇଥାନ୍ତି ।

ବିକ୍ରେତାମାନଙ୍କ ପରି ପୁସ୍ତକ ପ୍ରକାଶକମାନଙ୍କ ପ୍ରତିନିଧି ବା ରିପ୍ରେଜେଣ୍ଟେଟିଭ୍ ପୁସ୍ତକ ବିଜ୍ଞାପନ ଓ ବିକ୍ରୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ ସଂପାଦନ କରିଥାନ୍ତି । ସେମାନେ ପ୍ରକାଶକଙ୍କର

ଆଖି କାନ ପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥାନ୍ତି । ସେମାନେ ପୁସ୍ତକଗୁଡ଼ିକର ବିକ୍ରୟ ପାଇଁ କେବଳ କ୍ଷେତ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତ କରନ୍ତି ନାହିଁ, କୌଣସି ନୂତନ ପ୍ରକାଶନର ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁଭବ କରି ପ୍ରକାଶକଙ୍କୁ ଜଣାନ୍ତି । ସେମାନେ ଟେଣ୍ଡ୍ର ଶାଗୁଆ ଘାସ ପଡ଼ିଆ ଖୋଜିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଦୁଧିଆଳ ଗାଈର ମଧ୍ୟ ସନ୍ଧାନ ନିଅନ୍ତି । ପୁସ୍ତକ ବିକ୍ରେତା, ପାଠକ, ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନ, କର୍ମକର୍ତ୍ତା, ପ୍ରକାଶକ ପ୍ରଭୃତି ବିଭିନ୍ନ ଗୋଷ୍ଠୀ ମଧ୍ୟରେ ସେମାନେ ଯୋଗସୂତ୍ର ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି । ସେମାନେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି ଏବଂ ବିଭିନ୍ନ ଦେଶରେ ସେମାନଙ୍କର ନାମକରଣ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ହୋଇଥାଏ । ବିକ୍ରେତାମାନଙ୍କ ପରି ପ୍ରତିନିଧିମାନେ ପୁସ୍ତକ ବିକ୍ରୟ ସମ୍ପର୍କୀୟ ଆଇନକାନୁନରେ ସମ୍ୟକ୍ ଜ୍ଞାନଲାଭ କରିଥାନ୍ତି ।

ପୁସ୍ତକ ବିକ୍ରେତାମାନଙ୍କୁ ପ୍ରକାଶକମାନେ ବିଭିନ୍ନ ପୁସ୍ତକର ବିକ୍ରୟ ପାଇଁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସୁବିଧା ସୁଯୋଗ ଦିଅନ୍ତି । ପ୍ରକାଶକମାନେ ବିଭିନ୍ନ ହାରରେ ଅଗ୍ରୀମ ନେଇ ବିକ୍ରେତାମାନଙ୍କୁ ବହୁସଂଖ୍ୟକ ପୁସ୍ତକ ବିକ୍ରି ପାଇଁ ଦେଇଥାନ୍ତି । ସେମାନେ ବହିର ଉପାଦେୟତା ଓ ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁସାରେ ବିକ୍ରେତାମାନଙ୍କୁ ଶତକଡ଼ା ପଞ୍ଚିଶ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହାରରେ କମିଶନ ବା ଡିସ୍କାଉଣ୍ଟ ଛାଡ଼ିଦିଅନ୍ତି । ବିଭିନ୍ନ ସର୍ତ୍ତ ଓ ସୁବିଧାରେ ପ୍ରକାଶକମାନେ ପାଇକାରୀ ଓ ଖୁଚୁରା ବ୍ୟବସାୟୀମାନଙ୍କୁ ପୁସ୍ତକ ଯୋଗାଇ ଦିଅନ୍ତି ।

ଅନେକ ବହି ଡାକରେ ମଧ୍ୟ ଦେଶବିଦେଶର ଗ୍ରାହକ ଓ ବିକ୍ରେତାମାନଙ୍କୁ ଯୋଗାଇ ଦିଆଯାଏ । ଏ ପ୍ରକାର ବିକ୍ରି ଅଧିକ ଶ୍ରମ ଓ ଜନଶକ୍ତିର ଆବଶ୍ୟକତା ଯୋଗୁଁ ବ୍ୟୟବହୁଳ ହେଲେହେଁ ପୁସ୍ତକର ପ୍ରସାର ଦୃଷ୍ଟିରୁ ନିତାନ୍ତ ଦରକାର । ଏଥିପାଇଁ ଦୋକାନ

ବହିଠାରୁ ଅଧିକ ନିୟମକାନୁନ ଓ କାଇଦା କଟକଣାରେ ଜ୍ଞାନ ଆବଶ୍ୟକ । ଦେଶ ଭିତର କାରବାର ପାଇଁ ଡାକ ଖର୍ଚ୍ଚ, ଡାକଘର ନିୟମାବଳୀ, ରେଳଗାଡ଼ି, ବସ୍ ପ୍ରଭୃତି ଭଡ଼ା ହାର ପ୍ରଭୃତିରେ ଜ୍ଞାନ ଏବଂ ଦେଶ ବାହାର କାରବାର ପାଇଁ ଏହା ବ୍ୟତୀତ କଷ୍ଟମ୍ସ, ଡ୍ୟୁଟିଜ୍, ରପ୍ତାନି ଆମଦାନୀ କଟକଣା ବା କଂଟ୍ରୋଲ ପ୍ରଭୃତି ବିଷୟରେ ସମ୍ୟକ୍ ଜ୍ଞାନ ଓ ଅଭିଜ୍ଞତା ଏକାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । ବହିପାଇଁ ଯେଉଁ ଅର୍ଡର ମିଳୁ ଆସେ, ତାକୁ ଭଲକରି ପଢ଼ି ସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ ଠିକଣା ପ୍ରଭୃତି ଲେଖି ଏବଂ ଉପଯୁକ୍ତ ଭଡ଼ା ଦେଇ ପାର୍ସଲ, ଭି.ପି.ପି. ପ୍ରଭୃତି ନ କଲେ ଅନେକ ଅସୁବିଧାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ପଡ଼େ । ଏଥିପାଇଁ ଅଯଥା ଅପବ୍ୟୟ ମଧ୍ୟ ହୋଇଥାଏ । ଏହାଦ୍ୱାରା ମଧ୍ୟ ପ୍ରକାଶକଙ୍କର ସୁନାମ ଓ ପ୍ରତିଷ୍ଠାରେ ଆଞ୍ଚ ଆସେ ।

ଏହିପରି ଦେଶବିଦେଶରେ ବହିର ଯାତ୍ରା ପାଇଁ ବହୁ ଆଇନ-କାନୁନ ଓ କାଇଦା କଟକଣା ରହିଛି । ସେଗୁଡ଼ିକୁ ମାନି ବହି ଗାଡ଼ି, ମଟର, ବସ୍, ଟ୍ରକ୍, ଜାହାଜ, ଉଡ଼ାଜାହାଜ ପ୍ରଭୃତିରେ ଯାତାୟାତ କରେ । ଏହାର ଯାତ୍ରା ପ୍ରକୃତରେ ବଡ଼ ବିସ୍ମୟକର । ଏହା ତାର ଲକ୍ଷ୍ୟସ୍ଥଳରେ ପହଞ୍ଚିବା ପାଇଁ କେତେ କେତେ ଲୋକଙ୍କର ହାତ ଛୁଏ, କେତେ ଲୋକଙ୍କର ହାତଛଡ଼ା ହୁଏ, କେତେ ପ୍ରକାର ରୂପ ଧରେ ଆଉ କେତେ ବାଧା ବିଘ୍ନ ଅତିକ୍ରମ କରେ ! କେତେବେଳେ ଛପା କଳରେ ତ କେତେବେଳେ ଗୋଦାମ ଘରେ, କେତେବେଳେ ଦୋକାନରେ ତ କେତେବେଳେ ଆଲମାରି ମଧ୍ୟରେ, କେତେବେଳେ ମେଜ ଉପରେ ତ କେତେବେଳେ ବ୍ୟାଗ୍ ଭିତରେ ସେ ବିଶ୍ରାମ ନିଏ । ତାର କ୍ରେତା ପାଖରେ ସେ ସାରାଜୀବନ ବିଶ୍ୱସ୍ତ ସାଥୀଭାବରେ ରହେ । ପ୍ରକୃତରେ ବହି ମନୁଷ୍ୟର ପ୍ରିୟ ବନ୍ଧୁ । ତାର ସୁଖଦୁଃଖ, କାର୍ଯ୍ୟ ବିଶ୍ରାମ ସବୁ ସମୟର ସାଙ୍ଗ । ମନୁଷ୍ୟ ବହି ପାଖରେ ଚିର ଋଣୀ,

ତାର ଉପକାର ଯେ ଭୁଲିଗଲେ ନିଜର ଅପକାର କରି ବସିବ । ବହି ନିଜେ ନିର୍ଜୀବ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ଆମକୁ ନୂଆ ଜୀବନ, ନୂଆ ଆଶାଭରସା ଦିଏ । ତାର ଗୋଡ଼ହାତ ନ ଥାଇ ସୁଦ୍ଧା ସେ କେତେ ଆଡ଼େ ଯିବାଆସିବା କରେ ସତେ !

ବହିର ଭବିଷ୍ୟତ

ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଇଂରେଜ କବି ଉଇଲିୟମ୍ ଓଆର୍ଡସଓର୍ଥ ବହି ବିଷୟରେ ତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ କବିତାରେ ଯାହା କହିଛନ୍ତି, ତାର ଓଡ଼ିଆ ତର୍ଜମା ହେଲା :

ବାକ୍ୟ ଆଳାପ ମନୁଷ୍ୟର ବଡ଼ ଗୁଣ;
ଲେଖା କିନ୍ତୁ ତାର ହାତର ଗଉରବ ।
ଛପା ଆସିଲା କେତେ ସମ୍ଭାବନା ନେଇ
ଚିନ୍ତା-ରାଇଜ ବ୍ୟାପିଗଲା କେତେ କାହିଁ !
ସତ୍ୟ ପ୍ରେମ ବାଧା ମାନିଲା ନାହିଁ !

ମହାନ୍ ଜର୍ମାନ୍ ସଂସ୍କାରକ ମାର୍ଟିନ୍ ଲୁଥେର୍ ଛାପାକଳର ଉଦ୍ଭାବନକୁ 'ବୌଦ୍ଧିକ ଅନ୍ଧକାର ଭିତରୁ ମନୁଷ୍ୟର ମୁକ୍ତି' ବୋଲି କହିଥିଲେ । ଅଷ୍ଟାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଜଣେ ଫରାସୀ ରାଜନୀତିଜ୍ଞ କହିଥିଲେ, "ଛପା ୟୁରୋପର ଭାଗ୍ୟ ବଦଳାଇ ଦେଇଛି । ଏହା ପୃଥିବୀର ରୂପ ବଦଳାଇ ଦେବ ।" ଛାପାକଳର ପିତା ଜୋହାନ୍ ଗୁଟେନବର୍ଗ ଛପାକୁ ଗୋଟିଏ 'ସାହସିକ କାର୍ଯ୍ୟ ଓ କଳା' ବୋଲି ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଥିଲେ ।

ମୁଦ୍ରଣ କଳା ପ୍ରକୃତରେ ଦୀର୍ଘପଥର ଯାତ୍ରୀ । ଏହା ବହୁକାଳ ଧରି ଜ୍ଞାନ ପ୍ରକାଶ ଓ ଭାବ ବିନିମୟ ଜଗତରେ ମନୁଷ୍ୟର ଅବିରତ

ଉଦ୍ୟମର ଫଳ । ତେଣୁ ଏହା ମନୁଷ୍ୟ ଇତିହାସର ଏକ ଅଧ୍ୟାୟ, ସଭ୍ୟତାର ଏକ ବିଶିଷ୍ଟ ଅଙ୍ଗ । ସଭ୍ୟତାର ଆଦିକାଳରୁ ମନୁଷ୍ୟ ଅନ୍ଧକାରରୁ ଆଲୁଅ ଓ ଅଜ୍ଞାନରୁ ଜ୍ଞାନ ଦିଗରେ ଯାତ୍ରା ଆରମ୍ଭ କରିଛି । ବହିର ଜନ୍ମ ଓ ଜୀବନ ତାର ଉଚ୍ଚ ଆଶା ଓ ଅକ୍ଳାନ୍ତ ପରିଶ୍ରମର ପରିଣତି ।

ପଞ୍ଚଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର ମଧ୍ୟଭାଗରେ ଛପାକଳ ବାହାରିବା ପରେ ପରେ ବହିର ସଂଖ୍ୟା ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଲା । ସେହି ଶତାବ୍ଦୀର ଶେଷ ସୁଦ୍ଧା କେବଳ ୟୁରୋପ ମହାଦେଶରେ ମୋଟାମୋଟି ୩୦ ହଜାରରୁ ଅଧିକ ବହି ଛପା ହୋଇଥିଲା । ଷୋଡ଼ଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ବହିର ସଂଖ୍ୟା ପ୍ରାୟ ୨୫୦ ହଜାର ହେଲା ଏବଂ ୧୯ଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଏହା ୭୦ ଲକ୍ଷକୁ ବୃଦ୍ଧିପ୍ରାପ୍ତ ହେଲା । ଏହି ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀ ଶେଷ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ମୋଟ ବହି ସଂଖ୍ୟା ପ୍ରାୟ ୨୫୦ ଲକ୍ଷରେ ପହଞ୍ଚିବ ।

ଆଜିକାଲି କି ବିଜ୍ଞାନ କି କଳା ବିଭିନ୍ନ ଦିଗରେ ଜ୍ଞାନର ବିସ୍ଫୋରଣ ଘଟିଛି । ଏଥିସହିତ ବହିର ସଂଖ୍ୟା ମଧ୍ୟ ଆଶାତୀତ ଭାବରେ ବଢ଼ିଯାଇଛି । ଆଧୁନିକ କଳା, ବିଜ୍ଞାନ ଓ ଯନ୍ତ୍ରଶିଳ୍ପ ଯୋଗୁଁ ଛପା ବା ମୁଦ୍ରଣ ଆଜିକାଲି ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଯୁଗରେ ପାଦ ଦେଇଛି । ବିଷୟବସ୍ତୁର ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ, ଶୈଳୀର ବିଭିନ୍ନତା, ଅକ୍ଷର ଓ ବହି ରଙ୍ଗର ପ୍ରକାର, ଉତ୍ପାଦନର ପ୍ରଖରତା, ବଣ୍ଟନ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ସୁବିଧା ସୁଯୋଗ ଯୋଗୁଁ ବହି ଆଜି ଚରମ ଅବସ୍ଥାରେ ପହଞ୍ଚିଛି । ତେବେ ବି ତା ଆହୁରି ବିକାଶ ହେବାର ଅଛି ।

ଯନ୍ତ୍ରବିଜ୍ଞାନୀମାନେ ବହିର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଭବିଷ୍ୟତରେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟ ସେମାନେ ଇଚ୍ଛାରେ ଏମିତି କରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କର ଧାରଣା ନିତାନ୍ତ ଅମୂଳକ ନୁହେଁ । ପ୍ରକୃତରେ

ସିନେମା, ରେଡ଼ିଓ, ଟେଲିଭିଜନ, ଟେପ୍‌ରେକର୍ଡର ପ୍ରଭୃତି ବିଦ୍ୟୁତ୍ ସରଞ୍ଜାମ, ପୂର୍ବରୁ ପୁସ୍ତକଦ୍ୱାରା ଅଧିକୃତ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଦଖଲ କରିବାକୁ ବସିଲଣି । ଏହିପ୍ରକାର ଯନ୍ତ୍ରପାତିର ବହୁଳ ବ୍ୟବହାର ହେଉଥିଲେ ହେଁ ଏବେ ଅବଶ୍ୟ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ବହି ଛପା ହେଉଛି । କିନ୍ତୁ ଆଜିକାଲି ଉନ୍ନତ ଦେଶଗୁଡ଼ିକରେ ବହିର ଫଟୋକପି କରାଯାଉଛି ଏବଂ ମ୍ୟାଗ୍ନେଟିକ୍ ଟେପ୍ ବା ବ୍ରମ୍ବକ୍ଲାପ୍ସ ଫିତାରେ ସମସ୍ତ ପାଠ୍ୟକୁ ଧରି ରଖାଯାଇ 'କଥାକୁହା ବହି' ତିଆରି କରାଯାଉଛି । ସାଧାରଣ ବହିର ଏକାଧିପତ୍ୟ-ରାଜ୍ୟରୁ ଏହିପରି କ୍ରମେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର କଳ ଭାଗ ନେବାକୁ ବସିଲଣି । ବହିର ଆକାର ପ୍ରକାରରେ ଏହିପରି ବହୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟି ଯନେ ତାର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ଲୋପ ପାଇଯିବ ବୋଲି ଆଶଙ୍କା ହେଲଣି ।

ହେଲେ ଏସବୁ କଳ୍ପନାଜଳ୍ପନା ସତ୍ୟଠାରୁ ଏବେ ବହୁ ଦୂର । ବରଂ ବହିର ଉନ୍ନତି ଓ ସଂଖ୍ୟା ବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ବହୁ କାରଣ ଓ ସମ୍ଭାବନା ରହିଛି । ବିଭିନ୍ନ ଦିଗରେ ତାର ପଦମର୍ଯ୍ୟାଦା ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଚାଲିଛି । ସେ ସବୁର କାରଣ କ'ଣ ?

ଏହା ଅବଶ୍ୟ ସତ୍ୟ ଯେ ଦିନକୁ ଦିନ ରେଡ଼ିଓ, ସିନେମା, ଟେଲିଭିଜନ, ଟେପ୍‌ରେକର୍ଡର ପ୍ରଭୃତି ଅଧିକ ଲୋକପ୍ରିୟ ହେଉଛି । ଏ ସବୁକୁ ବେଶି ଲୋକ ଆଦର କଲେଣି । ଜ୍ଞାନ ଓ ଆନନ୍ଦ ଦେବାରେ ସେଗୁଡ଼ିକ ଅଧିକ ସମର୍ଥ ହେଲେଣି । କିନ୍ତୁ ଏହା ନୁହେଁ ଯେ କ୍ରମେ ପାଠକ ସଂଖ୍ୟା କମି କମି ଯାଉଛି; ବରଂ ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ବହିପତ୍ର, ପାଠକର ସଂଖ୍ୟା ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଚାଲିଛି ଏବଂ ଏସବୁ ଯନ୍ତ୍ରପାତି ଏ ଦିଗରେ ବହିକୁ ବାଧା ଦେବା ବଦଳରେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି । ଉଦାହରଣସ୍ୱରୂପ ରେଡ଼ିଓ. ଟେଲିଭିଜନ ପ୍ରଭୃତିରେ କୌଣସି

ବହିର ଆଲୋଚନା ତାର ପାଠକ ସଂଖ୍ୟା ବୃଦ୍ଧିରେ ସହାୟକ ହେଉଛି । କୌଣସି ବହିର ନାଟକ, ଏକାଙ୍କିକା, କବିତା, ଗଳ୍ପ ପ୍ରଭୃତି ରେଡିଓ, ଟି.ଭି. ଓ ଫିଲମ୍ ମାଧ୍ୟମରେ ପ୍ରସାରିତ ହେବା ଫଳରେ ତାକୁ ପାଠ କରିବାକୁ ଶ୍ରୋତା ଓ ଦ୍ରଷ୍ଟା ମହଲରେ ଆଗ୍ରହ ବଢ଼େ । ଏହିପରି ବହି ଅଧିକ ଲୋକପ୍ରିୟ ହେବାରେ ଉକ୍ତ ଯନ୍ତ୍ରପାତି ବିରୋଧୀ ହେବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ବରଂ ସହାୟକ ହେଉଛି ।

ଉଭୟ ଯନ୍ତ୍ରପାତି ଓ ବହିପତ୍ର ଏକତ୍ର ଅବସ୍ଥାନ କରିବାର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କାରଣ ରହିଛି । ସେଥିଭିତରେ ମନୁଷ୍ୟର ଶାରୀରିକ ଓ ମାନସିକ ଗଠନ ପ୍ରଧାନ । ମନୁଷ୍ୟ କେବଳ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାର ଧାରାରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । କେତେକ ଅଛନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ କାନରେ ଶୁଣି ଭଲ ମନେରଖି ପାରନ୍ତି । କେତେକ ଆଖିରେ ଦେଖି ବେଶି ଉପକୃତ ହୁଅନ୍ତି ଏବଂ କେତେକ ଉଭୟ କାନ ଓ ଆଖି ମାଧ୍ୟମରେ ହିଁ ଅଧିକ ଉପକାର ପାଇପାରନ୍ତି । ଏହାଛଡ଼ା ଏବେ ମଧ୍ୟ ରେଡିଓ, ଟେଲିଭିଜନ, ଟେପ୍‌ରେକର୍ଡର ପ୍ରଭୃତି ଏତେ ଶସ୍ତା ଓ ସୁଲଭ ହୋଇପାରି ନାହିଁ । ବରଂ ବହିଗୁଡ଼ିକ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ସୁଲଭ ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକ ବ୍ୟବହାର କରିବାରେ କୌଣସି ଯନ୍ତ୍ରପାତି ବା କଳକବ୍‌ଜାର ଲୋଡ଼ା ନାହିଁ । ମଣିଷ, ଏମିତି କି ପିଲାଏ ମଧ୍ୟ ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦରେ ସେଗୁଡ଼ିକ ବ୍ୟବହାର କରିପାରିବେ ।

ବହିର ଜନ୍ମ ବା ମୁଦ୍ରଣ ଉଦ୍ଭାବନର ପାଞ୍ଚ ଶହ ବର୍ଷ ପରେ ମଧ୍ୟ ବହୁ ଦେଶରେ ସେ ଏଲୁଡ଼ଶାଳ ଗୁଡ଼ ନାହିଁ । ହିସାବରୁ ଜଣାପଡ଼େ ଯେ ୟୁରୋପ, ଉତ୍ତର ଆମେରିକା ଓ ସୋଭିଏତ୍ ରୁଷ ୧୯୬୯ ମସିହାରେ ପୃଥିବୀର ମୋଟ ବହି ସଂଖ୍ୟାର ଶତକଡ଼ା ୭୫ ଭାଗ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ବିଶେଷତଃ ପୃଥିବୀର ମୋଟ ଲୋକ-

ସଂଖ୍ୟାର ଶତକଡ଼ା ୧୩ ଭାଗ ଥିବା ୟୁରୋପରେ ସେହି ବର୍ଷ ସମୁଦାୟ ବହି ସଂଖ୍ୟାର ପ୍ରାୟ ଅଧାଅଧି ପ୍ରକାଶ ପାଉଥିଲା । କିନ୍ତୁ ପୃଥିବୀର ଲୋକସଂଖ୍ୟାର ଅର୍ଦ୍ଧାଧିକ ବାସ କରୁଥିବା ଏସିଆରେ ସମୁଦାୟ ବହି ସଂଖ୍ୟାର ପାଞ୍ଚ ଭାଗରୁ ଏକ ଭାଗ ଛପାଯାଏ । ଉନ୍ନତ ଦେଶ ସହିତ ସମାନ ହେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିବା ଦେଶଗୁଡ଼ିକରେ ଜଣ ପିଛା ପାଞ୍ଚଖଣ୍ଡ ବହି ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏଥିପାଇଁ ଆଫ୍ରିକାରେ ୨୦ ଗୁଣ, ଏସିଆରେ ୧୨ ଗୁଣ ଓ ଦକ୍ଷିଣ ଆମେରିକାରେ ୬ ଗୁଣ ଅଧିକ ବହି ଛପାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ତେଣୁ ବହିର ସଂଖ୍ୟା ଖୁବ୍ ବେଶି ହୋଇଯାଇଛି ବା ଆଉ ଅଧିକ ବହି ଛପାଇବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ ବୋଲି ଭାବିବା ଭୁଲ, ବରଂ ଉନ୍ନତିକାମୀ ରାଷ୍ଟ୍ରଗୁଡ଼ିକ ଆଧୁନିକ କଳକବ୍ଜା ବ୍ୟବହାର କରି ବହୁସଂଖ୍ୟାରେ ପୁସ୍ତକ ପ୍ରକାଶ କରିବା ନିତାନ୍ତ ଦରକାର । ଯେଉଁ ଉନ୍ନତ ଦେଶଗୁଡ଼ିକ ଏ ଦିଗରେ ବହୁ ଆଗେଇ ଯାଇଛନ୍ତି, ସେମାନେ ପଛରେ ପଡ଼ିଥିବା ଦେଶଗୁଡ଼ିକୁ ଏଥିପାଇଁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ଉଚିତ । ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ନିଜର ବହି ବିକ୍ରି ପାଇଁ ପ୍ରଶସ୍ତ ବଜାର ପାଇପାରିବେ ।

ତାପରେ ରେଡ଼ିଓ, ଟେଲିଭିଜନ, ଫିଲମ୍ ପ୍ରଭୃତିକୁ 'ଅସ୍ଥାୟୀ' ବା ଚଳଚଞ୍ଚଳ ସରବରାହ ବା ଯୋଗାଯୋଗ ମାଧ୍ୟମ କୁହାଯାଏ । କାରଣ ଏଥିରୁ ଶୁଣୁଥିବା ବିଷୟବସ୍ତୁକୁ ବୁଝିବା ଓ ମନେରଖିବା ପାଇଁ ଖୁବ୍ କମ୍ ସମୟ ମିଳେ । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ବହି ଜ୍ଞାନଲାଭର ଗୋଟିଏ 'ସ୍ଥାୟୀ' ମାଧ୍ୟମ । ପାଠକ ନିଜର ସୁବିଧା, ଶକ୍ତିସାମର୍ଥ୍ୟ ଓ ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ ଏଥିରୁ ଜ୍ଞାନ ଆହରଣ କରିପାରେ । ପୁଣି ଶବ୍ଦ ସାହାଯ୍ୟରେ ଲିପିବଦ୍ଧ ପାଠ୍ୟ ପାଠକ

ମନରେ ଗଭୀର ରେଖାପାତ କରେ ଏବଂ ଶୁଣିବା ଅପେକ୍ଷା ପାଠ କରିବାଦ୍ୱାରା ବିଷୟବସ୍ତୁକୁ ବୁଝି ମନେରଖିବା ସହଜ ହୁଏ ।

ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦେଶର ଶିକ୍ଷା ଓ ପୁସ୍ତକ-ପ୍ରକାଶନ ଘନିଷ୍ଠ ଭାବରେ ସମ୍ବନ୍ଧଶୀଳ । ଯେଉଁ ଦେଶ ଶିକ୍ଷାରେ ଯେତେ ଉନ୍ନତ, ପୁସ୍ତକ ପ୍ରକାଶନରେ ସେତେ ପ୍ରଗତିଶୀଳ । ବହି ଛପାଇବା ପାଇଁ ଶିକ୍ଷା ଆବଶ୍ୟକ ଚାହିଦା ସୃଷ୍ଟି କରେ । ହିସାବରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ ପୃଥିବୀରେ ଏବେ ମଧ୍ୟ ୮୦ କୋଟି ଲୋକ ନିରକ୍ଷର ଅଛନ୍ତି । ଯେଉଁ ଦେଶରେ ନିରକ୍ଷର ସଂଖ୍ୟା ଅଧିକ, ସେହି ଦେଶରେ ପୁସ୍ତକ-ପ୍ରକାଶନ ଅନୁନ୍ନତ । ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟାରେ ନିରକ୍ଷର ଥିବା ଦେଶଗୁଡ଼ିକ ପୁସ୍ତକ ଉପରେ ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧନ ପାଇଁ ନିର୍ଭର କରିବେ । ତେଣୁ ସେ ସବୁ ଦେଶରେ ବହିବଜାରର ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ସୁଯୋଗ ରହିଛି । ପୁସ୍ତକ ଜ୍ଞାନ ଆହରଣର ପ୍ରଧାନ ମାଧ୍ୟମ ହୋଇଥିବାରୁ ଯେଉଁ ଦେଶରେ ନବ ସାକ୍ଷରମାନଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ବୃଦ୍ଧି ତଥା ଶିକ୍ଷାର ବିକାଶ ଘଟୁଛି, ସେ ସବୁ ଦେଶରେ ପୁସ୍ତକ ପ୍ରକାଶନ ମଧ୍ୟ ବିଶେଷଭାବରେ ବୃଦ୍ଧି ପାଇବ । ଆଜି ମଧ୍ୟ ସେ ସବୁ ଉନ୍ନତଶୀଳ ରାଷ୍ଟ୍ରଗୁଡ଼ିକରେ ଟେଲିଭିଜନ ପ୍ରଭୃତି ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶିକ୍ଷା ଓ ସାଂସ୍କୃତିକ ଜୀବନକୁ ବିଶେଷ ପ୍ରଭାବିତ କରିବାର ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିନାହିଁ ।

ପୁସ୍ତକ ପ୍ରକାଶନ ଉପରେ ଉନ୍ନତ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ସରଞ୍ଜାମ ଓ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଯନ୍ତ୍ରପାତିର ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ିବାର ସମ୍ଭାବନା ରହିଛି । ଉନ୍ନତ ଦେଶଗୁଡ଼ିକରେ ବହି କପି କରିବା କଳ ଖୁବ୍ ଲୋକପ୍ରିୟ ହେଲାଣି । ପ୍ରାୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବୃହତ୍ ପୁସ୍ତକାଳୟରେ କପିକଳ ବା ଫଟୋକପିଅର ରଖାଯାଇଛି । ଦୁର୍ଲଭ ଓ ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ପୁସ୍ତକ ଓ ପତ୍ରିକାର ପୃଷ୍ଠାକୁ ଏହି କଳରେ କପି କରାଯାଇ ପାରୁଛି । କ୍ରମେ

ଏହା ଅତି ଶସ୍ତା ଓ ସୁଲଭ ହୋଇପାରିବ । ନିକଟ ଭବିଷ୍ୟତରେ ଅଟୋମାଟ ଫଟୋକପିଅର ବା ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ଫଟୋଉଠା କଳ ବାହାରିବାର ଆଶା ଅଛି । ଏହା ସାହାଯ୍ୟରେ କୌଣସି ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନରେ ଥିବା ବହିଟିକୁ କପି କରିହେବ । ଏହିସବୁ ନୂତନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ପୁସ୍ତକ ମୁଦ୍ରଣ ଓ ବିକ୍ରୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବିସ୍ଫୋରକ ପ୍ରଭାବ ପକାଇବାର ଆଶଙ୍କା ରହିଛି । ଆଜିକାଲି ଯେମିତି ଯେ କୌଣସି କଥାକୁ ଅନ୍ୟର ଅଜାଣତରେ ଟେପ୍‌ରେକର୍ଡିଂ କରିହେଉଛି, ସେମିତି ସ୍ଵତ୍ତ୍ୱାଧିକାରୀଙ୍କୁ ନ ମାନି ଲୋକମାନେ ଯେ କୌଣସି ବହିକୁ କପି କରି ବ୍ୟବହାର କରିପାରିବେ । ତେଣୁ ଲେଖକ ଓ ପ୍ରକାଶକଗଣ ଏପରି ସ୍ୱେଚ୍ଛ କାରବାରକୁ ରୋକିବାର ଉପାୟ ବାହାର କରିପାରିବେ । ଅଳ୍ପ ଫିଜ୍ ନେଇ ସେମାନେ ଶୀଘ୍ର ଓ ସୁବିଧାରେ ବହିକୁ ଫଟୋକପି କରିବା ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଅନୁମତି ଦେବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା ଉଚିତ । ଯେଉଁ ବହିର ଫଟୋକପି ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କ ଅନୁମତି ଅନାବଶ୍ୟକ, ସେମାନେ ତାହା ପରିଷ୍କାର ଭାବରେ ଲେଖିଦେବା ଦରକାର ।

ବହିକୁ ସାଇତି ରଖିବା ଗୋଟିଏ ବିରାଟ ସମସ୍ୟା । ଭବିଷ୍ୟତରେ ଏହା ଆହୁରି ଜଟିଳ ହେବାର ଆଶଙ୍କା ଅଛି । ଆଧୁନିକ ମୁଦ୍ରଣ ଯନ୍ତ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ ହଜାର ହଜାର ସଂଖ୍ୟାରେ ବହି ଛାପି ଶସ୍ତାରେ ବଜାରକୁ ଯୋଗାଇ ଦେଉଛି । ଏହା ଅବଶ୍ୟ ଜ୍ଞାନର ପ୍ରକାଶ ଓ ପ୍ରସାର ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ନିତାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁମାନେ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା ଓ ଗବେଷଣା ପାଇଁ ବହିମାନ ସଂଗ୍ରହ କରନ୍ତି, ସେମାନେ ସେସବୁ ନିରାପଦରେ ସାଇତି ରଖିବା ପାଇଁ ବହୁ ଅସୁବିଧାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୁଅନ୍ତି । ବଡ଼ ବଡ଼ ପୁସ୍ତକାଳୟ ଏହି ସମସ୍ୟାର ପ୍ରଥମେ ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଲେଣି । ଯୁକ୍ତରାଷ୍ଟ୍ର ଆମେରିକାର

ଓଏସ୍‌ଲିୟାନ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପୁସ୍ତକାଳୟର ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରକ ଏଫ୍. ରାଇଡର ୧୯୪୪ ରେ ଅନୁମାନ କରିଥିଲେ ଯେ ୨୦୪୦ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଏହି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ପୁସ୍ତକାଳୟର ୨୦କୋଟି ବହି ୬ ହଜାର ମାଇଲ ଧାଡ଼ି ଆଲମିରା ବା ଥାକରେ ରଖାଯାଇ ପାରିବ । ଏଥିପାଇଁ ୭୫୦ ହଜାର ବହି ତାଲିକା ବା କାଟଲଗ୍ ଡ୍ରୟର ଦରକାର ହେବ ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକ ୮୦ ଏକର ଜମିକୁ ଦଖଲ କରିଦେବ । ପ୍ରତିବର୍ଷ ୧୨୦ ଲକ୍ଷ ନୂଆ ବହି ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥାଗାର ପାଇଁ କିଣାଯିବ, ଯାହାକୁ ଲେଖି ରଖିବା ପାଇଁ ପ୍ରାୟ ୬ ହଜାର ଲୋକ ଦରକାର ହେବେ । ଅବଶ୍ୟ ଏହା ଟିକିଏ ଅତିରଞ୍ଜିତ ହେଲପରି ଜଣାପଡ଼ୁଛି । କିନ୍ତୁ ଏଥିରେ ଯେ ଯଥେଷ୍ଟ ସତ୍ୟତା ରହିଛି, ଏହା ନିଃସନ୍ଦେହ ।

ବିଶେଷଜ୍ଞମାନଙ୍କ ମତରେ ଏହି ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ପାଇଁ ବହିର କ୍ଷୁଦ୍ରାକୃତୀକରଣ ବା ମାଇକ୍ରୋକପିଙ୍ଗ ଆବଶ୍ୟକ । ନିଉୟର୍କର ଜାତିସଂଘ ଗ୍ରନ୍ଥାଗାରରେ ପତ୍ରପତ୍ରିକା ଓ ଜାତିସଂଘ ନଥିପତ୍ର ସବୁ କ୍ଷୁଦ୍ରାକୃତ ଫିଲ୍ମ ବା ମାଇକ୍ରୋଫିଲ୍ମ ରୂପରେ ସଂରକ୍ଷିତ ହେଉଛି । ଆମେରିକାର କେତେକ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଓ ଗ୍ରନ୍ଥାଗାରରେ କ୍ଷୁଦ୍ରାକୃତି ପୁସ୍ତକ ବା ମାଇକ୍ରୋବୁକ୍ ବ୍ୟବହୃତ ହେଲଣି । ଏହାଦ୍ୱାରା ବହିପତ୍ର ସାଇତିବା ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ସ୍ଥାୟୀ ଜୀବନ ଦେବା ସମ୍ଭବ ହେବ । ଏପ୍ରକାର କ୍ଷୁଦ୍ରାକୃତି ବହିପତ୍ର ଡାକରେ ପଠାଇବା ପାଇଁ କମ୍ ଖର୍ଚ୍ଚ ହେବ ଏବଂ ଅନ୍ୟ କେତେକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସୁବିଧାଜନକ ହେବ । ଅବଶ୍ୟ ଚୁମ୍ବକୀୟ ଫିତାର ଚୁମ୍ବକ ଗୁଣକୁ ନଷ୍ଟ କରିବା ଭାରି ସହଜ ହୋଇଥିବାରୁ କୌଣସି ଦୁର୍ଜନ ବ୍ୟକ୍ତିର ହାତରେ

ସଯତ୍ନ ସଂରକ୍ଷିତ ଚୁମ୍ବକୀୟ ଫିତାରୁ ପାଠ୍ୟାଂଶ ବା ବିଷୟବସ୍ତୁ ହଠାତ୍ ଲୋପ ହେବାର ଆଶଙ୍କା ରହିଛି । ହାୟ, କି ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟର କଥା !

ସୁତରାଂ ବହିର ମୃତ୍ୟୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସମସ୍ୟା ନୁହେଁ । ବରଂ ବହିର ନୂତନ ଜୀବନ ପାଇଁ ଆହ୍ୱାନ ଓ ତାର ମୁକାବିଲା ହିଁ ଆଜି ଆମର ସମସ୍ୟା । ଆଜିକାଲି ଯେତେ ପ୍ରକାର ଉନ୍ନତ ଧରଣର ଛପାକଳ ବାହାରିଲାଣି, ସେଥିରେ ଛପା ଖୁବ୍ ଶୀଘ୍ର ଓ ସୁନ୍ଦର ଭାବରେ ହୋଇପାରୁଛି । କାଳି ଓ କାଗଜ ଅତି ଭଲ ରକମର ମିଳୁଛି, ଯେଉଁଥିରେ ପାଠ୍ୟ ଓ ଛବି ସବୁ ଖୁବ୍ ସୁନ୍ଦର ଭାବରେ ଛପାଯାଇ ପାରୁଛି । ଶସ୍ତାରେ ମଜବୁତ୍ ବହି ବନ୍ଧେଇ ପାଇଁ ବହୁ ଉନ୍ନତ ଧରଣର ଯନ୍ତ୍ରପାତି ଓ କଳକବ୍ଜା ସାହାଯ୍ୟରେ ଭଲ ବହିସବୁ ଅଧିକ ସୁନ୍ଦର ରୂପରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇବ । ବହିର ମୂଲ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଭାବରେ ଶସ୍ତା ହୋଇପାରିବ । ଏହା ମଧ୍ୟ କଳ୍ପନା କରାଯାଉଛି ଯେ ଚୁମ୍ବକୀୟ ଫିତା ଦେହରେ ଅଙ୍କିତ ଶବ୍ଦରାଜିକୁ ଏକପ୍ରକାର ଫଟୋ-ଗ୍ରାଫିକଳ ମାଧ୍ୟମରେ ଛପାଯାଇ ପାରିବ । କୌଣସି ବହିର ଫଟୋ ଉଠାଇ ସଂଖ୍ୟା ବଢ଼ାଇବାର ସମ୍ଭାବନା ଥିବାରୁ ଏଣିକି ବହି ସଂରକ୍ଷଣ କରିବା ସୁବିଧାଜନକ ହେବ । ଏହା ଫଳରେ ଭଣ୍ଡାରଘରେ ହଜାର ହଜାର ବହିକୁ ସାଇତି ରଖିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିବ ନାହିଁ ଏବଂ ବହିର ମୂଲ୍ୟ ମଧ୍ୟ କମିଯିବ ।

ଏହିପରି ଭବିଷ୍ୟତରେ ବହିର ଆକାର ଓ ପ୍ରକାରରେ ବହୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଦେବ । ବହିର ଆସନ୍ନ ମୃତ୍ୟୁ ସମ୍ପର୍କରେ କେତେକଙ୍କ ଆଶଙ୍କା ଯେପରି ଅମୂଳକ, ସେମିତି ଅବାନ୍ତର । ବହି ଏକାଧାରରେ ଶକ୍ତିର ନିର୍ଝର ଓ ଆଲୋକର ଉତ୍ସ । ଆଣବିକ ଓ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଯୁଗରେ ଏହା ଅଧିକ ଉପାଦେୟ ଓ ସହାୟକ ହେବ ।

ଏହା ଜନ୍ମ ହେବାର ଶହ ଶହ ବର୍ଷ ପରେ ଯେଉଁ ଅବସ୍ଥାରେ ପହଞ୍ଚିଛି, ବହୁକାଳ ପରେ ସେ ନିଶ୍ଚୟ ଆହୁରି ସମୃଦ୍ଧ ଓ ବିକଶିତ ହୋଇପାରିବ । ଜଣେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ପଣ୍ଡିତ ଷ୍ଟିଫେନ୍ ଜୁଇଗ୍ ଠିକ୍ କହିଛନ୍ତି, "ବହି ଗୋଟିଏ ଅଜର ଓ ଅଜେୟ ଶକ୍ତି । ଏହା ଯେପରି ବହୁରୂପୀ, ସେମିତି ଜ୍ଞାନର ଧାରସ୍ତମ୍ଭ । ଆମେ କ'ଣ ତେବେ ଯନ୍ତ୍ରପାତିକୁ ଭସ୍ମ କରିବା ? ସେହି ବହି ସାହାଯ୍ୟରେ କ'ଣ ଯନ୍ତ୍ରବିଜ୍ଞାନର ଉନ୍ନତି ହେଉନାହିଁ ? ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ଥାନରେ ଓ ଜୀବନର ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ତରରେ ବହିଟି ସମସ୍ତ ଜ୍ଞାନର ଆଦି ଓ ଅନ୍ତ, ବିଜ୍ଞାନର ମୂଳ ।"

ଆମେ ସମସ୍ତେ ମିଳିମିଶି କାମ କରିବା । ବହିକୁ ମଣିଷ ସମାଜର ପ୍ରଧାନ ସମ୍ପଦ ଓ ସମସ୍ତ ଶକ୍ତିର ସର୍ବସାଧାରଣ ଭଣ୍ଡାର କରି ଗଢ଼ିବା । "ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ବହି" ଏହି ଆହ୍ୱାନକୁ ଆମେ ସମସ୍ତେ ସଫଳ କରିବା । ବହି ହେବ ଆମ ସବୁରି ଅତି ଆପଣାର । ଏଥିପାଇଁ କୌଣସି ଜାତି-ଧର୍ମ, ଧନୀ-ଗରିବ, ସ୍ୱଦେଶ-ବିଦେଶ ଭେଦର ବାଧା ବ୍ୟବଧାନ ରହିବ ନାହିଁ ।

◆